

**SURİYELİ SIĞINMACILARIN GÜNDELİK HAYATTAKİ
ZORLUKLARLA BAŞ ETME STRATEJİLERİ: İSTANBUL
SULTANBEYLİ ÖRNEĞİ**

Ayşenur TEVETOĞLU

221127102

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sosyoloji Anabilim Dalı

Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışman: Prof. Dr. Edibe SÖZEN

İstanbul

T.C. Maltepe Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Aralık, 2024

**SURİYELİ SIĞINMACILARIN GÜNDELİK HAYATTAKİ
ZORLUKLARLA BAŞ ETME STRATEJİLERİ: İSTANBUL
SULTANBEYLİ ÖRNEĞİ**

Ayşenur TEVETOĞLU

221127102

ORCID: 0009-0006-8489-2502

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sosyoloji Anabilim Dalı

Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışman: Prof. Dr. Edibe SÖZEN

İstanbul

T.C. Maltepe Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Aralık, 2024

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

AYŞENUR TEVETOĞLU'nun "Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayattaki Zorluklarla Baş Etme Stratejileri: İstanbul Sultanbeyli Örneği" başlıklı tezi 30.12.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" nin ilgili maddeleri uyarınca Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi oy birliğiyle/oy çokluğuyla, başarılı/başarısız olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı, Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	Prof.Dr.Edibe SÖZEN (Danışman) Maltepe Üniversitesi
Üye	Doç. Dr. Berfin VARIŞLI Maltepe Üniversitesi
Üye	Prof. Dr. Ali Murat YEL Marmara Üniversitesi

Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın baőından itibaren bilgi ve deneyimleriyle yoluma ışık tuttuğu, desteğini esirgemediği ve bana verdiği akademik motivasyon için saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Edibe Sözen'e sonsuz teőekkürlerimi sunarım. Tez savunma jürisinde yer alan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Ali Murat Yel ve Doç. Dr. Berfin Varışlı hocama katkıları için teőekkürü borç bilirim.

Lisansüstü eğitim konusunda beni teővik eden, maddi manevi her türlü imkanı sunan ve beni bugünlere getiren babam Adnan Tevetoğlu'na, annem Sulbiye Tevetoğlu'na ve kardeşim Selim Tevetoğlu'na minnettarım. Tez yazma sürecimde endiőemi ve stresimi azaltan, desteklerini esirgemeyen dostlarıma çok teşekkür ederim.

Bu çalışmada tercüman olarak yer alan ve benimle birlikte özveri ile alıőan Omar Al Őairi'ye ve diğer kadın tercüman arkadaőıma teşekkür ederim. Son olarak bu çalışmanın saha verilerini elde etmeme imkan sağlayan, mülakatlara katılmayı kabul eden, bizleri misafirperver tutumları ve güler yüzleriyle evlerinde ağırlayan değerli katılımcılarımıza teőekkürlerimi sunarım.

Ayşenur TEVETOŐLU

Aralık, 2024

ÖZET

SURİYELİ SİĞINMACILARIN GÜNDELİK HAYATTAKİ ZORLUKLARLA BAŞ ETME STRATEJİLERİ: İSTANBUL SULTANBEYLİ ÖRNEĞİ

Ayşenur Tevetoğlu

Yüksek Lisans Tezi

Sosyoloji Anabilim Dalı

Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışman: Prof. Dr. Edibe Sözen

Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2024

Suriyelilerin Türkiye'ye göçü 9 Nisan 2011'de akşam vakti 252 kişilik bir grubun sığınma talebiyle tel örgüleri aşarak Hatay Yayladağ'a giriş yapmalarıyla başlamıştır. Göçün 13. yılında Suriyelilerin Türkiye'deki varlığı geçici koruma kapsamında olsa da, bu statü artık sürdürülebilir değildir. Suriye'de 13 yıldır devam eden iç savaş ve bölgedeki belirsizlik, Suriyelilerin aileleriyle birlikte Türkiye'de bir düzen kurdukları göz önüne alındığında Suriyelilerin artık Türkiye'ye yerleştikleri ve kalıcı hale geldikleri açıktır. Bu bağlamda araştırma nesnesi olarak Türkiye'deki statüleri, gündelik hayatları, toplumsal etkileşimleri ve entegrasyonlarının incelenmesi önemlidir. Bu çalışmanın konusunu Türkiye'deki Suriyeliler oluşturmaktadır. Suriyelilerin gündelik hayat zorlukları ve bu zorluklarla baş etme stratejilerini anlamak, sosyolojik perspektifte ele almak amacıyla yola çıkılan çalışmada; yaklaşım etnometodolojik yaklaşım, yöntemsel olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada derinlemesine mülakat, katılımcı gözlem, doküman incelemesi olmak üzere üç nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. Saha çalışması İstanbul'un Sultanbeyli ilçesinde yaşayan 15 kadın 14 erkek olmak üzere 29 Suriyeli sığınmacı ile yarı-yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılarak yüz yüze derinlemesine mülakatlarla gerçekleştirilmiştir. Veriler, nitel veri analiz tekniklerinden olan "tema analizi" ve "betimsel analiz" ile değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler ışığında Suriyeli sığınmacıların gündelik hayat zorlukları ve bu zorluklarla baş etme stratejileri; dil sorunu, ekonomik zorluklar, barınma sorunları, ön yargı ve stereotipler, ayrımcılık ve sosyal dışlanma, kamusal alan sorunu olmak üzere altı başlık altında analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre katılımcıların gündelik hayatlarındaki

zorlukların temeli Türkiye'deki yasal statüleri ve ayrımcılığa dayanmaktadır. Gündelik hayat zorlukları karşısında geliştirilen stratejiler incelendiğinde "boyun eğme", "sessiz kalma", "ödün verme", "toplumsal izolasyon", "kimliğini gizleme" gibi çaresizlikle şekillenen stratejiler ön plana çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Suriyeli sığınmacılar, gündelik hayat, gündelik hayat stratejileri, sembolik etkileşimcilik

ABSTRACT

STRATEGIES FOR SYRIAN REFUGEES TO COPE WITH THE DIFFICULTIES IN DAILY LIFE: THE CASE OF ISTANBUL SULTANBEYLI

Ayşenur Tevetoğlu

Master Thesis

Department of Sociology

Sociology Master Programme with Thesis

Thesis Advisor: Prof. Dr. Edibe Sözen

Maltepe University Graduate School, 2024

The migration of Syrians to Turkey started on 9 April 2011, when a group of 252 people entered Hatay Yayladağ in the evening in order to seek asylum. In the 13th year of migration, Syrian's presence in Turkey is under temporary protection, but this status is no longer sustainable. Considering the civil war that has been going on in Syria for 13 years, the uncertainty in the region and the order that Syrians and their families have established in Turkey, it is clear that Syrians have settled in Turkey and have become permanent. In this context, it is important to analyse their status, daily lives, social interactions and integration in Turkey. The subject of this study is Syrians in Turkey. In the study, which set out to understand the daily life difficulties of Syrians, their coping strategies with these difficulties and to address them in a sociological perspective; ethnomethodological approach and qualitative research method were used as methodological approach. Three qualitative research techniques were used in the study: in-depth interview, participant observation and document analysis. The field study was carried out by conducting face-to-face in-depth interviews with 29 Syrian refugees, 15 women and 14 men, living in Sultanbeyli in Istanbul, using a semi-structured interview form. The data were evaluated by thematic analysis and descriptive analysis from qualitative data analysis techniques. In the light of the data obtained, the daily life difficulties of Syrian refugees and their coping strategies with these difficulties were analysed under six titles: language problem, economic difficulties, housing problems, prejudice and stereotypes, discrimination and social exclusion, public space problem. According to the results of the research, the difficulties in the daily lives of the participants are based on their legal status in Turkey

and discrimination. When the strategies developed in the face of daily life difficulties are analysed, strategies shaped by helplessness such as ‘submission’, ‘keeping silent’, ‘compromise’, ‘social isolation’, ‘hiding Syrian identity’ come to the fore.

Keywords: Syrian refugees, daily life, daily life strategies, symbolic interactionism

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
1 BÖLÜM GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Amacı	3
1.2 Araştırmanın Önemi ve Sınırlıklar.....	4
1.3 Tanımlar	6
2 BÖLÜM GÖÇ OLGUSU.....	7
2.1 Göç Kuramları.....	7
2.1.1 Everett Lee İtme ve Çekme Kuramı (1966).....	7
2.1.2 Petersen Beş Göç Tipi Kuramı (1958).....	7
2.1.3 Denge Kuramı	8
2.1.4 Merkez-Çevre İlişkileri (Dünya Sistemleri) Kuramı	8

2.1.5	Network (Ağlar) Kuramı.....	9
2.1.6	Göç Sistemleri Kuramı.....	9
3	BÖLÜM GÜNDELİK HAYAT SOSYOLOJİSİ.....	10
3.1	Gündelik Hayat Kavramı	10
3.2	Yapısal Sembolik Etkileşimcilik.....	10
3.3	Fenomenolojik Perspektif	11
3.4	Etnometodolojik Perspektif.....	12
3.5	Erving Goffman Dramaturji.....	13
3.6	Pierre Bourdieu ve Gündelik Hayat	14
4	BÖLÜM ARAŞTIRMA MODELİ	17
4.1	Araştırma Yöntemi.....	17
4.2	Evren ve Örneklem	17
4.3	Verilerin Toplanması	18
4.4	Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	19
5	BÖLÜM BULGULAR VE TARTIŞMA.....	21
5.1	Demografik Ve Sosyodemografik Veriler	21
5.2	Göç Süreci.....	27
5.2.1	Hedef ülke: Türkiye	27
5.2.2	Türkiye’yi seçme nedenleri.....	27
5.2.3	Hareketlilik süreci	29
5.2.4	Türkiye’deki ilk yıllar	32

5.2.5	Geri dönüş eğilimi.....	33
5.2.6	Suriyelilerin ‘‘Türk toplumu’’ algısı.....	34
5.2.6.1	‘‘Buradaki insanlar batıya özeniyor’’.....	35
5.2.6.2	Kültürel farklılıklarda öne çıkan husus: Türkiye’deki kadınların yaşam tarzı.....	36
5.2.6.3	Örnek alınan alışkanlıklar: güne erken başlama.....	40
5.3	Gündelik Hayatta Karşılaşılan Zorluklar Ve Bu Zorluklarla Baş Etme Stratejileri	41
5.3.1	Dil sorunu.....	41
5.3.2	Ekonomik zorluklar.....	45
5.3.3	Barınma sorunları.....	51
5.3.4	Ön yargı ve stereotipler.....	55
5.3.4.1	Türkiye’deki ekonomik sorunların sebebi olarak görülmelerine karşın Suriyeliler.....	55
5.3.4.2	Toplumsal yaşamın aykırı aktörleri olarak görülmelerine karşın Suriyeliler.....	59
5.3.4.3	‘‘Aşağı kültür’’ olarak görülmelerine karşın Suriyeliler.....	61
5.3.5	Ayrımcılık ve sosyal dışlanma	65
5.3.5.1	‘‘Burası onların ülkesi...’’	65
5.3.5.2	‘‘Sona ne kalırsa yiyoruz.’’	66
5.3.5.3	Suriyelilere karşı saldırı ve hakaretler	67
5.3.5.4	İlkokul düzeyine inen ayrımcılık: ‘‘suri bum bum...’’	69

5.3.6	Kamusal alan sorunu	72
5.3.6.1	“Keşke Suriyeli olmasaydım...”	77
5.3.6.2	Bastırılmış kimlikler: “Arapça konuşmamak için her şeyi yapıyorum!”	80
5.3.6.3	Kamusal alanın küçük odaları: otobüsler	81
6	BÖLÜM SONUÇ ve ÖNERİLER	85
	KAYNAKÇA	89
	EKLER	95
	Ek:1: Etik Kurul Kararı	95
	ÖZ GEÇMİŞ	96

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sayısı, gelir seviyesi, hanelerinde yaşayan aile sayısı 22

Tablo 2. Katılımcıların eğitim düzeyleri, Suriye’de ne iş yaptıkları, Türkiye’de ne iş yaptıkları ve Türkiye’de bulunma süreleri..... 24

Tablo 3. Katılımcıların kimlerle birlikte göç ettiği 29

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1.** İç savaş öncesi göç eğilimi 27
- Şekil 2.** Suriye'ye geri dönüş eğilimi..... 33

1 BÖLÜM GİRİŞ

Göç insanların savaş, güvenlik, sağlık, eğitim gibi hususlardan dolayı yer değiştirmesi olarak tanımlanabilir. Daha iyi yaşam koşullarına sahip olma amacını taşıyan göç, bir ulusun kendi sınırları içinde olabileceği gibi ulus ötesi düzeyde de gerçekleşebilmektedir. Her yıl çeşitli sebeplerden dolayı milyonlarca insan göç etmektedir. Bu göç hareketlilikleri içinde kitlesel göçler yalnızca göçmenin hayatında değişimlere sebep olmaz aynı zamanda hedef ülkenin siyasi, ekonomik, kültürel, sosyal yapılarını da etkilemektedir. Türkiye, günümüzde bu duruma örnek teşkil edebilecek bir sürecin içinde bulunmaktadır. Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının kesiştiği alanda bulunmasıyla Türkiye'nin göç hareketlerinde merkezi bir rolü bulunmaktadır. Çevre ülkelerde yaşanan ekonomik krizler, savaşlar, çatışmalar, siyasi gelişmeler gibi faktörler dolayısıyla Türkiye'ye yönelik önemli ölçüde düzenli ve düzensiz göç hareketlilikleri gerçekleşmektedir. Özellikle son on yıl Türkiye'nin az gelişmiş veya gelişmemiş ülkelerde yaşayan insanlar için transit ülke konumundan hedef ülke konumuna geldiğini göstermektedir. Bu kaynak ülkeler arasında günümüzde şüphesiz Suriye ön plana çıkmaktadır. Öyle ki Suriye'deki iç savaş nedeniyle dünyada en çok mülteci barındıran ülke Türkiye'dir (Adıgüzel, 2016, s. 84).

2010 yılında Tunus'ta başlayıp Arap halklarının insan hakları, özgürlük, demokrasi talebiyle ayaklanması ve önemli Arap diktatörlerinin devrilmesine sebep olan süreç Arap Baharı olarak adlandırılrsa da bu ayaklanmalardan etkilenen ülkelerden biri olan Suriye için bahar etkisi göstermemiştir. 2011'de Dera'da başlayan halk protestoları, Esed'in kanlı müdahaleleri ile birlikte iç savaşa dönüşmeye başlamıştır. Başlayan iç savaşla birlikte Esed rejiminin ölümcül silahlı müdahaleleri Suriye halkının güvenli yer arayışına sebep olmuştur. Suriyeliler bu iç savaş ortamında ailelerini, evlerini, iş yerlerini kaybetmiş ve ölüm tehdidi karşısında hayatta kalabilmek için ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır. Başta Türkiye olmak üzere Lübnan, Ürdün gibi çevre ülkeler Suriyelilerin yaşama tutunmaları için ilk duraklar olmuştur. 9 Nisan 2011'de akşam vakti 252 kişilik bir grubun sığınma talebiyle tel örgüleri aşarak Hatay Yayladağ'a giriş yapmalarıyla Suriyelilerin Türkiye'ye göçü başlamıştır (Güçer, Karaca, & Dinçer, 2013,

s. 7). Günümüzde Türkiye'deki Suriyelilerin sayısı 3.373.967'dir. Bu nüfusun 531.227'si ise İstanbul'da yaşamaktadır (goc.gov.tr, 2023).

Türkiye'deki mevcut kayıtlı Suriyeli sayısı, Suriyelilerin Türkiye'ye yaptığı kitlesel göçün beraberinde getirdiği yapısal değişimler, Suriyeliler konusunun bir problematik haline gelmesine neden olmuştur. Suriyelilerin Türkiye'deki varlığı geçici koruma statüsü dolayısıyla misafirlik olarak ifade edilse de, geçici koruma statüsünün artık sürdürülebilir olmadığı aşıkardır. Suriye'deki savaş ortamının 13 yıldır devam etmesi, bölgedeki istikrarsızlık ve belirsizlik, Suriyelilerin Türkiye'de kurdukları düzen göz önüne alındığında Suriyelilerin artık Türkiye'ye yerleştikleri ve kalıcı hale geldikleri açıktır (Koyuncu, 2018, s. 188). Bu bağlamda Türkiye'deki statüleri, yaşamlarını nasıl sürdürdükleri, toplumsal etkileşimleri ve entegrasyonları önemli hususlardır. İki toplumun yeme içme alışkanlıkları (Avşar & Seçim, 2020, s. 215) dini değerleri (Eşici & Şahin, 2020, s. 85) gibi hususlarda benzerlikleri olsa da ağırlıklı olarak farklı kültürel anlayışa ve yaşam tarzına sahiptirler. Kültürleşmenin gerçekleşebilmesi için ise her iki toplumun da uyum sürecine dahil olması gerekmektedir. Türkiye'deki mevcut duruma bakıldığında Suriyelilerin belirsiz yasal statüleri, uğradıkları ayrımcılık ve Türk toplumunun bazı kesimlerinde Suriyelilere yönelik nefret, birlikte yaşam kültürünü güçleştirmektedir (Şimşek, 2018, s. 386). Bu bağlamda toplumsal refahın sağlanabilmesi, entegrasyon politikalarının planlanabilmesi için Suriyelilerin Türkiye'deki yaşamı, erişebildikleri imkanlar, gündelik hayat etkileşimleri, yaşadıkları sorunlar; Türk halkının Suriyeli algısı, Suriyelilerle etkileşimleri, birlikte yaşama kültürü hakkında düşünceleri gibi hususlarda bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Bu çalışmanın konusunu Türkiye'ye göç etmiş olan Suriyeliler oluşturmaktadır. Çalışmanın ana amacı Suriyeli sığınmacıların gündelik hayatta karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlarla baş etme stratejilerini ortaya çıkarmak, sosyolojik perspektifte ele almaktır.

Aslan ve Güngör'ün (2019), Doğan ve Karakuyu'nun (2016) çalışmalarında Suriyeli sığınmacıların geçerli kimlik belgesi edinememe, kamudan hizmet alamama, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerden yararlanamama, dil bilmemeye bağlantılı olarak sosyal hayattan izole olma, temel ihtiyaçlarını karşılamada yeterli ekonomik düzeye sahip olmama gibi zorluklarla karşılaştıkları; konakladıkları yerlerin istila ettikleri kapısı penceresi olmayan yerler olduğu, giyim ve yeme içme konusunda adaptasyon

sağlayamadıkları, ayrımcılığa maruz kaldıkları ve Türkiye’de aidiyet hissedemedikleri, daha çok bedensel emek verilen ve karşılığında düşük ücret alınan işlerde çalıştıkları, vasıflı Suriyelilerin dahil kendi mesleklerine uygun işleri yapamadıkları, iş yerinde kötü muamele gördükleri gibi problemler yaşadıkları tespit edilmiştir (Aslan ve Güngör, 2019; Doğan ve Karakuyu, 2016). Suriyeli sığınmacıların bu zorluklarla nasıl baş ettiği yönünde çalışmalar sınırlı olmakla birlikte Diker’in (2021) ve İncetahtacı’nın (2020) yaptıkları çalışmalarda işgücü piyasasından dışlanmaya karşı sosyal sermayelerini kullanarak iş bulmaya çalışma, işgücü piyasasına dahil olmak için enformel sektörlerde çalışma, iş ortamında çatışmadan kaçınma ve sömürü ilişkilerine razı olma; mal ve hizmet piyasasından dışlanma sonucu oluşan yoksulluğa karşı harcamada önceliği barınma ve gıdaya verme, var olanla yetinme, ikinci el eşyalar satın alma, aynı hanede birden çok ailenin birlikte yaşaması, hanede çalışmaya elverişli olan herkesin çalıştırılması sonucu okula gitmesi gereken çocukların ağır işlerde çalıştırılması, ek işlerde çalışma; kültürel dışlanma karşısında yerli halkla iletişim kurmama, kültürel farklılıkların üstünü örtme, hakaret ve kavgacı tutumlara karşı susma, toplu taşımada boş koltuklarda oturmayı dahi kendilerine hak görmeme, ikincil statüye boyun eğme, sokağa çıkmama, çocukları okula göndermeme gibi eylemlerin yanı sıra kimlik geliştirme veya kimlik gizleme gibi stratejiler geliştirdikleri tespit edilmiştir (Diker, 2021; İncetahtacı, 2020). Literatürde yer alan söz konusu veriler çalışmaya ışık tutmakla beraber araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda yapılan sosyolojik analizin literatüre ve göç politikalarına katkı sağlaması amaçlanmıştır.

1.1 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Suriyeli sığınmacıların gündelik hayatta karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlarla baş etme stratejilerini ortaya çıkarmak, sosyolojik perspektifte ele almaktır.

Bu amaç doğrultusunda cevaplanacak sorular şu şekildedir:

Suriyeli sığınmacılar Suriye’de bir vatandaşken, Türkiye’de geçici koruma statüsünde oldukları bu süreçte hangi zorluklarla karşılaşmaktadır?

Suriyeli sığınmacıların dil farklılığı dolayısıyla yaşadıkları zorluklarla başa çıkmak için uyguladıkları stratejiler nelerdir?

Suriyeli sığınmacıların ekonomik zorluklarla başa çıkmak için uyguladıkları stratejiler nelerdir?

Suriyeli sığınmacıların barınma sorunlarıyla başa çıkmak için uyguladıkları stratejiler nelerdir?

Suriyeli sığınmacıların kamusal alanda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmak için uyguladıkları stratejiler nelerdir?

Suriyeli sığınmacıların ayrımcılık ile başa çıkmak için uyguladıkları stratejiler nelerdir?

Çalışmanın tasarlanma aşamasında yukarıdaki sorulardan hareketle Suriyeli sığınmacıların karşılaştıkları zorluklar; dil sorunu, ekonomik zorluklar, barınma sorunları ayrımcılık ve sosyal dışlanma, kamusal alan sorunu, şeklinde beş alt temaya ayrılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler ışığında bu alt temalara “ön yargı ve stereotipler” eklenmiş olup, Suriyeli sığınmacıların yerel nüfusun ön yargılarıyla başa çıkmak için hangi stratejileri geliştirdikleri analiz konusuna dahil edilmiştir.

1.2 Araştırmanın Önemi ve Sınırlıklar

Türkiye'nin en çok mülteci barındıran ülke konumunda olması Türkiye toplumunda yapısal değişimleri de beraberinde getirmekte, Suriyeliler konusunun gündemde kalmasına sebep olmaktadır. Bu kitlesel göçün siyasi, ekonomik, kültürel alanda etkileri sosyoloji araştırmalarının önemli bir konusu olmalıdır. Göç, hedef ülkede değişimlere sebep olabildiği gibi göçmenin hayatında da birçok değişim gerçekleşmektedir. Bunlardan ilki ve araştırma amacı bağlamında büyük strateji olarak değerlendirilen Suriyelilerin ülkelerini terk etmeleri ve yeni bir ülkeye yerleşmeleridir. İç savaş nedeniyle ülkelerinden ayrılmak zorunda kalmak, Suriyeli sığınmacıların yaşamlarında köklü değişimleri beraberinde getirmiştir. Suriyeli sığınmacıların yeni bir ülkede yaşama yeniden tutunma süreçlerini bir mücadele olarak adlandırdığımızda dil farklılığı, ayrımcılık, yoksulluk, hukuki statüleri gibi birçok zorluk şüphesiz bu mücadeleyi güçleştirmektedir. Tüm bu zorluklarla Suriyeli sığınmacıların nasıl başa çıkmaya çalıştığı ve hangi stratejileri geliştirdikleri bilgisinin göçmenlerin yeniden toplumsallaşma süreçlerini anlama ve açıklamada göç sosyolojisi alanına önemli ölçüde katkı sağlayacağı

düşünülmektedir. Suriyeli sığınmacıların karşılaştıkları zorluklarla nasıl başa çıktıkları yönünde literatürde çeşitli araştırmalar bulunmakla birlikte lisansüstü çalışmalar sınırlı sayıda. İstanbul’da planlanan bu çalışmayla aynı amaçla yapılmış başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Daha önce çoğu kentleşmemiş, gelenekselliğin ön planda olduğu toplumlarda yaşamış olan Suriyeli sığınmacıların İstanbul gibi kozmopolit, modern bir şehirde hangi zorluklarla karşılaştıkları, bu zorluklarla baş etme stratejilerinin incelenecek olması bu çalışmanın en önemli yanlarından biri olarak görülmektedir. Türkiye’deki Suriyeliler meselesi hakkında sokaklarda, medyada, politik alanlarda yer alan söylemler göçün toplumsal bir sorun haline geldiğini kanıtlar niteliktedir. Suriyeliler konusunda geliştirilmesi gereken politika tartışmalarında göçmen kesimi iyi analiz edebilmek önem arz etmektedir. Suriyeliler ile ilgili bir proje, politika, uygulama önerisi sunmadan önce Suriyeliler ile yapılan çalışmalardan faydalanılması gerekmektedir. Suriyeli sığınmacıların iç savaş gibi travmatik bir olayın ardından başka bir ülkeye göç edip yaşama yeniden tutunma ve farklı kültürel kimliklerle bir araya gelme süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkmak için geliştirdikleri stratejileri ortaya çıkarmanın söz konusu politika ve uygulamalara fayda sağlanacağı düşünülmektedir.

Her bilimsel araştırmada olduğu gibi planlanan bu çalışmanın da sınırlıkları bulunmaktadır. Araştırmada nitel yöntem kullanılması dolayısıyla nicel araştırmalara kıyasla daha az sayıda örneklem grubu ile görüşülmüş olması, Suriyeli sığınmacıların zorluklarla baş etme stratejilerinin Türkiye’de bulunan tüm Suriyeli sığınmacılar için genelleme yapmaya imkan vermemesi araştırmanın sınırlı yanlarından. Katılımcı ile araştırmacının dil farklılığı dolayısıyla görüşmeye tercümanın üçüncü kişi olarak eşlik etmesi, katılımcının düşüncelerini rahat bir şekilde ifade edememe ihtimalini arttırabilmektedir. Bu sınırlık tercümanın da Suriyeli olması, kadın görüşmecilere kadın tercümanın, erkek görüşmecilere erkek tercümanın eşlik etmesi ile aşılmaya çalışılmıştır. Suriyeli sığınmacıların yerli halk tarafından dışlanmaya maruz kalabildikleri göz önünde bulundurulduğunda; araştırmacının baskın kültürel kimliğe sahip olması görüşmecilerin düşüncelerini ifade ederken çekingen bir tutum sergilemelerine neden olmuştur. Bu sınırlık araştırmacının yanında Suriyeli bir tercüman olması, araştırmacının görüşme öncesi, görüşme esnası ve sonrasında katılımcılara karşı objektif bir tutum sergilemeye özen göstermesiyle aşılmaya çalışılmıştır.

1.3 Tanımlar

Geçici koruma: Menşе ülkelerine dönemeyen, üçüncü ülke kişilerinden kaynaklanan kitlesel akının meydana gelecek olması veya meydana gelmesi durumunda söz konusu kişilerin yararına olacak sığınma sisteminin etkin işleyişi üzerinde olumsuz etki yaratmadan sığınma sisteminin işletilememesi riski varsa bu kişilere acil geçici koruma sağlamak amacıyla sağlanan istisnai özellikteki prosedür (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009, s. 19). Suriyelilerin Türkiye'deki statüleri 'geçici koruma statüsü'dür.

Hedef ülke: Yasal ya da yasadışı yollardan göç akınlarının varacağı hedef konumundaki ülke (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009, s. 25).

Kaynak Ülke: Yasal veya yasa dışı olarak kişinin göç etmek için çıktığı ilk ülkedir (Adıgüzel, 2016, s. 7).

Transit ülke: Yasal ya da yasadışı yollarla göç akınlarının üzerinden geçtiği ülke (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009, s. 57).

Sığınmacılar: Bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsü için yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişilerdir (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009, s. 49).

Entegrasyon: Göçmenlerin kendi etnik kültürlerini devam ettirerek ev sahibi toplumla bütünleşmesini ifade eder (Adıgüzel, 2016, s. 163).

Kültürleşme (akültürasyon): Kültürler arasındaki etkileşimler sonucu kültürlerin birbirlerini etkilemesi; ortak alanın büyümesi, kültür edimi, bir kültürün veya kültür ögesinin başka bir kültüre benzemesi vb. kültür alış verişidir. Bu kültür alışverişi esnasında baskın kültür ile göçmen kültürü arasında bir üstünlük yoktur (Uzun, 2021, s. 440).

2 BÖLÜM GÖÇ OLGUSU

2.1 Göç Kuramları

2.1.1 Everett Lee İtme ve Çekme Kuramı (1966)

Kendisine kadar yapılmış olan çalışmaların göçmenin demografik özelliklerine ait genel bir eğilim ortaya koymaktan ileri gidemediğini ifade eden Lee, göçü merkeze alan bir yaklaşımla göç kuramını ortaya koymuştur (Todaro, 1980, aktaran, Çağlayan, 2006). Bu bağlamda öncelikli olarak göçlerin temel karakteristik özelliklerini inceleyen Lee, göçe yönelik *itici ve çekici faktörler* tespit etmiştir. Buna göre yaşanan yerde de gidilecek olan yerde de itici ve çekici faktörler vardır (Yalçın, 2004, s. 30). Lee'nin göç kararını etkileyen ve göç sürecinde etkili olan unsurlar; bulunan yerle ilgili faktörler, gidilecek yerle ilgili faktörler, araya giren engeller ve bireysel faktörlerdir. Bu kuram göç kavramını göçmenin bulunduğu yerden ayrılmasına neden olan ‘‘itici’’ faktörler ile, gitmeyi tercih ettiği yeri seçmesine neden olan ‘‘çekici’’ faktörlerin tamamı olarak tanımlamaktadır (Deniz, Hülür ve Ekinci, 2016, s. 20).

2.1.2 Petersen Beş Göç Tipi Kuramı (1958)

İtme ve Çekme Kuramı'na yoğunlaşan Peterson itme ve çekme faktörlerinin altında yatan sebeplerin neler olduğunu incelemiştir. Peterson bireysel ve sınıfsal farklılıklar perspektifinde beş göç tipi oluşturmuştur. Bunlar *ilkel, zoraki ve yönlendirilen, serbest ve kitlesel* göçlerdir. *İlkel göçler* doğal unsurların yarattığı (kuraklık, kötü hava şartları gibi) itme etkisiyle oluşan göçlerdir. Göçebe toplulukların göçleri de bu kapsama girmektedir. İkinci ve üçüncü göç tipleri olan *zoraki ve yönlendirilen göçler* için doğanın yol açtığı değil sosyal fenomenlerin yarattığı baskı söz konusudur. Yönlendirilen göçte sosyal baskı karşısında kişinin göç edip etmemeyi tercih edebildiği, zoraki göç sosyal bir zorlama veya zor kullanma sonucu göç kararının bireylerin inisiyatifinde olmadığı göçlerdir. *Serbest göç* tipinde ise kişiler veya topluluklar üzerinde uygulanan herhangi bir baskı, itici güç yoktur. Bu göç tipi kitlesel değil, bireysel kararlarla uygulanan kişisel göçlerdir. *Kitlesel göçler* ise teknolojik gelişmeler doğrultusunda ilerlemektedir. Dünyadaki ulaşım imkanlarının gelişmesiyle göç kitlesel bir hale gelmektedir. Kitlesel

göçün diğer göç tiplerinden ayrılan özelliği kolektif bir şekilde meydana gelmesidir (Çağlayan, 2006, s. 75-76).

2.1.3 Denge Kuramı

Denge Kuramı göçü gelişmiş ülkeler ile gelişmemiş ülkeler arasında nüfus hareketi ve işgücü transferi sağlayıp bir denge oluşturmaya yarayan olumlu bir olgu olarak değerlendirmektedir. Modernleşme Okulu teorisyenleri tarafından geliştirilen bu kuram göçü bu bağlamda dengesizlikleri gideren, olumlu kalkınma veya modernleşme süreci olarak değerlendirmektedir. Kuram 1960'lı yıllardan itibaren eleştiriler almış; iddia edilen ekonomik, kültürel, toplumsal ve psikolojik dengenin aksine göçün gelişmemiş ülkelerde dengesizlikleri daha da arttırdığı öne sürülmüştür (Adıgüzel, 2016, s. 29).

2.1.4 Merkez-Çevre İlişkileri (Dünya Sistemleri) Kuramı

Samir Amir, Andre Gunder, Immanuel Wallerstein gibi birçok düşünürün katkılarıyla oluşturulan kuram dünyayı merkez ve çevre olarak açıklamakta ve ekonominin işleyebilmesi için merkez ve çevrenin birbirine bağımlı olması gerektiğini savunmaktadır. Bu etkileşim kapitalist sistemleri ortaya çıkarmış ve modern ekonominin temellerini ortaya atmıştır. Merkez ülkeler çevre ülkelerin sahip oldukları hammadde, iş gücü ve piyasalarını kontrol altında tutmaktadır. Aynı zamanda küreselleşmeyle beraber merkez ülkeler çevre ülkelerin tarımsal faaliyetlerini engellemiş kendi sanayi yatırımlarına çevre ülkelerdeki insanları ucuz iş gücü olarak kullanmak için iç ve dış göçü özendirmiştir (Arı, 2022, s. 3789). Kaçak veya resmi şekilde hangi yollarla olursa olsun göç, gelişmiş ülkeler tarafından az gelişmiş ülkelerin iş gücünün kullanılmasına yol açmaktadır. Merkez-çevre teorisyenleri modernleşme kuramlarının varsayımlarına itiraz etmiş ve Denge Kuramı'nı reddetmişlerdir. Çünkü dengesizliğin kaynağı olan gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ülkelere sermaye aktarımı bölgesel düzeyde dengesizlik meydana getirmektedir; göç olgusu bu perspektifte ele alınmaktadır (Adıgüzel, 2016, s. 30).

2.1.5 Network (Ağlar) Kuramı

İtme ve Çekme Kuramı göçmenin göç kararını ekonomik ve rasyonel temelli bir bakış açısıyla alırken Network Kuramı göçmenlere daha fazla odaklanmıştır. Network Kuramı göçmenler arasındaki ağları temel almaktadır. Kurama göre göç etmek isteyen insanlar göç etmiş insanların bilgi ve tecrübelerinden faydalanırlar. Hedef ülkeye öncesinde göç edenlerin göç etmeyi düşünenleri yönlendirme etkisi bulunmaktadır. Bu ağlar göç etmek isteyen insanlara gidecekleri yerde iş bulabilmelerini veya bir sorunla karşılaştıklarında destek alabilmelerini sağlar. Aynı zamanda göçün maliyetini ve riskini azaltan bu ağlar uluslararası göçü arttırmaktadır (Massey vd, 1993, aktaran, Akyıldız, 2019, s. 44).

2.1.6 Göç Sistemleri Kuramı

Göç Sistemleri Kuramına göre birden fazla ülke göçmen değişimiyle bir ilişkiler zinciri ya da göç sistemi oluşturur. Göç alan ve göç veren ülke arasında ilişkiler göçün öncesine dayanmaktadır. Bu ilişkiler kolonyal dönem ve kolonyal ilişkilere, ticari ilişkilere, kültürel bağlara ve politik nüfuza dayanabilir. Göçe yönelik bir sosyal hareket mikro ve makro yapılarıdaki etkileşimin bir getirisi olabilir. Bu perspektifte mikro yapılar göçmenin inançları, kendi aralarındaki etkileşim ağı, eylemleri kapsarken makro yapılar daha geniş düzeyde kurumsal faktörleri ifade etmektedir (Çağlayan, 2006, s. 82). Faist (2003) göç sistemleri kuramının üç ana niteliğinden söz etmiştir: Bunlardan ilki göç sistemleri kuramının göç sistemlerindeki sürece odaklandığıdır. Göç hareketliliği bir defalık değil, birçok olayı içeren aktif bir süreçtir. Bu süreçte göçün bir parçasında görülen değişim bütün süreci etkilemektedir. İkincisi göç sistemleri kuramının ülkeler arasındaki bağlantılar üzerine yaptığı vurgudur. Bu bağlantılar göç meydana gelmeden önce kurulmuştur. Üçüncüsü sistem teorisyenlerinin ağ kuramını güçlü bir şekilde uyguladığıdır. Ağ, bireysel veya kolektif aktörler, devletler bütünü, onları birleştiren ilişkiler olarak tanımlanır (Aktaran, Güllüoınar, 2012, s. 79).

3 BÖLÜM GÜNDELİK HAYAT SOSYOLOJİSİ

3.1 Gündelik Hayat Kavramı

Gündelik olan bütün topluluklarda insanın varlığını sürdürebilmesi için gerçekleştirdiği eylemlerden oluşur. Yeme, içme, barınma, üreme, üretme, güvenlik gibi ihtiyaçları karşılamak için gerçekleştirilen tüm etkinlikler ‘‘gündelik’’ rutinlerin, birikmiş bilgilerin, toplumsal işbölümünün arasına yayılmış bir yığın işi kapsar. Dünya üzerindeki bütün insanların varlıklarını sürdürmek için gerçekleştirdiği tüm bu etkinlikler ‘‘mekanik’’ ve ‘‘sürekli keşfedilen’’ işler olarak değerlendirilemez. İnsan bir davranışta bulunurken bu davranışları duygu ve düşünceleriyle sınayan, bilgi biriktirip değerlendiren bir varlıktır. Bu bağlamda anlamlandırmayı, değerlendirmeyi, çözümlemeyi, yerleşmiş ilişkileri ve deneyimi ‘‘gündelik olan’’ın dışında tutmak mümkün değildir (Şahin & Balta, 2001, s. 185-186). Gündelik hayat geleneksel ve modern olanın hem ifşa edildiği hem de gizlendiği, mekan ve zamandan öte bir oluşumdur. Toplumsal olana ilişkin soruların sorulup cevaplandığı ve genel yaşama yönelik okuma ve yazma pratiklerinin bir arada oluşudur (Şentürk, 2020, s. 238). Sosyolojinin bir bilim olarak ortaya çıkmasından bu yana ise gündelik hayatın sosyal teori için önemli olduğu kabul edilmiş fakat net bir fenomen olarak nesneleştirilmesi zaman almıştır. Günümüzde ise ‘‘gündelik hayat sosyolojisi’’ sembolik etkileşimcilik, fenomenoloji, etnometodoloji, dramaturjik teori gibi birbiriyle ilişkili birçok alt alana sahip perspektifleri *kuşatıcı şemsiye* bir kavram olarak görülmektedir (Adler vd., 1987, aktaran, Esgin & Çeğin, 2020, s. 27).

3.2 Yapısal Sembolik Etkileşimcilik

Toplumsal gerçekliği mikro ilişkiler bağlamına ve gündelik hayatın merkezine koyan sembolik etkileşimciliğin gündelik hayat sosyolojisini şekillendiren önemli etkileri bulunmaktadır. Sembolik etkileşimcilik gündelik hayatta rutin haline gelen (kahvaltı yapmak, okula gitmek veya işe gitmek gibi) olaylara odaklanır. Gündelik hayatın bu rutin yanı toplumun devamı ve yeniden üretimi bakımından kritik öneme sahiptir. Gündelik hayat birey farkında olmadan gerçekleşir, bilinçli olarak sorgulanmaz. Toplumda meydana gelen olayların mekan ve zamanı toplumsal olayların içeriği, niteliği ve biçimini

de etkilemektedir. Bu bağlamda mekan ve zaman gündelik faaliyetin anlamını ve niteliğini tespit etmek için önem arz etmektedir. Gündelik hayat sosyolojisi toplumsal etkileşimlere odaklanıp bu etkileşimlerin biçimi ve içeriğini analiz etmeye çalışır (Binay ve Tatlıcan, 2020, s. 183-184). Sembolik etkileşimcilik, toplumun bireylerin tekrar eden anlamlı etkileşimleri vasıtasıyla oluşturulduğunu ve insan davranışının bu toplumsal etkileşimler incelenerek anlaşılabilirliğini savunmaktadır. Yapısal sembolik etkileşimcilik ise Mead, Cooley ve Blumer tarafından geleneksel sembolik etkileşimciliğin yeniden formüle edilmesiyle oluşturulmuştur. Yapısal sembolik etkileşimciliğe göre toplumda belli bir sosyal statüye sahip olan her birey bu statü bağlamında benliğine atfettiği anlamları kullanarak eylemlerini şekillendirmektedir. Cast'a (1998) göre bireyler konumlandığı bu sosyal statünün sonucu olarak rol kimliklerine sahiptirler. Rol bireyin toplumda konumlandığı pozisyona ve bu pozisyondan beklenenlere, kimlik benliğe atfedilen anlamlara işaret etmektedir. Kimlik belirli bir rolün parçası olarak tanımlandığında ‘rol kimliği’ kavramsallaştırılmaktadır. Bireyler gündelik hayatta kendilerini sahip oldukları rol kimlikleri vasıtasıyla ortaya koydukları sosyal rollerle göstermektedirler (Aktaran, Erdem, 2019, s. 55). Toplum, kendisini toplumsal etkileşimler yoluyla sürdürmektedir. Gündelik hayatın temelini oluşturan toplumsal etkileşimlerin sürecini ve ortaya çıkışını bilimsel perspektifte anlamak ve açıklamak sembolik etkileşimci yaklaşım için oldukça önemli ve gerçekçi bir girişimdir (Yikebali, 2018, s. 233).

3.3 Fenomenolojik Perspektif

Fenomenoloji E. Husserl tarafından geliştirilen ve dış dünyanın bireylerin bu dünya hakkındaki bilinçleriyle anlamlı olduğunu varsayan, insan bilincinin işleyişini ve insanların içinde buldukları dünyayı yorumlama biçimlerini inceleyen felsefi bir yaklaşımdır. Fenomenleri deneyimleyen insanların zihinsel süreçlerini inceleyen fenomenoloji E. Husserl tarafından felsefi ekol olarak geliştirilmiş, A. Schutz tarafından sosyolojik yaklaşım haline getirilmiştir (Gönç Şavran, 2013, s. 120). Sosyolojide fenomenolojinin bir metodoloji olarak kullanılması Schutz ile mümkün olmuştur. Schutz, hocası Husserl ve Weber'den etkilenmiştir. Schutz'a göre bireyler gündelik hayatta ‘ortak bilgi stoku’ndan edindikleri kabullerle hareket ederler. Bu bilgi stoku nesilden nesile aktarılan ve çok uzun zamandır birçok kitlenin deneyimleyip üzerinde uzlaşmaya

vardığı bilgilerdir. Birey gündelik hayatını kendisinden önceki nesilden aldığı bu hem teorik hem pratik bilgi stokunun denetiminde yaşar. Gündelik hayatta bir anlamda rehber görevi gören bu bilgi stoku dağınık bir halde değildir. Toplumdaki bireyler tarafından olay ve olguların niceliğine, niteliğine göre sistematik hale getirilmiştir. Bu durum için Schutz ‘‘tipleştirmeler’’ kavramını kullanmıştır. Tipleştirmeler yaygın düşünce, genel eğilimler, davranış ve tutumlardan elde edilen çıkarımlardır. Weber’de *ideal tip* olarak karşımıza çıkan tipleştirmeler doğrultusunda bireyler eylemlerini gerçekleştirmektedir. Bilgi stokundakilerin eyleme dönüştüğü bu süreci Schutz ‘‘sağduyusal tutum’’ olarak adlandırmıştır. Sosyal bir varlık olarak birey gündelik hayatta yalnız olduğunu düşünse de tipleştirmeler, sağduyusal tutum, toplum; onunla birlikte benliğinde ve bilincinde, bedeninde ve eyleminde. Komplike bir varlık olarak bireyin eylemlerini dışarıdan görünümüleriyle yargılamak ve değerlendirmek doğru değildir (Şentürk, 2020, s. 263-266). Metodoloji olarak fenomenoloji bireyin eylemleri ve algılarını araştırmaktadır. Toplumsal bir olgunun temelini araştıran araştırmacılar bireyler tarafından deneyimlenen olgularla ilgili algıları incelemekte ve ortak algıları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Fenomenolojik araştırmaların belirleyici özelliği bireyin gündelik hayattaki deneyiminin özünü ve temel taşını bulmaya çalışmasıdır (Fraenkel vd., 2012, aktaran, Yalçın H. , 2022, s. 217).

3.4 Etnometodolojik Perspektif

Etnometodoloji bireylerin gerçekliği algılamak ve zihinlerinde inşa ederken, gündelik hayatın rutinleşmiş ilişkilerinde dahil sorgulamadan daha çok bilinçsiz olarak benimsedikleri normları, inançları ve değerleri çözümlenmeyi esas almaktadır. Aynı zamanda bireylerin gündelik hayat etkinliklerini anlamak ve bu etkinlikleri gerçekleştirmek için kullandıkları yöntemleri incelemektedir (Oral ve Doğan, 2020, s. 44). Garfinkel etnometodolojisi, gündelik hayatı araştırmasına konu yapan yaklaşımlardan biridir. Garfinkel gündelik hayat etkinliklerinin bireye *verili* olduğunu reddederek, bunu sorunsallaştırıp sosyolojinin temel inceleme nesnesine dönüştürmüştür. Ona göre toplumsal düzen bir oluşum sürecidir ve bireylerin davranışları toplumsal konumlarına göre şekillenmez. Toplumsal inşa süreci bireylerin gündelik hayat pratikleri ve metotlarına bağlıdır (Oral ve Doğan, 2020, s. 49). Garfinkel gündelik hayatta aktif rol alan bireylerin etkinliklerine odaklanırken sosyolojik olarak yeni olgular alanına dikkat

çekmekte, bu olgular alanının analizine uygun *sağduyu, faillik, bağlama-gönderimlilik, refleksivite ve açıklanabilirlik* kavramlarını kendi kuramında inşa etmektedir. *Sağduyu, sıradan insanın gündelik kavrayışıdır, faillik ise refleksivite, bağlama-gönderimlilik ve açıklanabilirlik bağlamında bireyin gündelik hayatta aktifliğidir.* Garfinkel'in etnometodolojisine göre toplumsal düzeni, toplumsal yapıları analiz ederken incelenmesi gereken bireylerin gündelik hayattaki varlığıdır. (Binici ve Tatlıcan, 2020, s. 223).

3.5 Erving Goffman Dramaturji

Toplumsal gerçekliğin üretildiği gündelik hayatta bireyler arasındaki mikro etkileşimler dramaturjinin inceleme nesnelerini oluşturmaktadır. Goffman Dramaturjik Teori ile toplumsal gerçekliği anlamaya ve açıklamaya çalışmaktadır. Goffman gündelik hayatı tiyatro metaforuyla ele almakta, bireyleri aktörler olarak nitelendirip birbirleriyle olan etkileşimlerde benliklerini nasıl sunduklarını incelemektedir (Karaman, 2023, s. 45). Goffman'a göre bireyler toplumdaki izleyicilere tiyatro aktörü gibi *sahne önü* ve *sahne arkasında* kurgulanmış performanslar sergilemeye çalışırlar ve diğer kişilere yansıtmak istedikleri kişi profiline uygun şekilde davranmaya özen gösterirler. Bireyler benlik imgeleriyle çelişen taraflarını düzeltmeye özen gösterirler çünkü toplumdaki izleyicilerde kendileri hakkında ön yargılar oluşabileceğinin farkındadırlar (Layder, 2014, s. 90). Birey kurgulanmış performansları daha önce masa başında planlanmış bir kurguyla değil içgüdüsel olarak toplumsal hayatta var olmanın verdiği incelik ve taktiklerin farkındalığında sergilemektedir. Goffman'ın düşüncesinde bireyler toplumsal statüleri sabit olsa bile eylemlerini ve imajını daha yüksek bir statüyü yansıtarak sunar. Dolayısıyla bireylerin (aktörlerin) tek başına olduklarındaki davranışlarıyla başkalarının yanındaki davranışları birbirleriyle çelişmektedir. Ona göre her zaman her yerde bireyler belli rolleri yerine getirmektedir:

''Kişi (person) sözcüğünün ilk anlamının "maske" olması büyük olasılıkla basit bir tarihsel rastlantı değildir. Daha ziyade herkesin her zaman ve her yerde, az çok farkında olarak belli bir rolü oynadığı gerçeğinin kabulüdür bu. Biz birbirimizi bu roller içinde tanırız; bu rollerde kendimizi tanırız.'' (Goffman, 2020, s. 31)

Goffman, bireyin düşüncesine önem verdiğini ve ne kadar insan varsa o kadar toplumsal benliği olduğunu varsayar. Ona göre *toplum belli toplumsal özelliklere sahip herhangi*

bir bireyin diğer insanların kendisine belli bir şekilde değer vermelerini ve davranmalarını beklemesinin o kişinin ahlaki hakkı olduğu ilkesi üzerine kuruludur. (Gofman, 2020, s. 25). Dolayısıyla birey gözünde değer sahibi olabildiği kişi kadar geniş bir alana hakim olabilmektedir. Goffman'ın makro sosyoloji alanında bulmaya çalıştığı bileşenlerden biri de izleyicilerin görüşlerinin dikkate alınması ve bu bağlamda normlar ile ilgili verilerin elde edilmesidir (Orhan, 2020, s. 204-209).

3.6 Pierre Bourdieu ve Gündelik Hayat

Suriyeli sığınmacıların gündelik hayattaki zorluklarla baş etme stratejilerinin incelendiği bu çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesi büyük ölçüde Bourdieu sosyolojisine dayanmaktadır. Eserlerinde ‘‘gündelik hayat’’ kavramına rastlanmayan ancak gündelik hayat sosyolojisi için göz ardı edilemeyecek analizleri olan Bourdieu (Kırış, 2019, s. 138) 1930 yılında Fransa’da doğmuştur. 1950’li yıllarda felsefe bölümünden mezun olmuş, ardından Foucault ve Durkheim gibi sosyal bilimler alanına yönelmiştir. Bourdieu askerlik hizmeti için gittiği Cezayir’de milliyetçilik ve kapitalizmin sömürgeciliği arasındaki çatışmadan doğan toplumsal sorunları sosyoloji sayesinde inceleme imkanı bulmuştur. Aynı zamanda *Cezayir’de Emek ve İşçiler*, *Cezayir* adlı çalışmalarında kentleşme, kültür, ücretli emek, toplumsal organizasyon ve Fransız ordusunun baskıları üzerine sert eleştirilerde bulunmuştur. 1960’lı yılların başında Cezayir’den ayrıldıktan sonra Avrupa Sosyoloji Merkezi yöneticiliği yapmak üzere Paris’e dönmüş ve bu yıllarda batılı devletler üzerine çalışıp *kültürel sermaye* olgusunu ortaya çıkarmıştır. 1981’de Sosyoloji Kürsüsünü kazanmasında *Ayrım ve Pratiğin Mantiği* çalışmalarının yayınlanması etkili olmuştur. 20 yıl süren *Homo Academicus (1984/1988)*, *Dil ve Sembolik Güç (1990)*, *Devlet Soyluluğu (1989/1997)* ve *Sanatın Kuralları (1992/1997)* gibi eserleri büyük beğeni toplamıştır. Sonrasında devletin tarihsel oluşumu, erkek egemenliği, gazetecilik, televizyon, toplumsal sefalet gibi konularla ilgilenmiştir. Bourdieu’nun 400’den fazla makalesi ve 30’dan fazla kitabı bulunmaktadır (Palabıyık, 2020, s. 2).

Bourdieu’nun temel kavramı olan *alan*, 1960’larda yapısalcılık ve marksizm arasındaki çatışmalar sonucunda kültürel sermaye, habitus ve strateji kavramlarını geliştirdiği dönemde ortaya çıkmıştır (Swartz, 1997, aktaran, Kırış, 2019, s. 139). Bourdieu alan

kavramını “Çözümleyici açıdan alan, konumlar arasındaki nesnel bağıntıların konfgürasyonu ya da ağı” (Bourdieu ve Wacquant, 2014, s. 81) şeklinde tanımlamıştır. Bu bağlamda alanda çok boyutlu konumlar bulunmaktadır ve bireyler alan içinde farklı konumlara yerleşmektedir. Bu konumlar arasındaki ağlar bireyler arasındaki etkileşim ve iletişimin biçimini, içeriğini belirlemektedir. Bireyler din, sanat politika gibi çeşitli yaşam alanlarına dahil olma; aynı zamanda kendilerine ait sisteme, kurallara sahip farklı alanlar oluşturma eğilimine sahiptirler. Her alanın belli bir mantığı bulunmakta ve her bir alanda *sosyolojik belirleyiciliğe sahip olan “oyunun kuralları”* (Palabıyık, 2020, s. 17) söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda Bourdieu’nun kavramlarının daha anlaşılır hale gelmesi için kullandığı *oyun metaforunu* açıklamak gerekmektedir. *Alan* oyunun oynandığı yerdir. Oyuncuları (bireyleri) alana girmek için motive eden çıkarları bulunmaktadır. Bourdieu bu çıkarları *illusio*, oyuncuların oyunda mevcut olan düzeni sorgulamadan oyuna dahil olmalarını *doxa* şeklinde adlandırmıştır. *Illusio*, oyuncunun oyunu oynamaya değer bulması *doxa*nın sorgulanmaması için önemlidir (Kaplan ve Yardımcıoğlu, 2020, s. 25). Alanın işleyişi sermayelerin dağılımı ile ilişkilidir ve *alan* sermayelerin dolaşıma girdiği sahadır. Bu noktada Bourdieu’nun diğer temel kavramlarından olan *sermaye* ön plana çıkmaktadır. Bourdieu (1983) için sermaye, “*toplumun biriktirilmiş tarihidir*” (Aktaran, Yarcı, 2011, s. 130). Bourdieu sosyolojisinde sermaye kavramı toplumsal dünyanın nasıl işlediğini anlamak ve daha detaylı inceleyebilmek açısından önemlidir. Bourdieu sermayeyi *ekonomik sermaye*, *sosyal sermaye*, *kültürel sermaye*, *simgesel sermaye* şeklinde ayırmıştır. Ekonomik sermaye, ekonomik olanla ekonomik olmayan arasındaki bağlantının anlaşılması üzerine kurulan bir kavramdır. Bourdieu, sermayeyi sadece ekonomik olarak değerlendirmemektedir. Bourdieu’ya göre alanda sermaye ile iş yapabilmek için kişinin o alana getirdiği ailesinden ve önceki yaşamından oluşan failliği, özneliği, zihniyeti o alandaki sermayeyi diğerlerinden daha etkin kullanmasını sağlamaktadır. Bourdieu ekonomik sermayeden yola çıkarak kültürel sermaye, sosyal sermaye ve simgesel sermayeden söz etmiştir. Kültürel sermaye, bir tür bilgi sermayesidir. Her birey ailesinden aldığı eğitimi çocuklarına aşılar ve böylece nesilden nesle bir kültür aktarımı olur. Kültürel sermaye aile ve çevreden edinilen bilgi, gittiğin okulun türü veya tamamen somutlaşmış bir diploma olabilmektedir. Sosyal sermaye, sosyal alanlarda bireylerle olan ilişkiler ağıdır. Kişi kültürel sermayeye çok fazla sahip olmasa da sosyal sermayesi fazla olabilir. Ekonomik sermaye direkt paraya çevrilebilir

ve mülkiyet hakları şeklinde kurumsallaştırılabilir. Kültürel sermaye bazı durumlarda ekonomik sermayeye dönüştürülebilir ve eğitim vasıfları şeklinde kurumsallaştırılabilir. Sosyal sermaye de bazı durumlarda ekonomik sermayeye dönüştürülebilir, toplumsal bağlantılardan oluşur ve soyluluk unvanı gibi şekillerde kurumsallaştırılabilir (Bourdieu, 2010, s. 46). Simgesel sermaye, tüm sermaye türlerinde bulunmaktadır. Aynı zamanda tüm sermaye türleri belli bir ölçüde simgesel sermaye işlevi görmektedir. Tüm sermaye türleri birbirine bağlıdır ve aralarında iş birliği vardır. Bourdieu'nun oyun metaforunda her oyuncunun sahip olduğu sermaye türleri, çeşitli jetonlar olarak hayal edilebilir. Oyuncunun oyundaki gücü, oyun alanındaki konumu ve oyunun stratejileri jetonlarının miktarına ve yapısına bağlıdır. Oyunu ve oyuncunun stratejilerini tanımlayan her şey *sermayesinin miktarının ve yapısının zaman içindeki evrimine, yani toplumsal güzergahına ve belli bir nesnel olanaklar yapısıyla uzun süren bir bağıntıda oluşan yatkınlıklara (habitus) bağlıdır*. Aynı zamanda oyuncular sermayelerinin miktarlarını korumak veya arttırmak, oyunun kurallarını kısmi veya tamamıyla değiştirmeye yönelik stratejiler geliştirebilmektedir (Bourdieu ve Wacquant, 2014, s. 83). *Habitus* Bourdieu sosyolojisinin bir diğer önemli kavramıdır. Bourdieu'ya göre bireylerin eylemlerinin arkasında bir mantık bulunmaktadır. Habitus, toplumsal eylemin kaynağı olarak bireyin toplumsallaşma sürecinde içselleştirdiği ve kullanıma hazır olan eylem şemalarıdır. Başka deyişle bireyin toplumsal olarak yapıp etmelerinin belirleyici ilkesi, bireyin bedeninde bulunan davranışa dökülmeye hazır yatkınlıklardır (Koytak, 2012, s. 88). Oyun metaforuyla ele alındığında habitus oyun içindeki oyunun yöneticisidir. Bu bağlamda birey dahil olduğu oyunda habitusu ölçüsünde *strateji* geliştirmektedir. Habitus bireylerin çeşitli durumlarla başa çıkması için stratejiler üretmesini sağlar; aynı zamanda bulunduğu alanın kaynaklarıyla sermaye biriktirmek ve oyunda başarılı olmak için çabalar. Gündelik hayatta habitusun ayrıştırıcı rolü de bulunmaktadır. Örneğin seçkin bir sınıfın mensubu bir birey ile işçi sınıfından bir bireyin beslenme alışkanlıkları, gündelik hayat etkileşimleri birbirinden farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar gündelik hayatta bir dil oluşturmakta ve bu dil yaşam tarzı olarak adlandırılmaktadır (Kırış, 2019, s. 142). Bu çalışmada Bourdieu'nun alan, habitus ve sermaye kavramları Suriyeli sığınmacıların gündelik hayattaki zorluklar karşısında geliştirdikleri davranış biçimlerini, başka deyişle stratejileri, bu eylemler ardındaki mantığı anlamada ışık tutmuştur.

4 BÖLÜM ARAŞTIRMA MODELİ

Bu bölümde çalışmanın yöntemi, araştırmanın evren ve örnekleme, araştırma verilerinin verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlanması hakkında bilgi verilmiştir.

4.1 Araştırma Yöntemi

Suriyelilerin gündelik hayat zorlukları ve bu zorluklarla baş etme stratejilerini ortaya çıkarmak ve sosyolojik perspektifte ele almak amacıyla yola çıkılan çalışmada; yaklaşım olarak etnometodolojik yaklaşım, yöntemsel olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma görüşme, gözlem, doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, olayların ve algıların bütüncül ve gerçekçi bir şekilde ortaya çıkarılmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma çeşididir. Nitel araştırmalar insanların ve toplulukların eylemlerinin nedenini anlamaya yönelik araştırmalardır (Aydın, 2018). Çalışmanın saha araştırması tek aşamalı olarak 25.12.2023-04.02.2024 tarihleri arasında İstanbul'un Sultanbeyli ilçesinde yapılmıştır. Suriyeli sığınmacılarla yüz yüze yapılan derinlemesine mülakatların yanı sıra katılımcıların evlerinde gözlemler yapılmış olup medyada yer alan sözlü ve yazılı haberler taranmıştır. Çalışmada derinlemesine mülakat, katılımcı gözlem, doküman incelemesi olmak üzere üç nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. Katılımcılara ulaşmada kartopu örnekleme tekniği kullanılmış, araştırmada yer alan katılımcıların yönlendirmesiyle bir sonraki katılımcıya ulaşılmıştır. Görüşme sayısı nitel çalışmalarda kullanılan doygunluk noktası gözetilerek belirlenmiştir. Bu kapsamda 29 katılımcıyla yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler katılımcıların evlerinde gerçekleştirilmiş olup daha önce hazırlanmış açık uçlu soruları içeren yarı-yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde nitel verilerin analizinde kullanılan tekniklerden tema analizi ve betimsel analiz kullanılmıştır.

4.2 Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini İstanbul'un Sultanbeyli ilçesinde yaşayan, savaş mağduru olarak Türkiye'ye göç eden Suriyeli sığınmacılar oluşturmaktadır. Sultanbeyli ilçesinin seçilme nedeni

İstanbul’da en çok Suriyeli nüfusuna sahip ilçelerden biri olmasından kaynaklanmaktadır (Kavas, Avşar, Kadkoy ve Bilgiç, 2019, s. 413). Bu bağlamda Suriye gettolarının bulunduğu ilçede gettolaşmanın gündelik hayatta karşılaşılan zorluklarda veya bu zorluklarla baş etme stratejilerindeki rolü merak konusu olmuştur. Hedeflenen örnekleme ulaşmak için kartopu örnekleme tekniği kullanılmıştır. Kartopu örnekleme kartopu gibi yuvarlanarak gittikçe büyümekte ve genişlemektedir. Tıpkı yuvarlanan kartopu gibi ilk etapta çalışılan olay araştırmacıyı daha fazla olaya götürür ve daha fazla olaya ulaşılır (Gül ve Özen, 2007, s. 413). Çalışmada kartopu örnekleme tekniği ile birkaç katılımcı vasıtasıyla diğer katılımcılara ulaşılmıştır. Katılımcılara ‘‘Konu hakkında kimlerle görüşebiliriz?’’ şeklinde soru yöneltilerek diğer katılımcılara ulaşmak için yardım alınmıştır. Katılımcılara ulaşmada birtakım zorluklar yaşanmıştır: Katılımcıların daha önce yardım etme, araştırma yapma gibi nedenlerle kendilerine ulaşan insanlar tarafından dolandırılmaları ve yaşadıkları ayrımcılıktan dolayı yerel nüfustan olan araştırmacıya karşı çekingen davrandıkları gözlemlenmiştir. Bu zorluk saha araştırmasında araştırmacıya eşlik eden tercümanların Suriyeli olmasıyla aşılmıştır. Katılımcılar ‘‘kendilerinden biri’’ olarak gördükleri tercümanlarla iletişim kurduktan sonra araştırmacı ve tercümanı evlerinde misafir olarak ağırlamışlardır. Katılımcıların özel alanları olan evlerinde vakit geçirmek, gözlem yapmaya imkan sağlamıştır. Katılımcı sayısı veri doyumu gözetilerek belirlenmiş olup 20-60 yaş aralığında savaş mağduru 15 kadın 14 erkek olmak üzere toplam 29 kişiyle yüz yüze derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

4.3 Verilerin Toplanması

Saha çalışması tek aşamalı olarak 25.12.2023-04.02.2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Belirtilen tarih aralığında İstanbul’un Sultanbeyli ilçesinde yaşayan savaş mağduru Suriyeli sığınmacılarla yüz yüze derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakatlarda öncesinde hazırlanmış açık uçlu soruları içeren yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Hazırlanan soruların geçerliğini test etmek için saha çalışmasından önce pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşme formundaki sorular 29.11.2023 tarihinde Sultanbeyli’de yaşayan üç Suriyeli sığınmacıyla yapılan pilot görüşmeler sonrasında revize edilmiştir. Mülakatlar tercüman eşliğinde gerçekleştirilmiştir. Suriyeli sığınmacıların dini hassasiyetleri gözetilerek kadın

katılımcılarla yapılan görüşmelerde kadın tercümandan, erkek katılımcılarla yapılan görüşmelerde erkek tercümandan yardım alınmıştır. Tercümanların Suriyeli olması katılımcıların görüşme başında çekingen tavırlarının değişmesini sağlamış, katılımcılar araştırmacı ve tercümanı evlerinde misafir etmişlerdir. Katılımcıların özel alanları olan evlerinde geçirilen süre, Suriyelilerin yaşam kültürü hakkında gözlem yapma olanağı sağlamıştır. Katılımcılar arasında temel düzeyde Türkçe bilenler olsa da soruların doğru anlaşılması için sorular tercüman tarafından Arapçaya çevrilmiştir. Katılımcılardan temel düzeyde Türkçe bilenler soruları Arapça ve Türkçeyi birlikte kullanarak, Türkçe bilmeyen katılımcılar ise Arapça cevaplamıştır. Katılımcıların görüşmeden önceki çekingen tavırları dolayısıyla ses kayıt cihazı kullanılmamıştır. Katılımcıların ifadeleri hem tercüman hem de araştırmacı tarafından not edilmiştir. Mülakatlar en az 28 en çok 73 dakika sürmüştür. Birçok evde söz konusu süre zarfından daha fazla vakit geçirilmiştir. Katılımcıların çoğu araştırmacı ve tercümanı yemeğe davet etmiştir. Katılımcıların ısrarları geri çevrilmeyerek ikramları kabul edilmiş, bu esnada iki toplumun kültürü ve birbirlerine olan yaklaşımları hakkında sohbet etme imkanı bulunmuştur. Derinlemesine mülakat ve gözlemlerin yanı sıra Suriyelilerle ilgili medyada yer alan haberler, sosyal medya paylaşımları, literatür çalışmaları taranmıştır. Araştırmanın verileri derinlemesine mülakat, katılımcı gözlem, doküman incelemesi olmak üzere üç nitel teknikle toplanmıştır.

4.4 Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Derinlemesine mülakatlarda katılımcı görüşleri, araştırmacı ve tercüman tarafından yapılan gözlemler doğrultusunda elde edilen verilerin analizinde tema analizi ve betimsel analiz kullanılmıştır. Tema analizi veri setindeki anlam kalıplarını sistematik şekilde düzenlemeye ve tanımlamaya olanak sağlamaktadır. Tema analizi veri setindeki anlama odaklanır bu sayede araştırmacının paylaşılan veya kolektif deneyimleri anlamasına ve görmesine olanak sağlar. Bu yöntem ortak noktaların, farklılıkların ve ilişkilerin incelenmesi olmak üzere üç genel amaç taşımaktadır. Tema analizinin en önemli özelliği verilerin ortak noktalarının incelenmesidir; bu kategorileştirilecek bir veri setindeki örnekleri bir araya getirmenin yollarını bulmaktır. Belirlenen ortak noktalar daha fazla analize tabi tutulur ve alt bölümlere ayrılır. Aynı zamanda veri setindeki ayırt edici noktalara bakılır. Araştırmacının amacı hem veri setindeki ortak

noktaları hem de karşıtlıkları tespit edip analizini yapmak ve araştırılan konuyla ilişkisini incelemektir (Toker, 2022, s. 331). Betimsel analiz ise elde edilen verilerin daha önce belirlenmiş temalar ışığında özetlenip yorumlanmasıdır. Betimsel analizde araştırmacı veri topladığı katılımcıların fikirlerini çarpıcı şekilde yansıtabilmek için sıklıkla doğrudan alıntı yapmaktadır. Araştırmacı öncelikle araştırmanın kavramsal çerçevesinden, sorularından, yapılan gözlem veya görüşmelerden elde edilen verilerden hareketle bir çerçeve oluşturur. Buradan hareketle elde edilen verilerin hangi temalar altında düzenlenip sunulacağını belirler ve öncesinde oluşturduğu çerçeveye bağlı olarak verileri okuyup düzenler. Ardından verileri tanımlayıp gerektiğinde doğrudan alıntılara yer verir. Son kerte de araştırmacı tanımladığı bulguları açıklar, anlamlandırır ve ilişkilendirir (Özdemir, 2010, s. 336). Çalışmanın verileri üç ana tema altında toplanmıştır:

- Demografik ve sosyodemografik veriler
- Göç süreçleri ve Türkiye’deki ilk yıllar
- Gündelik hayatta karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklarla baş etme stratejileri

Saha çalışmasından elde edilen veriler ışığında bu üç ana tema, alt temalara ayrılmıştır. ‘‘Bulgular ve Tartışma’’ kısmında verilen bu alt temalar verilerin sistematik bir şekilde düzenlenmesini ve analiz edilmesini kolaylaştırmıştır. Kategorize edilen veriler özetlenmiş, katılımcıların görüşlerinden sıklıkla alıntılar yapılarak veriler sosyolojik perspektifte anlamlandırılıp açıklanmaya çalışılmıştır.

5 BÖLÜM BULGULAR VE TARTIŞMA

Suriyeli sığınmacıların gündelik hayattaki zorluklarla baş etme stratejilerinin tespit edilmesi amacıyla yola çıkılan çalışmanın saha verileri bu bölümde değerlendirilecektir. Saha çalışmasında elde edilen veriler katılımcıların demografik ve sosyodemografik özellikleri, göç süreçleri, gündelik hayatta karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklarla baş etme stratejileri şeklinde üç ana başlık altında toplanmıştır. Katılımcıların *demografik ve sosyodemografik özellikleri*; cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sayısı, gelir seviyesi, hanede kaç aile yaşadıkları, eğitim seviyeleri, Suriye’de ve Türkiye’de ne iş yaptıkları, Türkiye’de bulunma süreleri hakkında bilgileri içermektedir. ‘‘Göç Süreci’’ başlığı hareketlilik süreçleri ve göç sonrasına dair verileri içermekte olup katılımcıların ‘‘İç Savaş Öncesinde Göç Eğilimi’’, ‘‘Türkiye’yi Seçme Nedenleri’’, ‘‘Kimlerle Birlikte Göç Ettikleri’’, ‘‘Türkiye’deki İlk Yıllar’’, ‘‘Suriye’ye Geri Dönüş Eğilimleri’’ ve ‘‘Türk Toplumunu Algıları’’ şeklinde altı alt başlık altında gruplandırılarak analiz edilmiştir. Katılımcıların gündelik hayattaki zorluklarla baş etme stratejileri analiz edilirken *Gündelik Hayattaki Zorluklarla Baş Etme Stratejileri* ana başlığı altında; ‘‘dil sorunu’’, ‘‘ekonomik zorluklar’’, ‘‘barınma sorunları’’ ‘‘ön yargı ve stereotipler’’, ‘‘ayrımcılık ve sosyal dışlanma’’ ve ‘‘kamusal alan sorunu’’ olmak üzere altı alt başlıkta gruplandırılmıştır.

5.1 Demografik Ve Sosyodemografik Veriler

Araştırmada yer alan katılımcıların demografik verileri sunulurken araştırma etiği bağlamında katılımcıların kimlik bilgileri gizlenerek her bir katılımcıya görüşme numarası (GN) verilerek kodlanmıştır. Katılımcıların ifadelerinden alıntı yapıldığında görüş sahibi katılımcıyı belirtmek için alıntı sonunda görüşme kodları, cinsiyetleri, yaşları (Örneğin GN1, K, 37) şeklinde bilgi verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sayısı, gelir seviyesi, hanelerinde yaşayan aile sayısı

Görüşme No	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Gelir Seviyesi	Hanedeki Aile Sayısı
1	Kadın	37	Evli	4	Düşük	1
2	Kadın	20	Evli	1	Düşük	1
3	Kadın	43	Evli	4	Orta	1
4	Kadın	51	Evli	9	Düşük	1
5	Kadın	54	Evli	2	Düşük	1
6	Kadın	20	Bekar	Yok	Düşük	1
7	Kadın	59	Evli	7	Düşük	1
8	Kadın	48	Evli	7	Orta	1
9	Kadın	37	Evli	8	Düşük	1
10	Kadın	35	Evli	4	Orta	1
11	Kadın	34	Evli	3	Düşük	1
12	Kadın	27	Evli	3	Düşük	2
13	Kadın	29	Evli	3	Düşük	1
14	Kadın	26	Evli	2	Düşük	1
15	Kadın	23	Evli	2	Düşük	2
16	Erkek	28	Evli	1	Orta	1
17	Erkek	38	Evli	4	Orta	1
18	Erkek	30	Bekar	Yok	Orta	1
19	Erkek	52	Evli	4	Düşük	1
20	Erkek	34	Evli	2	Orta	1

21	Erkek	28	Evli	Yok	Orta	2
22	Erkek	21	Bekar	Yok	Düşük	1
23	Erkek	27	Evli	Yok	Orta	1
24	Erkek	43	Evli	3	Orta	1
25	Erkek	23	Bekar	Yok	Düşük	1
26	Erkek	27	Bekar	Yok	Orta	1
27	Erkek	20	Bekar	Yok	Düşük	1
28	Erkek	56	Evli	4	Orta	1
29	Erkek	60	Evli	6	Düşük	1

Çalışmada 15'i kadın 14'ü erkek olmak üzere 29 katılımcı yer almıştır. Katılımcılar 20 ile 60 yaş arasında olup katılımcılar arasında çoğunluğu genç nüfus oluşturmaktadır. Katılımcıların 13'ü 20-29 yaş arasında, 7'si 30-39 yaş arasında, 3'ü 40-49 yaş arasında, 5'i 50-59 yaş arasında, 1'i 60-69 yaş arasındadır. Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında 29 katılımcıdan 23'ünün evli, 6'sının bekar olduğu görülmektedir. Görüldüğü üzere katılımcıların çoğu evlidir ve örneklem arayışında bekar katılımcıya ulaşmada zorluk yaşanmıştır. Katılımcılar arasında evli nüfusun fazla olması, Suriye toplumunda erken evliliklerin yaygın olduğunu göstermektedir. Katılımcıların çocuk sayısına bakıldığında 1 çocuğu olan 2 katılımcı, 2 çocuğu olan 4 katılımcı, 3 çocuğu olan 4 katılımcı, 4 çocuğu olan 6 katılımcı, 6 çocuğu olan 1 katılımcı, 7 çocuğu olan 2 katılımcı, 8 çocuğu olan 1 katılımcı, 9 çocuğu olan 1 katılımcı, çocuk sahibi olmayan 8 katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların gelir seviyeleri sorulduğunda düşük ve orta olmak üzere 2 şekilde cevap alınmıştır. 17 katılımcı gelir seviyesinin düşük seviyede olduğunu, 12 katılımcı gelir seviyesinin orta düzeyde olduğunu belirtmiştir. Gelir seviyesini yüksek olarak belirten katılımcı bulunmamaktadır. Katılımcıların hanelerinde kaç aile yaşadıklarına bakıldığında 29 katılımcıdan 3'ü ekonomik zorluklardan dolayı 2 aile birlikte yaşadığını bildirmiştir. Saha çalışmasında söz konusu katılımcıların evleri gözlemlendiğinde evlerin 2 ailenin yaşaması için oldukça küçük olduğu gözlemlenmiştir.

Bu katılımcıların yaşamış oldukları geçim sıkıntısı karşısında tek ailenin yaşayabileceği hanelerde iki aile yaşayarak barınmadan tasarruf ettikleri görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 2. Katılımcıların eğitim düzeyleri, Suriye’de ne iş yaptıkları, Türkiye’de ne iş yaptıkları ve Türkiye’de bulunma süreleri

Görüşme No	Eğitim	Suriye’de Ne İş Yaptığı	Türkiye’de Ne İş Yaptığı	Türkiye’de Bulunma Süresi
1	Lise mezunu	Çalışmıyordu	Çalışmıyor	11 Yıl
2	Ortaokul mezunu	Öğrenci	Çalışmıyor	7 Yıl
3	Ortaokul mezunu	Çalışmıyordu	Çalışmıyor	7 Yıl
4	Ortaokul mezunu	Çalışmıyordu	Çalışmıyor	5 Yıl
5	Ortaokul mezunu	Çalışmıyordu	Fabrika işçisi	6 Yıl
6	Ortaokul mezunu	Öğrenci	Çalışmıyor	8 Yıl
7	Ortaokul mezunu	Çalışmıyordu	Çalışmıyor	8 Yıl
8	Üniversite mezunu	Öğretmen	Satış danışmanı	9 Yıl
9	Ortaokul mezunu	Çalışmıyordu	Çalışmıyor	8 Yıl
10	Ortaokul terk	Çalışmıyordu	Satış danışmanı	7 Yıl
11	Ortaokul terk	Çalışmıyordu	Çalışmıyor	10 Yıl
12	Ortaokul mezunu	Öğrenci	Çalışmıyor	11 Yıl
13	Ortaokul terk	Çalışmıyordu	Çalışmıyor	11 Yıl

14	Ortaokul mezunu	Öğrenci	Evde ürün paketleme	9 Yıl
15	Ortaokul mezunu	Öğrenci	Çalışmıyor	8 Yıl
16	Ortaokul mezunu	Öğrenci	Toptancı (kıyafet)	12 Yıl
17	Lise mezunu	Terzi	Terzi	10 Yıl
18	Ortaokul terk	Oto tamircisi	Kurye	9 Yıl
19	Ortaokul mezunu	Fırıncı	Demirci	10 Yıl
20	Ortaokul mezunu	Terzi	Toptancı (kıyafet)	9 Yıl
21	Ortaokul mezunu	Medikal malzemeci	Toptancı (elektronik eşya)	9 Yıl
22	Üniversite öğrencisi	Öğrenci	Öğrenci, garson	4 Yıl
23	İlkokul mezunu	Mobilyacı	Satış danışmanı	8 Yıl
24	Lise mezunu	Telefon tamircisi	Telefon tamircisi	9 Yıl
25	Ortaokul mezunu	Öğrenci	Satış danışmanı	9 Yıl
26	Ortaokul terk	Çalışmıyordu	Tütüncü	9 Yıl
27	Lise mezunu	Öğrenci	Çalışmıyor	9 Yıl
28	Üniversite mezunu	Memur	Satış danışmanı	7 Yıl
29	Lise mezunu	Muhasebeci	Satış danışmanı	9 Yıl

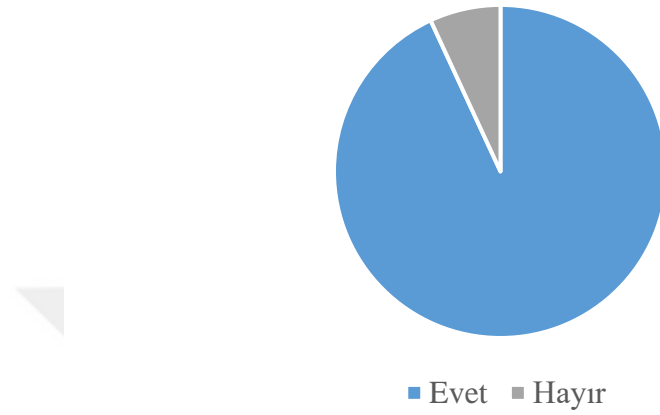
Katılımcılar arasında 6 ilkokul mezunu bulunmaktadır. Bu katılımcılardan 5'i (GN10, GN11, GN13, GN18, GN26) savaş dolayısıyla ortaokulu yarıda bıraktığını bildirmiştir. 15 katılımcı ortaokul mezunu olup 4'ü (GN6, GN12, GN16, GN25) savaş dolayısıyla liseyi yarıda bıraktığını bildirmiştir. Katılımcılardan 9'u savaş koşulları dolayısıyla

eğitim hayatına devam edememiştir. Katılımcıların 5'i lise mezunu, 2'si üniversite mezunu, 1'i üniversite öğrencisidir. Türkiye'ye göç ettikten sonra eğitim hayatına devam eden 1 katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların meslekleri Suriye'deki meslekleri ve Türkiye'deki meslekleri olarak ikiye ayrılmıştır (Tablo 2):

Katılımcıların 9'u göç etmeden önce öğrenci olup Türkiye'ye göç ettikten sonra yalnızca 1'i öğrenciliğe devam etmiştir. Eğitimine devam edemeyen katılımcılar bürokratik engelleri, okullarda yaşanan ayrımcılığı ve ekonomik zorlukları öne sürmüştür. Katılımcılardan 10'u Suriye'deyken çalışmadığını ifade etmiştir. Suriye'deyken çalışmadığını bildiren katılımcıların 9'u kadınlardan oluşmaktadır. Katılımcılardan 2'si terzi, 2'si tamirci, 1'i fırıncı, 1'i medikal malzemeci, 1'i mobilyacı, 1'i memur, 1'i mühendis, 1'i öğretmen olduğunu bildirmiştir. Katılımcılara Türkiye'ye göç ettikten sonra hangi meslekleri icra ettikleri sorulduğunda 12'si çalışmadığını, 6'sı satış danışmanı, 3'ü toptancı, 1'i fabrika işçisi, 1'i terzi, 1'i tütüncü, 1'i kurye, 1'i demirci, 1'i telefon tamircisi, 1'i evde ürün paketleme yaptığını, 1'i garson ve öğrenci olduğunu bildirmiştir. Katılımcıların 3'ünün Suriye'deki mesleklerini Türkiye'de de devam ettirebildikleri görülmektedir. Bourdieucu perspektiften ifade edecek olursak söz konusu 3 katılımcının (GN17, GN20, GN24) ülkelerinde edindikleri kültürel sermayeyi Türkiye'de de kullanabildiği görülmektedir. 2 katılımcının (GN14, GN25) ülkesinde öğrenciyken Türkiye'de satış danışmanlığı ve evde ürün paketleme yaptıkları görülmektedir. Katılımcıların eğitimlerine devam etmek yerine çalışıyor olmaları yaşadıkları ekonomik zorlukların sonucu şeklinde yorumlanabilir. Katılımcıların Türkiye'de buldukları süreye bakıldığında 23 kişi 6-10 yıl arası, 4 kişi 11-15 yıl arası, 2 kişi 0-5 yıl arası Türkiye'de bulunmaktadır. Katılımcıların çoğu 6 ile 10 yıl aralığında Türkiye'dedir. Görüldüğu üzere katılımcıların büyük bir kısmı iç savaşın başlangıcından 3 yıl sonra Türkiye'ye göç etmeye başlamıştır (Tablo 2).

5.2 Göç Süreci

5.2.1 Hedef ülke: Türkiye

Şekil 1. Katılımcıların iç savaş öncesi göç eğilimi

Katılımcıların Suriye'deki iç savaş öncesinde göç etme düşünceleri sorulduğunda büyük çoğunluğu iç savaş öncesinde göç etmeyi düşünmediğini belirtmiştir (Şekil 1). Daha önce göç etmeyi düşünmemiş katılımcıların bir başka ülkeye göç etmeleri, hayatta kalabilmek için başvurdukları radikal bir stratejidir. Bu bağlamda Peterson'un beş göç tipinden (Çağlayan, 2006) hareketle Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye göçünün "'yönlendirilen göç"' olduğu görülmektedir. 29 katılımcı arasından sadece 2 kişi iç savaş öncesinde göç etmeyi düşündüğünü ifade etmiştir. Bu göç fikrinin ekonomik temelli olduğu görülmektedir:

"Başka ülkelere çalışmak için gitmeyi çok düşündüm. Birkaç kez Avrupa'ya işçi olarak gittim. Tamamen yerleşmeyi de istedim ama olmadı." (GN19, E, 52)

"Evet düşündüm. Dışarıya çıkıp yeni yerlerde çalışmayı istedim." (GN18, E, 30)

5.2.2 Türkiye'yi seçme nedenleri

Lee'nin İtme ve Çekme Kuramına göre göç sürecinde hem yaşanan hem de gidilecek yerde itici ve çekici faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerin olumluları göçe yönelik

çekmeyi, olumsuzları göçe itmeyi temsil etmektedir (Çağlayan, 2006, s. 73). Katılımcıların göçünün itici faktörü Suriye'deki iç savaştır. Katılımcılara hedef ülke olarak Türkiye'yi seçmelerinin nedeni sorulduğunda; "coğrafi yakınlık", "akraba tavsiyesi", "Türkiye'nin İslam devleti ve sınırları açan tek ülke" olmasının göçün çekici faktörleri olduğu tespit edilmiştir:

"Müslüman ve bize yakın ülke. Ayrıca sınıra yakın oturduğumuz için. Burada akrabalarımız var. Din ve kültürel olarak benzerlik çok bu nedenler için seçtim." (GN29, E, 60)

"Savaştan önce gelmişim Türkiye'ye. Gaziantep'te çok gezdim, akrabalarım orada oturuyorlardı. İslam ülkesi olduğu için ve gelmek kolay olduğu için geldim." (GN19, E, 52)

Katılımcıların çoğunun Türkiye'yi seçme nedenleri aynıdır. Türkiye'yi seçme nedenleri arasında bir an önce savaş alanından uzaklaşmak ve can güvenliğini sağlamak isteyen Suriyeliler için coğrafi yakınlık başta gelmekle birlikte önemli bir çekici faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların akrabalarının veya tanıdıklarının Bourdieucu ifadeyle Türkiye'de sosyal sermayelerinin bulunması, Türkiye'yi seçmelerinde etkili olan bir diğer faktördür. Bu bağlamda sosyal sermayenin bir yerin çekici olmasıyla pozitif yönde ilişkisi bulunmaktadır. Bir diğer çekici faktör kültürel benzerliklerdir. Türkiye ile Suriye'nin kültürel olarak benzerlik gösterdiğini ifade eden katılımcılar bu görüşlerini din temelinde, İslam dinine vurgu yaparak aktarmıştır. Gidilecek yerdeki dini inanışın kişiyi göçe çeken bir diğer faktör olduğu görülmektedir. Bazı katılımcıların Türkiye'ye giriş yapmanın kolaylığı dolayısıyla Türkiye'ye göç ettiği tespit edilmiştir. Ancak katılımcıların ifadeleri bunun coğrafi yakınlıkla değil "seçeneksizlikle" ilişkilendirilebileceğini göstermektedir. 26 yaşında kadın katılımcının (GN14), 23 yaşında erkek katılımcının (GN25) ve 27 yaşında erkek katılımcının (GN26) ifadeleri Türkiye'ye başka seçenekleri olmadığı için göç ettiklerini kanıtlar niteliktedir:

"Başka seçeneğimiz yoktu geleceğimiz tek yer burasıydı. Buraya gelmek diğer yerlere gitmekten daha kolay olduğu için geldik." (GN14, K, 26)

“Buraya gelmek kolaydı başka yer yoktu. Arkadaşlar da buraya geliyordu ben de geldim.” (GN25, E, 23)

“Sınır kapılarını bize açan tek devlet olduğu için seçtim.” (GN26, E, 27)

GN14, GN25 ve GN26'nın Türkiye'yi seçme nedenlerinde bir seçimin söz konusu olmadığı görülmektedir. Burada seçim nedeni değil, göçün nedeni karşımıza çıkmaktadır. Göç, savaş koşullarından uzaklaşmak ve öncelikli olarak can güvenliğini sağlamak amacıyla yapıldığından söz konusu katılımcılar için en kolay erişilebilecek güvenli bölge Türkiye olmuştur. 27 yaşında erkek katılımcının (GN26) *“sınırlarını bize açan tek devlet”* şeklindeki ifadesi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin savaş mağdurlarına sayı sınırı koymadan yardım eli uzatan devlet olduğunu kanıtlar niteliktedir. 26 yaşında kadın katılımcının (GN14) *“Başka seçeneğimiz yoktu geleceğimiz tek yer burasıydı.”* ifadesi Türkiye'ye göç etmenin zorunlu hale geldiğini, herhangi bir seçeneğin söz konusu olmadığını kanıtlar niteliktedir.

5.2.3 Hareketlilik süreci

Tablo 3. Katılımcıların kimlerle birlikte göç ettiği

Cinsiyet	Tek başına	Ailesiyle	Arkadaşlarıyla	Toplam
Kadın	-	15	-	15
Erkek	6	7	1	14
Toplam	6	22	1	29

Katılımcıların Türkiye'ye kimlerle beraber göç ettiklerine bakıldığında ailesiyle göç eden 22 katılımcı, tek başına göç eden 6 katılımcı, arkadaşlarıyla göç eden 1 katılımcı olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğu ailesiyle birlikte göç etmiştir. Kadın katılımcılar arasında tek başına veya arkadaşlarıyla göç eden katılımcının bulunmaması dikkat çekmektedir. Bu bağlamda Suriyeli kadınların göç etmede karar merci olmadıkları, eşleri veya ebeveynleri eşliğinde göç edebildikleri söylenebilir.

Katılımcıların yaşadığı travmatik deneyimleri tetiklememek için iç savaş ve Türkiye'ye geliş süreçleri konusunda detaylı sorular yöneltilmemiştir. Katılımcıların bazıları görüşme esnasında göç yolunda karşılaştığı zorluklardan bahsetmiştir. Suriyeli sığınmacıların güvenli alanlara ulaşabilmek için hangi zorluklarla karşılaştıkları hakkında fikir sahibi olabilmek amacıyla bu bölümde göç yolunda yaşananlara da yer verilecektir. 20 yaşında erkek katılımcı (GN27) Türkiye'ye göç ederken yolda uğradığı saldırıları ve karşılaştıkları tehlikeleri anlatmıştır:

Normalde farklı ülkelere gidecektik, pasaportlarımız vardı fakat hiç biri geri dönüş yapmadı. O yüzden buraya gelirken de cevap gelmemiştir bizde kaçak yolla girmek zorunda kaldık. Gelirken 3 gün boyunca yürüdük. Çünkü hiçbir ulaşım yoktu sınıra gelmeden bir nehir vardı onu geçtikten sonra tellerle örgülü sınıra geldik. Sınırdaki yüzleri kapalı normal kıyafetli silahlı adamlar vardı, her 25 metre de bir tane bekliyordu sınırdaki. Bizimle beraber bekleyen insanlar vardı, o sınırdaki adam yaşlı kadına el işaretiyle gel gel yaptı. Kadın sınırdan geçmesine izin verecek zannetti sonra adam bana doğru ateş etti. Oturduğum taşa geldi babam bizi alıp hemen geriye doğru uzaklaştık sonra zırhlı araç geldi. Sınırdaki adamları öldürdü, çitleri yıktılar bizde geçtik. Gelen askerler üniformalıydı omuzlarında kırmızı bir bayrak vardı çok iyi hatırlıyorum onlar bize hadi hadi diye bağıyorlardı bizim hızlı geçmemiz için. Geçtikten sonra araçlara bindirip bizden ayrıldılar. (GN27, E, 20)

Türkiye'ye göç ettikleri esnada çocuk yaşta olan 20 yaşındaki erkek katılımcı (GN27), savaş faillerinin Türkiye'nin sınırına kadar Suriyelilere saldırıda bulduklarını, onları tuzağa düşürmeye çalıştıklarını anlatmıştır. Tüm bu tehlikelere rağmen hayatta kalabilmek için mücadele eden Suriyeli sığınmacıları savaş faillerinden kurtarıp Türkiye'ye girişlerini sağlayanların Türk askerleri olduğu görülmektedir. 26 yaşında kadın katılımcı (GN14) da 20 yaşında erkek katılımcının (GN27) anlattıklarına benzer şekilde göç yolunda birçok tehlikeyle karşılaştıklarını, göç sürecinde hamile olduğunu ve bebeğinin karnında öldüğünü, Türkiye'ye vardıklarında ise hastanelerin onları geri çevirip kürtaj işlemini yapmadıklarını ifade etmiştir:

Gelirken sınırda askerler ateş ediyordu. Kuyu gibi bir yer vardı oraya atladık, sığındık. Ateşler kesildikten sonra kuyudan çıkıp koşarak kaçtık. Gelirken hamileydim yolda çocuğum karnımda öldü. Biraz daha karnımda ölü kalsaydı ben de ölecektim. Buraya geldikten sonra devlet hastanesine gittik ama almadılar bebeği kimliğim yok diye. Mecbur özel hastaneye gittik orada aldılar. (GN14, K, 26)

26 yaşında kadın katılımcının (GN14) uğradığı saldırıların karnındaki bebeğinin ölümüyle sonuçlanması oldukça trajiktir. Türkiye'ye ulaştıklarında kimliği olmadığı için hastane tarafından kabul edilmemesi, GN14'ün de canına mal olabilecek bir duruma yol açmıştır. Ayrıca hastane ve yönetiminin insan hayatını öncelemeyip, kimliği engel olarak öne sürmesinin ahlaki değerlere uyan bir yanı bulunmamaktadır. Göç yolunun zorluklarına değinen diğer katılımcı görüşleri ise şu şekildedir:

“Eşimle beraber geldim. Gelirken nehirden geçmek zorunda kaldık, çok zordu. İlk seferinde yakalandık tekrar geri getirdiler Suriye'ye. Sonra tekrar denedik öyle girebildik.” (GN1, K, 37)

“Ailemle geldim. Çok zordu. Çok zorlandık gelirken... Bir geçiş yeri var, sürekli ateş ediyorlardı. Çok korkuyordum, 1 gün boyunca yürüdük.” (GN, K, 20)

“Gelirken çok yürüdük. Askerler köpekleri üzerimize salmıştı, çok korkmuştum. Yoldayken çok ağladım.” (GN6, K, 20)

“Ailemle kaçak geldik sınıra. Çok korktuk. Askerler bizi çok korkuttu. Gecedan sabaha kadar dağda yürüdük.” (GN7, K, 59)

Katılımcıların ifadelerine göre Suriyeli sığınmacıların savaştan kaçarken güvenli bir yere ulaşması oldukça zorlu bir yol sonrasında mümkün olmuştur. Bu bağlamda göç yolunun bir “mücadele yolu” haline geldiği görülmektedir. Bu göç yolunda birçok tehlikeyle karşılaşan katılımcıların tüm zorluklara rağmen hayata tutunmaktan vazgeçmediği görülmektedir. Yolda yaşanan tüm tehlike ve engellere rağmen katılımcılar güvenli bir yere ulaşmak için direnmiş, hayata tutunmak için vazgeçmemeyi bir strateji olarak kullanmışlardır.

5.2.4 Türkiye'deki ilk yıllar

Katılımcılara göçün ilk yılları sorulduğunda Türkiye'deki insanların tutumlarından bahsedip Türkiye'ye geldikleri ilk yıllar ile günümüz arasındaki farklılıklara vurgu yaptıkları tespit edilmiştir. Göçün ilk yıllarında Türkiye'de çok iyi karşılandıklarını belirten katılımcılar, günümüzde bu tutumun olumsuz yönde değiştiğini vurgulamışlardır. Türkiye'deki ilk yıllarında ev sahibi toplumun onlara yardım ettiği ve hoşgörüle karşıladığı ancak günümüzde bu durumun tersine döndüğü, tüm katılımcılarda ortak görüştür:

“İlk geldiğimde İstanbul’u çok sevdim, insanlar çok iyiydi ama şu an insanlar çok değişti. Artık Suriyelileri istemiyorlar. Burada olmamızdan rahatsızlar.” (GN2, K, 20)

“İlk geldiğimde rahatsız eden hiçbir şey yoktu. Ama şimdi öyle değil sayımız çok arttı. Bakışlar, küfürler, tedirgin oluyoruz.” (GN13, K, 29)

“Rahatsız eden bir şey olmamıştı her şey mükemmeldi ama şu an eskisi gibi değil. Artık insanlar iyi gözle bakmıyor.” (GN11, K, 34)

“İlk geldiğimde insanlar çok iyiydi. Sonra insanların davranışları çok değişti. Bizi istememeye başladılar. İlk geldiğimizde yardımcı olan insanlar artık yardımcı olmuyor.” (GN12, K, 27)

Suriyelilerin Türkiye'ye göç etmeye başladığı ilk yıllarda, Türk toplumu Suriyelileri ‘‘savaş mağduru’’, ‘‘mazlum’’ ve ‘‘misafir’’ olarak görüp yardımsever bir tutumla karşılamıştır. Aradan geçen zamanla misafirlikten kalıcılığa dönüşen bu süreç ve artan Suriyeli nüfusu günümüzde Türk toplumunu rahatsız etmektedir. Geldikleri ilk yıllarda ‘‘mazlum’’ olarak görülen Suriyeli sığınmacılar artık Türkiye'ye yük olarak görülmekte, Suriyelilere ‘‘gitmesi gerekenler’’ olarak bakılmaktadır. Bu bakışı besleyen önemli bir unsur, Suriyelilerin Türkiye toplumu için bir tehdit oluşturduğu algısıdır. Bu tehdit algısının hangi kontekste geliştiği Sistemi Sürdürme Kuramı (Jost ve Banaji, 1994) ile açıklanabilir. Sistemi Sürdürme Kuramı bireylerin sosyo-politik ortamı ve statükoyu koruma eğiliminde olduğunu, statükodaki değişikliklerin rekabet oluşturabileceğini ve tehdit algısı yaratabileceğini öne sürmektedir (Jost ve Banaji, 1994, aktaran Ekici, 2019,

s.702). Türkiye'ye yönelik bu kitlesel göçün neden olduğu ekonomik ve sosyal değişiklikler, Türk toplumu için statükonun korunamayacağı yönünde Suriyelilere karşı tehdit algısı oluşturabilmektedir. Bu tehdit algısı, sonraki bölümlerde görüleceği üzere nefret söylemleri, ayrımcılık ve dışlama gibi gündelik hayat şiddetiyle somutlaşmaktadır.

5.2.5 Geri dönüş eğilimi

Şekil 2. Katılımcıların Suriye'ye geri dönüş eğilimi

Geri dönüş, bir ülkeden önceki transit veya kaynak ülkeye geri dönme eylemidir (Kaya, 2022, s. 77). Katılımcılara koşullar sağlandığında Suriye'ye geri dönüp dönmeyecekleri sorulduğunda 29 katılımcıdan 26'sının Suriye'ye geri dönmeyi istediği, ancak bunun bir ön koşulu olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar ancak Suriye'deki rejim değiştiği takdirde Suriye'ye geri döneceklerini ifade etmiştir:

“Sistem ve liderler değişmediği sürece dönmem. Ama değişirse dönerim sonuçta vatanımız.” (GN29, E, 60)

“Evet sistem değişirse koşarak giderim” (GN10, K, 35)

“Baştaki lider değişirse dönerim. Değişmezse asla dönmem.” (GN8, K, 48)

Katılımcıların geri dönüş ön koşulunun Suriye'de meydana gelecek rejim değişikliği olduğu görülmektedir. Suriye'deki politik ortamın 13. yılında rejim değişikliği

ihtimalinin halen muğlak olması ve ülkede devam eden istikrarsızlık göz önünde bulundurulduğunda, Suriyelilerin gönüllü geri dönüşü uzun bir süre daha mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte katılımcıların 3'ünün Suriye'deki rejim değişse dahi geri dönmeyi düşünmediği tespit edilmiştir:

‘‘Yok buraya çok alıştım dönmek istemem.’’ (GN6, K, 20)

‘‘Hayır işler düzelse de geri dönmeyi düşünmüyorum.’’ (GN21, E, 28)

Gerekli koşullar sağlandığında bile Suriye'ye dönmeyi düşünmediğini ifade eden katılımcılar arasında, geri dönmeme ön koşulu belirten bir katılımcı olmuştur. 38 yaşında erkek katılımcı (GN17) vatandaşlık aldığı takdirde Türkiye'de kalacağını ifade etmiştir:

‘‘Eğer vatandaşlık alırsam burada kalmayı düşünüyorum. Geri dönmem.’’ (GN17, E, 38)

38 yaşında erkek katılımcının (GN17) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına yaptığı vurgu vatandaşlığın gitme ve kalma eğiliminde etkili bir faktör olduğunu kanıtlar niteliktedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı alındığında istihdam alanının açılacağı, kayıt dışı ve sigortasız işlerde çalışmak zorunda kalmayacağı, geleceğe dair belirsizliklerin kalkacağına dair inanç Suriyeli sığınmacıların vatandaşlık alabilmek için motivasyonları olmaktadır (Türk, 2020, s. 169). GN17'nin ifadeleri doğrultusunda vatandaşlığın beraberinde getirdiği bu hakların geri dönüş eğilimini azalttığı görülmektedir.

5.2.6 Suriyelilerin ‘‘Türk toplumu’’ algısı

Katılımcıların yaşadıkları bölgede yerel nüfusla olan etkileşimleri sonucu ev sahibi toplumla olan kültürel farklılıkları nasıl algıladıkları incelenmiştir. Kültürel farklılıklar üzerine konuşan katılımcılar Türkiye'deki düğünlere, akrabalık ilişkilerine, evliliklere ve kadınların yaşam biçimlerine değinmiştir. Katılımcılar Türk toplumunun kültürel alışkanlıklarını yer yer takdir etse de çoğunluğun eleştirel bir tutum sergilediği gözlemlenmiştir. 52 yaşındaki erkek katılımcı (GN19) Türklerin misafirlik geleneğini çok sevmediğini, çocukların anne babaları tarafından şımartılması dolayısıyla anne babalarına seslerini yükseltebildiklerini, Türklerin erken yaşta ve akrabayla evlenmediğini, düğünlerin kadın erkek ayrı yapıldığını ve tüm bunların Suriyelilerde tam tersi olduğunu ifade etmiştir:

‘‘Mesela akrabalara gitme olayı... Ben her hafta akrabalarımaya mutlaka giderim ama buradaki insanlar senede bir gidiyor en büyük farklılıklardan biri bu. Türkler misafiri çok sevmiyor bizde öyle değil. Çocuklar annelerine babalarına karşı sesini yükseltir, bizde böyle bir şey katiyen yok. Kuran’da da yazıyor zaten anne babaya of bile denmez. Burada çocuklar biraz şımartılıyor. Erken evlenme yok sizde. Akraba evliliği yok. Bizdeki evlenme yaşı Türkler için erken. Sizde düğünler kadın erkek birlikte yapılır bizde ayrı.’’ (GN19, E, 52)

52 yaşında erkek katılımcı (GN19) kültürel farklılıkları düğünler, akrabalık ilişkileri, evlilik yaşı ve çocuk yetiştirme pratikleri üzerinden değerlendirmiştir. Katılımcı bu farklılıkları eleştirel bir dille ifade etmiştir. Katılımcının ifadeleri göz önünde bulundurulduğunda GN19’un Türklerin modernleşmeyle birlikte geride bıraktıkları davranış biçimleri ve gelenekleri benimsemediği, Suriye’ye ait kültürel değerleri yaşatmaya devam ettiğini göstermektedir.

5.2.6.1 ‘‘Buradaki insanlar batıya özeniyor’’

43 yaşında erkek katılımcı (GN24) iki toplumun dini yaşayış biçimlerine vurgu yapmış ve Suriyelilerin dinine daha bağlı olduğunu ifade etmiştir. Ardından Türkiye’deki insanların batıya özendiğini ifade ederek sert bir eleştiride bulunmuştur. Türk kültürünün özünde batıdan çok daha iyi olduğunu belirterek övgüde bulunan GN24, Türkiye’deki batılılaşma eğiliminin azalmasını dilemiştir:

‘‘Bizim aileler dinine biraz daha bağlı oluyor. Ama buradaki insanlar batıya çok özeniyor. Sanki batı onların aklını çelmiş gibi. Ama bilmiyorlar ki aslında batıdan kat kat daha iyi olduklarını... Umarım bu düşünceden çıkarlar.’’ (GN24, E, 43)

20 yaşındaki erkek katılımcı (GN27) Türkiye’deki insanların çayı Suriyelilerin kahveyi tercih ettiğini, düğünlerin Türkiye’de kadın erkek karışık yapıldığını, akraba ziyaretlerinin az olduğunu, kadınların Türkiye’de daha özgür olduğunu, giyim noktasında Türkiye’nin batıya özendiğini ifade etmiştir:

‘‘Ben burada büyüdüm, buranın kültürünü benimsedim. Ama burada kadınlar daha özgür, düğünler karışık yapılıyor, burada insanlar akrabalarını çok az ziyaret eder.’’

Giyim sürekli değişiyor, batıya özeni var. Burada insanlar çayı çok seviyor. Bizim orada kahve tercih edilir.” (GN27, E, 20)

20 yaşında erkek katılımcı (GN27) Türkiye’de büyüdüğünü ve kültürünü benimsediğini söylemesine karşın Türklerin yaşam biçimini eleştirel bir dille ifade etmesi Suriye kültürünü benimsediğini göstermektedir. GN27, Türkiye’de modernleşme ile birlikte kadınlara tanınan haklar dolayısıyla kadınların özgürlüğü, giyimdeki değişiklikleri 43 yaşında erkek katılımcıya (GN24) benzer şekilde ‘‘batıya özenme’’ şeklinde değerlendirmiştir. Aynı zamanda 52 yaşında erkek katılımcı (GN19) gibi akraba ziyaretleri, düğünlerin yapılışındaki farklılıklara değindiği görülmektedir.

5.2.6.2 Kültürel farklılıklarda öne çıkan husus: Türkiye’deki kadınların yaşam tarzı

İki toplum arasındaki kültürel farklılıklar noktasında Türkiye’deki kadınların yaşam tarzları üzerinden belirtilen görüşler dikkat çekmektedir. Kendi kültürlerinde kadınların kısıtlandığını dile getiren katılımcılar Türkiye’deki kadınların özgürce yaşadığını dile getirmektedir. Katılımcıların bir kısmının Türkiye’deki kadınların özgürlüklerine imrendiği, bir kısmının kadınların yaşayış biçimlerini eleştirdiği tespit edilmiştir. 29 yaşında kadın katılımcı (GN13), 52 yaşında erkek katılımcı (GN19) ve 20 yaşındaki erkek katılımcı (GN27) gibi düğünlerin yapılışındaki farklılıklara değinmiştir. Ayrıca davranış biçimleri olarak yaşadığı yerdeki insanları kendilerine benzettiklerini ancak Türkiye’deki insanların daha rahat olduğunu, Türkiye’deki kadınları vurgulayarak ifade etmiştir:

‘‘Dil olarak farklı ama davranış olarak iyiler, bizim gibiler. Düğünleri farklı. Biz kadınlar ayrı erkekler ayrı yerlerde yaparız. Kadın erkek ayrı olmaya dikkat ederiz. Daha rahat buradaki insanlar, kızları özellikle... ’’ (GN13, K, 29)

29 yaşındaki kadın katılımcının (GN13) ifadelerinde Türkiye’deki düğünlerden örnek vererek kadınlar ve erkeklerin ayrı alanlarda vakit geçirmemesini ‘‘rahatlık’’ olarak algıladığı görülmektedir. İslam hukukuna göre kadın ve erkeklerin ayrı yerlerde, birbirlerini görmeyecekleri şekilde oturmaları gerekmektedir. Katılımcıların ifadeleri, Suriyelilerin düğünlerini İslam hukukuna göre gerçekleştirdiklerini göstermektedir.

Türkiye’deki batılılaşma eğilimleri sonrasında yaygın olmayan bu usulü GN13’ün ‘‘rahatlık’’ kavramıyla eleştirdiği, bu eleştiriyi kadınlar üzerinden yaptığı görülmektedir. 23 yaşında kadın katılımcı (GN15) Türk kadınlarının 18 yaşından sonra istediğini yapabildiğini, maddi durumlarının iyi olduğunu ve rahat yaşadıklarını dile getirmiştir:

‘‘Mesela kızlar 18 yaşından sonra istediğini yapabiliyor. Rahatlar ve maddi durumları var. Onlar çalışıp alabiliyor ama biz çok zor geçiniyoruz.’’ (GN15, K, 23)

Görüşme esnasında GN15’in bunları dile getirirken kullandığı jest ve mimiklerin Türk kadınının sahip olduğu imkanlara imrendiğini aynı zamanda maddi olarak rahat yaşam sürmelerine tepkili olduğunu kanıtlar nitelikte olduğu gözlemlenmiştir. 23 yaşında kadın katılımcı (GN15) da 29 yaşında kadın katılımcı (GN13) gibi kadınların yaşam biçimlerini ‘‘rahatlık’’ olarak değerlendirmiştir. Türk kadınlarının maddi ve manevi özgürlüklerini rahatlıkla ilişkilendiren katılımcının aynı imkanlara sahip olmadığı için tepkili olduğu görülmektedir. Türkiye’de cumhuriyet rejimi ile birlikte Türk kadını ev içi rollerle kısıtlanmaktan kurtulmuş, birtakım hak ve özgürlüklere sahip olarak toplumsal hayata katılım sağlamaya başlamıştır. Özellikle 21. yüzyılda Türk kadını toplumsal hayatta daha görünür olmuştur. Eğitim ve istihdamda kadın sayısındaki artış, ekonomik özgürlüğe sahip olan kadınların sayısındaki artışı da beraberinde getirmiştir. ‘‘Onlar çalışıp alabiliyor ama biz çok zor geçiniyoruz.’’ ifadesi aslında Türk kadınına verilen hak ve özgürlüklere değil, 23 yaşında kadın katılımcı (GN15) ve onun gibi diğer Suriyeli kadınlara verilmeyen hak ve özgürlüklere tepki olarak dile getirilmiştir. 20 yaşındaki kadın katılımcı (GN2) Türk kadınlarının özgürce dışarı çıkabildiklerini kendi kültürlerinde böyle bir şeyin söz konusu olmadığını ifade etmiştir. Türk kadınlarının özgürlüğüne imrendiği görülen katılımcının, aynı şekilde yaşayabilme arzusu görülmektedir:

‘‘Buradaki insanların kızları dışarı özgürce çıkabiliyor ama bizde öyle şey yok. Ben de buradaki kızlar gibi özgürce yaşamak isterdim.’’ (GN2, K, 20)

20 yaşında kadın katılımcı (GN2) gibi özgürlüğü ‘‘istediği zaman dışarıya çıkabilmek’’ olarak değerlendiren 34 yaşında kadın katılımcı (GN11) farklı olarak bunu terbiye ile ilişkilendirip eleştiride bulunmuştur:

“Terbiye olarak farklılık var diyebilirim. Mesela bizde kızlar kafalarına göre dışarı çıkamaz ama Türk kızları daha özgür.” (GN11, K, 34)

34 yaşında kadın katılımcının (GN11) terbiye konusuna değinmesi ve bunu kadınlar üzerinden örneklendirmesi dikkat çekmektedir. *“Bizde kızlar kafalarına göre dışarı çıkamaz.”* İfadesinde, Türk kadınlarına yönelik sert eleştiride bulunduğu görülmektedir. Kadınların yaşam alanının ev içiyle sınırlandırılmış bir kültürde yetiştiği görülen GN11’in bu durumu ahlaki bir değer olarak özümsemiği, kadınların istedikleri zaman dışarıya çıkabilmesini terbiyeyle ilişkilendirmesinden anlaşılmaktadır. 28 yaşındaki erkek katılımcı (GN21) da kadınların dışarıya çıkma davranışı üzerinden kültürel farklılıklara eleştirel bir dille değinmiştir:

“Mesela... Bizim kadınlarımız markete inmez, bizim kadınlarımız pazara gitmez. Buradaki kadınlar öyle değil her yere gidiyor.” (GN21, E, 28)

28 yaşında erkek katılımcının (GN21) ifadeleri Suriye toplumunun bir kısmında kadınların konumunu anlayabilmek açısından önemlidir. *“Bizim kadınlarımız...”* diye başlayan ifadeleri patriarkal zihniyetin söyleme yansımasıdır ve kadınları “erkekler tarafından sahiplenilebilen” ve “erkeğin gölgesi altında yaşaması gerekenler” olarak gördüğü açıktır. Suriyeli kadınların markete, pazara dahi gitmediğini belirten GN21’in bu ifadeleri bazı Suriyeli kadınların bir kısmının yaşamının evlerle sınırlandırıldığını kanıtlar niteliktedir. Evlere hapsedilen Suriyeli kadınlar karşısında kamusal alanda Türk kadınlarını gören GN21, 34 yaşında kadın katılımcı (GN11) gibi gündelik hayatın oldukça sıradan bir eylemi olan evden çıkma davranışının bile kadınlara hak görülmesini eleştirmektedir. Ayrıca görüşme esnasında GN21’in *“Buradaki kadınlar öyle değil her yere gidiyor.”* görüşünü belirtirken, bu durumun olağana aykırı olduğu yönündeki tavrı bu yorumları destekler nitelikte olmuştur.

Katılımcıların yaşadıkları bölgedeki toplumsal etkileşimleri sonucu Türk toplumu ile Suriye toplumu arasındaki kültürel farklılıkları nasıl algıladıklarına dair dikkat çeken noktalardan biri, Türk kadınının yaşam tarzlarına değinilmesi olmuştur. Katılımcıların Türk kadınlarının Suriyeli kadınlardan daha özgür olduğunu belirtirken özgürlüğü “istediği zaman dışarı çıkabilme, istediğini satın alabilme” gibi eylemler üzerinden tanımladıkları görülmektedir. Bazı katılımcılar Türk kadınlarının sahip olduğu bu özgürlüğe imrenirken

bazı katılımcılar kadınların özgür olmasını olağana aykırıymış gibi bir tavırla eleştirmiştir. Her iki grup katılımcının ifadelerinden çıkarılabilecek ortak yargı; Suriye toplumunun bazı kesimlerinde kadınlara yüklenen anlam ve roller, kadınları mekânsal olarak evlere hapsedmekte ve erkeklerin çizdiği sınırlar dahilinde hareket etmelerini gerektirmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin göze çarptığı bu ifadeler Suriye toplumunun bazı kesimlerinde kadınların ikincil statüsünde konumlandırıldığını kanıtlar niteliktedir. Entegrasyon bağlamında ele alındığında kadınları ikincil statüde gören bu perspektifin Türkiye’de kadınların da kamusal alanın birer aktörleri olduğu anlayışına direnç gösterdiği, kendi kültürel anlayışlarını devam ettirdiği görülmektedir. Bu noktada Türkiye’nin en gelişmiş kenti olan İstanbul’da bir alt kültür olarak gelişmeye direnç gösteren toplulukların varlığından söz etmek mümkündür.

İki toplum arasındaki kültürel farklılıkları nasıl algıladıkları üzerine fikirlerini beyan ettikleri esnada bazı katılımcıların yerel nüfusun yaşam standartlarıyla kendi yaşam standartlarını karşılaştırdığı tespit edilmiştir. Türk toplumunun maddi olanakları ile kendi maddi olanaklarını kıyaslayan katılımcılar, Türk toplumuyla aynı imkanlara sahip olmadıkları için tepkilerini dile getirmişlerdir. 34 yaşındaki erkek katılımcı (GN20) Türk çalışanların onlardan daha fazla maaş aldıkları halde kendilerinin aynı vergiyi verdiğini, onların hayatlarını yaşayabildiğini fakat Suriyelilerin özgür olmadığını, kısıtlı olduğunu ifade etmiştir:

“Bizim kazandığımız gelir onların kazandığı gelire aynı olmadığı halde biz de onların gördüğü muameleyi görüyoruz. Aynı vergiyi veriyoruz ama onlar hayatlarını yaşayabiliyorlar. Biz özgür değiliz, kısıtlıyız.” (GN20, E, 34)

34 yaşındaki erkek katılımcı (GN20) kendisine ait toptancı mağazasını işletmektedir. Türkiye’de iş yeri sahibi Suriyelilerden alınan vergilerde ayrıcalık olmadığı gibi, sadece Suriyelilerin gelir seviyelerinden fazla vergi vermelerini sağlayacak bir sistem bulunmamaktadır. Kısaca vergi sistemi hem Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları hem de Suriyeli sığınmacılar için aynı şekilde işlemektedir. Ayrıca GN20’nin Türk toplumunun tamamının maddi refah düzeyinin yüksek olduğuna yönelik yanlış yargıları bulunduğu görülmektedir. Benzer yanlış kanılar 51 yaşındaki kadın katılımcıda (GN4) da bulunmaktadır. Türk çalışanlarla Suriyelilerin aynı maaşı alamadığından yakınan 51

yaşında kadın katılımcı (GN4) aynı zamanda Türklerin evlerinin kendilerine ait olduğunu ve kira derdlerinin olmadığını ifade etmiştir:

‘‘Maddi olarak fark var. Türklerin evleri onlara ait, kira derdleri yok. Maaşlarını tam alıyorlar. (GN4, K, 51)

Katılımcılar düşük gelir seviyelerinden dolayı Türk toplumuyla aynı standartlarda yaşayamamaktan yakınmaktadır. Suriyeliler enformel sektörlerde sigortasız, düşük ücretlerle ve yerel nüfustan daha fazla çalıştırılarak emek sömürüsüne maruz kalmaktadırlar. Ancak katılımcıların yaşadıkları emek sömürüsünü yorumlarken yanlış yargılara sahip oldukları görülmektedir. Kendisine ait toptancı dükkanı olan 34 yaşında erkek katılımcının (GN20) düşük gelir elde etmesi, yaptığı satışlarla ilgilidir. Türkiye’deki esnaf vergilerinin hesaplanmasını etkileyen faktörler bir başka çalışma konusu olmakla birlikte Suriyeli veya Türk ayrımı bulunmamaktadır (goc.gov.tr). Dolayısıyla söz konusu serzenişin mantık dışı olduğu görülmektedir. 51 yaşındaki kadın katılımcının (GN4) Türklerin kira derdinin olmadığı yönündeki fikri bir diğer yanlış kanıdır. Türkiye’de yaşayan her vatandaş ev sahibi olmadığı gibi, kira konusunda zorluk yaşayan birçok hane bulunmaktadır. TÜİK’in 2022’de yayınladığı verilere göre Türkiye nüfusunun %27,6’sı kirada yaşamakta, %60,7’si ev sahibidir (2022). GN4’ün ifade ettiği gibi Türklerin tamamının kira derdi olmasa bile, 5 yıl önce kaçak yollarla Türkiye’ye göç eden göçmenin ev sahibi toplumun imkanlarıyla kendi imkanlarını karşılaştırması rasyonel görünmemektedir.

5.2.6.3 Örnek alınan alışkanlıklar: güne erken başlama

Katılımcıların iki toplum arasındaki farklılıklar hakkındaki fikirleri incelendiğinde Türk toplumunun işe erken başlama alışkanlığı Suriyeliler tarafından takdir edilen başka deyişle ‘‘örnek teşkil eden davranış’’ olarak gördükleri tek gündelik hayat pratiği olmuştur. 27 yaşında erkek katılımcı (GN26) Suriye’deyken işe öğlen gittiklerini ifade etmiştir. Türkiye’de artık işe erken gitmeye başladığı görülen GN26’nın Türklerin erken kalkıp işe gitme davranışından dolayı ‘‘sistemli insanlar’’ olduklarını dile getirmiştir:

‘‘Buradaki insanlar sistemli insan erken kalkar işe giderler. Biz de öğlen giderdik.’’ (GN26, E, 27)

60 yaşında erkek katılımcı (GN29) da Türklerin dükkanlarını erken açtıklarını, Suriyelilerin geç açtığını ifade etmiştir. GN29 müşteri gelmese bile artık dükkanını erken açtığını ifade etmiştir:

‘‘Biz dükkanları geç açarlar ama dinimiz ‘‘Erken kalkanın rızkı bol olur.’’ diyor. Ben de Türkler gibi dükkanımı erken saatte açmaya başladım ama kimse gelmiyor sabah dükkana. Komşu Suriyeli esnaflar bana geç açmamı söylüyor ama erken açıyorum.’’ (GN29, E, 60)

Suriyeli esnaflar dükkanını geç açması için uyarıya da 60 yaşındaki erkek katılımcının (GN29) Türk esnaflar gibi dükkanını erken açtığı görülmektedir. İslam dinine atıfta bulunarak erken kalkmanın öneminden bahseden GN29’un müşterisi olmasa bile Türklerin dükkanlarını erken açma davranışına uyum sağladığı görülmektedir. 48 yaşında kadın katılımcı (GN8) da rızkın erken saatte kazanıldığını, işe geç gitme alışkanlıklarının yanlış olduğunu ifade etmiştir:

‘‘Biz geç saatlerde kalkar işe gideriz onlar erken saatte gider. Allah rızkın erken saatte olduğunu bize söylüyor. Elbette biz yanlış yapıyoruz bu konuda.’’ (GN8, K, 48)

Kültürel farklılıkları eleştirel bir yaklaşımla, İslam dinine atıfta bulunarak dile getiren 52 yaşında erkek katılımcı (GN19) ve 43 yaşında erkek katılımcı (GN24) gibi, Türklerin işe erken başlama alışkanlığını takdir eden 48 yaşında kadın katılımcı (GN8) ve 60 yaşında erkek katılımcı (GN29) da İslam dinine atıfta bulunmuştur. Türk toplumunun katılımcılar tarafından eleştirilen yönleri İslam dinine uygun olmayan yapıp etme biçimleri, takdir edilen yönleri İslam dinine uygun olan yapıp etme biçimleri olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Suriyelilerin iki toplumun kültürel alışkanlıklarını değerlendirme noktasında İslam dinini referans aldıkları görülmektedir.

5.3 Gündelik Hayatta Karşılaşılan Zorluklar Ve Bu Zorluklarla Baş Etme Stratejileri

5.3.1 Dil sorunu

Dil en temelde bireylerin gündelik hayatlarını devam ettirebilmeleri için sahip olmaları gereken bir yetidir ve sosyal uyum noktasında kilit öneme sahiptir. Entegrasyonun

gerçekleştikten sonra söz edebilmek için göçmenlerin ev sahibi ülkenin dilini öğrenmesi zorunludur . Göç hem hedef hem kaynak ülke açısından birçok zorluğa yol açmaktadır ve bu zorlukların başında dil edimi vardır (Hou ve Beiser, 2006, aktaran, Kayahan Yüksel ve Yüksel, 2022, s. 160). Katılımcıların Türkiye’de ilk yıllarında yaşadıkları zorlukların başında ‘‘dil bilmeme’’ gelmektedir. Katılımcıların tamamı göç ettikleri ilk yıllarda dil bilmedikleri için iletişimde zorluk yaşadığını bildirmiştir. Dil bilmeme konusunda zorluk yaşayan 29 katılımcı arasından 18’inin Türkçeyi çok temel düzeyde öğrendiği gözlemlenmiştir. Söz konusu katılımcıların dil ediminde kurum ve kuruluşların kurs hizmetlerinden değil gündelik hayat etkileşimlerinden yararlandıkları tespit edilmiştir. 28 yaşında erkek katılımcı (GN16) iş arkadaşlarıyla Türkçe bilmediği için anlamadığını, onların yardımıyla Türkçeyi öğrendiğini ifade etmiştir:

‘‘Başta dil bilmiyordum. İş arkadaşlarımla iletişim sağlayamıyordum. Yardımcı oldular. Onlarla konuşarak dili yavaş yavaş öğrendim.’’ (GN16, E, 28)

52 yaşında erkek katılımcı (GN19) komşularının dili öğrenmesi için ona çok yardımcı olduklarını, Türkçeyi onlarla konuşarak öğrendiğini ifade etmiştir:

‘‘İlk geldiğimde çok yardımcı oldular. Komşularım beni tanıyor, çok iyi anlaşıyoruz, Türkçeyi de onlarla konuşarak öğrendim.’’ (GN19, E, 52)

Katılımcıların ifadeleri göçün ilk yıllarında Türk toplumunun Suriyelilere yardımcı olduklarını ve yeniden toplumsallaşma süreçlerini kolaylaştırdıklarını kanıtlar niteliktedir. Türk toplumunun bu tutumu sayesinde oluşturdukları sosyal sermaye, Suriyeli sığınmacıların entegrasyonlarının bel kemiği olan Türkçe öğrenme süreçlerini desteklemiştir. Katılımcıların bir kısmı misafirlğe gitme, çay sohbetleri gibi gündelik hayat pratiklerine değinerek Türkçeyi Türk komşularına misafirlğe gittiklerinde öğrendiklerini ifade etmişlerdir:

‘‘Dil bilmiyordum, insanlarla iletişim kurmakta zorlanıyordum. Bunun için Türkçe öğrenmeye çalıştım. Komşularımızla çay içerken, evlerine oturmaya gittiğimizde onlardan Türkçe öğrenmeye çalışıyordum.’’ (GN28, E, 56)

‘‘İlk geldiğimde komşularım çok iyi davranıyordu. Onlarla konuşarak, çay içerek dil öğrenmeye çalıştım.’’ (GN3, K, 43)

‘‘Dil öğrenmek için komşularıyla çay içerdim. Çay içerken Türkçeyi öğrenmeye çalışıyordum.’’ (GN10, K, 35)

Suriyeli sığınmacıların mahalle sakinleriyle oluşturdukları komşuluk ilişkileri, çay sohbetlerinde iki farklı kültürün birbirlerini yakından tanımalarına ve kültürel değerlerin aktarımına olanak sağlamıştır. Türkiye toplumu için çay içme kültürü gündelik hayatın sıradan bir alışkanlığı iken katılımcıların dil ediminde bir imkan alanı olmuştur. Sosyokültürel açıdan çay iletişim kurmak, samimiyet, paylaşmak, birliktelik anlamları içermekte olup Türk kültürünün örf ve adetlerine sirayet ettiği için Türk kültürünü temsil eden unsurlar arasında yer almaktadır (Erşahin, 2021, s. 64). Suriye toplumunda ise gündelik hayatta ‘‘helli kahve’’ veya ‘‘Arap kahvesi’’ dedikleri kahve türü tercih edilmektedir (Şahin ve Elbeyli, 2022, s. 83). Saha çalışmasında yapılan görüşmeler esnasında da gittiğimiz her evde katılımcılar tarafından bizlere kahve ikramında bulunulmuştur. Bu bağlamda ev sahibi toplumun çay sohbetlerine katılmak ve mutfak kültürüne uyum sağlamak, katılımcıların Türkçe öğrenmek için uyguladıkları stratejiler olarak değerlendirilmektedir. 35 yaşında kadın katılımcının (GN10) ‘‘dil öğrenmek için komşularıyla çay içerdim’’, 43 yaşında kadın katılımcının (GN3) ‘‘çay içerek dil öğrenmeye çalıştım.’’ ifadeleri bu yorumu kanıtlar niteliktedir.

Çalışmada görüldüğü üzere toplumsal etkileşim ve gündelik hayatın komşularla çay içmek gibi sıradan görünen alışkanlıkları kültür aktarımı için kilit bir rol oynamaktadır. Çoğu katılımcı dil öğrenmek için profesyonel bir destek almak yerine, yerel nüfusla olan etkileşimlerinden faydalanmıştır. Katılımcılar arasında dil öğrenmek için profesyonel yollara başvuran yalnızca 1 katılımcı bulunmaktadır. 43 yaşında erkek katılımcı (GN24) Türkçe öğrenmek için kursa gittiğini ifade etmiştir:

‘‘İlk geldiğimde dil bilmiyordum. Çok zorlanıyordum. Dil öğrenmek için kursa gittim, kendimi geliştirdim. Yeni bir dil öğrenmiş oldum.’’ (GN24, E, 43)

Türkçe öğrenmek için stratejiler geliştiren katılımcıların yanı sıra bazı katılımcıların çok az düzeyde Türkçe bildikleri ve yerel nüfusla iletişim kurarken herhangi bir mağduriyet yaşadıklarında kendilerini ifade edemedikleri tespit edilmiştir. Örneğin 48 yaşında kadın katılımcı (GN8) alışveriş yaptığı esnada Türkçe bilmediği için yaşadığı mağduriyeti o an fark edemediğini ifade etmiştir:

Geçenlerde bir ayakkabı mağazasında indirim vardı. Telefonda tercüme ettim bir alana bir bedava kampanyası vardı. Ayakkabıları aldım kasaya gittim ama ikinci ayakkabıyı vermediler. Nedenini sormadım. Kızım Türkçe biliyor. Eve geldiğimde ona gösterdim kampanya varmış. Ayakkabı mağazasına tekrar gittim telefonda tercüme edip ‘‘Bana niye ayakkabıyı vermediniz?’’ diye sordum. Orada çalışan ‘‘O senin sorunun, Türkçe bilseydin alırdın. Geçti artık dedi. Sorumluyu çağırmasını istedim. ‘‘Kimse sana yardım etmez artık Türkçe öğrenseydin.’’ dedi. Ben bağırmağa başladım. Yanımıza erkek çalışan geldi. Fişe baktı sonra ikinci ayakkabıyı verdi. (GN8, K, 48)

48 yaşında kadın katılımcının (GN8) yaşadığı olayın ardından Türkçe bilmediği için bu mağduriyeti hak ettiği şeklinde bir tutumla karşılaşması, Suriyelilerin istenmemesinin yanı sıra Türkiye’nin milli kültür öğelerini özümsememiş olmalarına karşı tepki olduğunu göstermektedir. Katılımcıya gösterilen şiddet içerikli tepkinin hiçbir haklı gerekçesi olmamakla birlikte GN8’in Türkçe bilmemesi bu ve benzeri mağduriyetlere sebebiyet verecektir. GN8 yerel nüfusla iletişim kurmak için çeviri uygulamalarından faydalanma gibi bir stratejiye başvurursa da sağlıklı bir iletişim için bu strateji yeterli olmamakta, pasif bir strateji olarak kalmaktadır. Benzer şekilde 51 yaşında kadın katılımcı (GN4) da yerel nüfusla iletişim kuramadığı görülmektedir. GN4 bazı insanların Suriyelileri ‘‘yobaz’’ olarak görmelerinden yakınmış ve kendisine söylenenler karşısında ‘‘evet’’ ve ‘‘tamam’’ demekten başka seçeneği olmadığını ifade etmiştir:

‘‘Bizi hiçbir şey görmemiş yobaz zannediyorlar. Bana ‘‘Suriye’de ev, tuvalet var mı?’’ gibi şeyler soruyorlar. Bazen hakaret de ediyorlar. Ben de evet tamam diyorum çünkü dili bilmiyorum.’’ (GN4, K, 51)

51 yaşında kadın katılımcının (GN4) Suriyeliler hakkında aşağılayıcı tutum ve önyargılar karşısında çekimser kalmak zorunda olduğu görülmektedir. GN4’ün kendisine söylenenleri ‘‘evet’’ ve ‘‘tamam’’ ile geçiştirmesi çekimser bir strateji olarak değerlendirilmektedir. Ev sahibi toplumun dilini bilmemek kendi kültürleri hakkında yanlış bilinenlerin doğrusunu aktarmalarına engel olduğu gibi uğradıkları hakaretler karşısında da kendilerini ifade edememelerine sebep olmaktadır. Dil sorununun entegrasyondaki önemini tekrar vurgulamakla birlikte göçmenin sahip olduğu hakları

algılayabilmesi ve mağduriyet yaşamaması için de önemli bir unsurdur. Bunlara karşın görece uzun süredir Türkiye’de yaşayan katılımcıların karşılaştıkları iletişim zorluklarından yakınıp bunlarla başa çıkabilmek için Türkçe öğrenmemiş olmaları tezat bir tablo ortaya çıkarmaktadır.

5.3.2 Ekonomik zorluklar

Suriye’deki iç savaştan dolayı Türkiye’ye göç eden Suriyeli sığınmacıların birçoğu bu süreçte mülksüzleşmiştir. Türkiye’ye geldikleri ilk yıllardan itibaren yaşadıkları sorunların başında ekonomik sorunlar gelmektedir (Güneş Aslan ve Güngör, 2019, s. 1620). Katılımcıların 12’si gelir düzeyini ‘‘orta’’ şeklinde tanımlasa da, aktardıkları ekonomik zorluklar ve evlerinde yapılan gözlemler göz önünde bulundurulduğunda katılımcıların düşük düzeyde gelirlerinin olduğu tespit edilmiştir. Ucuz iş gücü olarak görülmeleri, kayıt dışı çalıştırılmaları ve iş piyasasından dışlanmaları gibi birçok zorlukla karşılaşan Suriyeli sığınmacıların bu zorluklar karşısında ne tür stratejiler geliştirdiklerine bakıldığında katılımcıların çeşitli stratejiler geliştirdikleri ancak yine de geçim sıkıntısı yaşadıkları tespit edilmiştir. 59 yaşında kadın katılımcı (GN7) iki oğlunun çalıştığını ancak ikisinin maaşının asgari ücrete karşılık geldiğini, yaşadıkları yerdeki Suriyeli bakkaldan alışveriş yapıp veresiye yazdırdıklarını ve sürekli olarak borç içinde olduklarını ifade etmiştir:

‘‘Bizim burada Suriyeli bakkal var oradan ekmek ve diğer ihtiyaçlarımızı alıp veresiye yazdırıyoruz. Çocuklarımız da maaşlarını alınca ödemeye çalışıyoruz sürekli borç içerisindeyiz. İki oğlum çalışıyor ikisinin maaşının toplamı asgari ücret kadar ediyor.’’
(GN7, K, 59)

59 yaşında kadın katılımcının (GN7) iki oğlunun aldığı maaşın asgari ücrete karşılık gelmesi Suriyeli sığınmacıların ucuz iş gücü olarak kullanıldığı ve emek sömürüsüne maruz kaldıklarını kanıtlar niteliktedir. Maddi olanaklar yeterli olmadığı için veresiye yazdırma gibi bir yola başvuran aile, Suriyeli esnaflardan yaptıkları alışverişlerde borçlanmaktadırlar. Ancak bu strateji GN7 ve ailesinin temel ihtiyaçlarını karşılarken uzun vadede yaşamlarını borçlu olarak sürdürmekle sonuçlanmaktadır. 23 yaşında kadın katılımcı (GN15) her şeyin pahalılığından yakınmış, bir evde iki aile yaşadıklarını,

parasal anlamda sıkıştığında eniştesinden borç aldığını veya Suriyeli esnaflardan veresiye aldığını ifade etmiştir:

“Şuanda her şey çok pahalı yemek, ev kiralari çok fazla elimden bir şey gelmiyor eşim sürekli çalışıyor. Çok sıkıştığımızda eniştemden borç alıyorum onlar da burada yaşıyor. Ya da veresiye alıyoruz Suriyeli esnaflardan.” (GN15, K, 23)

23 yaşında kadın katılımcı (GN15) ekonomik zorluklar karşısında kira yükünü paylaşmak için tek hanede iki aile yaşama, acil paraya ihtiyacı olduğunda eniştesinden borç alma ya da Suriyeli esnaflardan veresiye yazdırarak alışveriş yapma gibi stratejiler geliştirmiştir. GN15'in de 59 yaşında kadın katılımcı (GN7) gibi Suriyeli esnaflara veresiye yazdırıyor olması geleneksel alıveriş yöntemlerinin Suriyeliler arasında devam ettirildiğini göstermektedir. Her iki katılımcının da temel ihtiyaçlarını giderebilmek için uyguladıkları stratejilerin uzun vadede borçlanmaya yol açtığı görülmektedir. 27 yaşında kadın katılımcı (GN12) da eşinin çok çalışmasına rağmen asgari ücret almasından yakınmış, iş olmadığı için buna katlanmak zorunda olduklarını, kendilerini kısıtladıklarını, 23 yaşında kadın katılımcı (GN15) gibi tek hanede 2 aile yaşadıklarını ifade etmiştir:

Eşimin çalıştığı yerde tek çalışıyor ustası Türk maaşını asgari maaş veriyor. Daha fazla vermesi gerekiyor çünkü bütün işi eşim yapıyor bazen de parasını geç veriyor. İş yok katlanmak zorundayız. Her şey de çok pahalılaştı artık çok kısıtladık kedimizi bu evde 2 aile yaşıyoruz. (GN12, K, 27)

Kira fiyatlarının yüksekliği karşısında 27 yaşında kadın katılımcı (GN12) ve 23 yaşında kadın katılımcı (GN15) tek hanede 2 aile yaşayıp kirayı ortaklaşa ödeme gibi bir strateji geliştirmişlerdir. Görüşmeler esnasında her iki katılımcının da evlerinde yapılan gözlemler sonrasında yaşadıkları evin iki ailenin yaşaması için elverişli olmadığı tespit edilmiştir. Ancak yeterli maaş alabilecekleri iş olmadığından dolayı bu koşullara katlanmak zorunda olduklarını ifade etmişlerdir. Ürün pahalılığından dolayı tüketimlerini kısıtlayan 27 yaşında kadın katılımcı (GN12) gibi 29 yaşında kadın katılımcı (GN13) da çoğu şeyden kısıtığını, artan pahalılıktan dolayı Türkiye'ye geldikleri ilk yıllardaki gibi yaşayamadıklarını ifade etmiştir:

‘‘Bu pahalılıktan sorun yaşıyoruz artık eskisi gibi yaşayamıyorsun. Çoğu şeyleri kısıyoruz, az alıyoruz ya da alamıyoruz.’’ (GN13, K, 29)

Türkiye’de son yıllarda düşen alım gücünden Suriyeli sığınmacıların da yakındığı görülmektedir. Bu durum karşısında katılımcıların tüketimi azaltma stratejisine başvurdukları veya ihtiyaçları olan ürünleri bile alamadıkları görülmektedir. 20 yaşında kadın katılımcı (GN6) da almak istediklerini alamadığını, abisinden para istediğini ama çoğunlukla abisinin de parası olmadığı için özel ihtiyaçlarını alamadığını ifade etmiştir:

‘‘Bazen almak istediğim eşyalar oluyor alamıyorum. Abimden para rica ediyorum özel ihtiyaçlarım için ama çoğunlukla parası olmuyor evi geçindirdiği için.’’ (GN6, K, 20)

20 yaşında kadın katılımcının (GN6) ifadelerinde Suriyeli kadınların yaşam standartlarının evin reisi olarak görülen erkeğin sağladığı imkanlar doğrultusunda şekillendiğine bir örnektir. GN6, ekonomik özgürlüğü olmadığı için ağabeyinin verdiği veya veremediği paraya kanaat etmek zorunda kalmaktadır. Kadınların pasifize edildiği bir kültürel ortamda yetişen GN6’nın bu zorluk karşısında hiçbir şey yapamadığı, çaresiz kaldığı görülmektedir. 35 yaşında kadın katılımcı (GN10) kendi kültürlerinde kadınların çalıştırılmadığını belirtmiş, ancak eşinin maaşı sadece ev kirası ve faturalara yettiği için kendisinin de çalışmak zorunda kaldığını ifade etmiştir:

‘‘Eşim çok çalışıyordu ama ev kirası faturalara anca yetiyordu. Bizde kadınlar çalışmazdı ama mecbur kalınca ben de çalışmaya başladım. Bu ekonomi krizinde alışveriş yapmak istemiyoruz. Mecbur alacağımız şeyleri ucuz yerlerden alıyoruz.’’ (GN10, K, 35)

35 yaşında kadın katılımcı (GN10) eşinin aldığı maaşın sadece kira ve faturalara yetiyor olması karşısında, daha önce kadınların çalışmasının olağan olmadığı bir kültürel anlayışa sahip olmalarına rağmen çalışmaya başlamıştır. Burada geçim sıkıntısı karşısında kadınların iş gücüne katılımı bir strateji olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem eşi hem kendisi çalışmalarına rağmen geçim sıkıntısı devam ettiği görülen GN10’un alışveriş yapmaktan kaçınması, temel ihtiyaçlarını alacağı zaman ucuz yerlerden alışveriş yapması ekonomik zorluklarla başa çıkmak için başvurdukları bir diğer stratejidir. Ev geçiminin zorluğu düşük gelir seviyeli Suriyeli sığınmacıların ihtiyaçlarını tam anlamıyla

karşılayamamalarına yol açmaktadır. Bu zorluklar karşısında evdeki kadınların iş gücüne katılması yerine, uygulanan başka bir strateji ek işte çalışmaktır. 28 yaşında erkek katılımcı (GN21) ve 23 yaşında erkek katılımcı (GN25) yaşadıkları geçim sıkıntısından dolayı ek işte çalıştıklarını ifade etmişlerdir:

‘Evlendiğimden şu ana kadar hep gece 12’de eve giderim iki işte çalışıyorum. Sabah burada malzeme satıyorum akşam toptana çıkıyorum tatil günümde bile yarım gün çalışırım.’ (GN21, E, 28)

‘Ev kirası ve faturaları ödemekte zorlanıyorum kocaman bir aileden sorumluyum (3 kız kardeşi ve annesi) bir de arkadaşım ile internette kitap satıyorum.’ (GN25, E, 23)

Düşük gelir seviyelerinden dolayı yaşadıkları ekonomik zorluklardan bahseden katılımcılar arasında iş piyasasından dışladığı için gelir elde edemeyen katılımcılar bulunmaktadır. 51 yaşında kadın katılımcı (GN4) eşi yaşlı olduğu için işe alınmadığını bu yüzden kağıt toplamaya başladığını bu işte de günlük 2 saat çalışabildiğini ifade etmiştir:

‘Eşim iş ararken yaşlı olduğu için hiçbir yer almadı bu yüzden karton toplamaya başladı. Faturaları zar zor ödüyoruz çünkü eşim 54 yaşında günlük iki saat çalışabiliyor. Allah kulunu unutmuyor buradaki insanlar yardımcı olursa ödüyoruz.’ (GN4, K, 51)

51 yaşında kadın katılımcının (GN4) eşinin yaşından dolayı iş piyasasından dışlanması trajik bir durumdur. Bu bağlamda ekonomik zorluklarla yaşlı bir sığınmacı olarak mücadele etmeye çalışmak, bir sığınmacı olarak mücadele etmekten çok daha zor hale gelmektedir. Karton toplayarak gelir elde etmeye çalıştığı görülen GN4’ün eşi bu işte de 2 saat çalışabilmektedir. Yaşından dolayı ekonomik zorluklarla baş edebilmek için başka bir strateji de geliştiremeyen GN4 ve eşinin çevreden gelen yardımlarla ödemelerini yapmaya çalıştıkları görülmektedir. Bu noktada Türk toplumunun bir kısmının halen Suriyeli sığınmacılara yardım ettikleri, yardımlaşma ve dayanışmanın bitmediği sonucuna ulaşılmaktadır. Çevreden gelen yardımlar olmadığı müddetçe GN4 ve eşinin günde 2 saatlik kağıt işçiliği geliriyle yaşamlarını devam ettirebilmeleri mümkün değildir. 54 yaşında kadın katılımcı (GN5) da benzer şekilde yaşlı olduğu için iş piyasasından dışlanmaktadır. Yaşından dolayı kimsenin ona iş vermediğini ifade eden

GN5, bir tanıdığı vasıtasıyla iş bulabildiğini belirtmiştir. Her şeyin pahalı olduğuna değinen katılımcı küçük oğlula birlikte çalıştığını, büyük oğlunun çalışmadığını ifade etmiştir:

Kimse iş vermiyordu yaşlı olduğum için. Sonra tanıdık bir arkadaş çalıştığı yere çağırdı beni, kabul ettiler hala aynı yerdeyim. Her şey pahalı oldu ekmeğe dahil kiralar da öyle elimizden bir şey gelmiyor çalışıyorum. Büyük oğlum pek çalışmıyor tembel... Küçük oğlumla ben çalışıyorum. Önceden çalışmazdım bizde kadınlar çalışmazdı. Allah yardımcı oluyor bir şekilde. (GN5, K, 54)

54 yaşında kadın katılımcının (GN5) yaşlı olduğu için iş piyasasından dışlandığı, tanıdığı vasıtasıyla işe girebildiği görülmektedir. Daha önce hiç çalışmamış ve kadınların iş gücünde yer almadığı bir kültürel anlayışa sahip GN5'in ekonomik zorluklar karşısında iş gücüne katılma stratejisi geliştirdiği, iş gücüne katılmasında sosyal sermayesinin imkan sağladığı görülmektedir. Hala devam eden geçim sıkıntısına rağmen 19 yaşında olduğu öğrenilen oğlunun ne eğitimine devam ediyor ne de çalışıyor olması dikkat çekmektedir. Küçük oğlula evinin geçim yükünü paylaşan GN5'in 51 yaşında kadın katılımcı (GN4) gibi dini değerlere atıfta bulunarak geçim sıkıntısını hafiflettiğini ifade etmiştir. Her iki katılımcı da yaşadıkları ekonomik zorluklarla nasıl baş ettiklerini '*Allah kulunu unutmuyor.*' (GN4), '*Allah yardımcı oluyor bir şekilde.*' (GN5) ifadeleriyle sonlandırmıştır. Bu noktada gelen yardımları ve kolaylaşan işlerini Allah'ın yardımı olarak yorumladıkları, dini inançların geçim sıkıntısının yarattığı duygusal tahribatı hafifletmeye yardımcı olduğu görülmektedir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın yayınladığı 2023 yılı çalışma izni istatistiklerine göre çalışma izni alan Suriyeli sayısı 108.520'dir (2023). Türkiye'deki 3.5 milyonu aşkın Suriyeli sayısı göz önüne alındığında bu sayı Suriyeli sığınmacıların bir kısmının kayıt dışı istihdamda yer aldığını göstermektedir. Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda Suriyeli sığınmacıların çoğunun enformel sektörlerde çalışmak zorunda kaldığını doğrulamaktadır. Hiçbir güvencelerinin olmadığı bu kayıt dışı işlerde ucuz iş gücü olarak görülmekte ve bu bağlamda yerel nüfustan çok daha düşük ücretlerde ve daha fazla çalıştırılmaktadırlar. Suriyelilerin iş piyasasında da ikincil statüde konumlandırıldıklarını kanıtlayan bu durumu Adar (2018) şu şekilde özetlemektedir:

‘‘Kayıt dışı çalışma, düzensiz işler, düşük ücretler, çeşitli gvencesizlikler ile tasvir edebileceğimiz işgücü piyasası, zorunlu bir güç ile Türkiye’ye gelmek mecburiyetinde kalan Suriyeli göçmenlere Türkiye prekaryasının en alt katmanını işaret ederek, koşulları çok daha ağır bir yaşam mücadelesi vermelerine neden olmaktadır.’’ (şahankaya Adar, 2018, s. 31)

Suriye’deki ekonomik sermayesini Türkiye’ye aktarabilen Suriyeliler kendi işlerini kurabilmiştir. Katılımcılar arasında da kendisine ait dükkanı işleten katılımcılar bulunmaktadır. Bununla birlikte katılımcıların çoğu mlkszleşerek Türkiye’ye göç etmiş ve ağırlıklı olarak enformel sektörlerde alışan Suriyeli sığınmacılardır. Elde edilen veriler doğrultusunda Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları emek sömürüsü ve sömürüye dayalı çalışma koşullarına boyun eğdikleri tespit edilmiştir. Verdikleri emeğin karşılığını alabilecekleri bir iş bulamıyor olmaları ve yaşadıkları geçim sıkıntısı bu boyun eğişin temel sebebidir. Katılımcıların bu tür çalışma koşullarında elde ettikleri gelirin düşüklüğü dolayısıyla kiralarını ve faturalarını ödemekte, temel tüketim ihtiyaçlarını temin etmede zorlandıkları görülmektedir. Katılımcılar kiralarını ödeyebilmek için tek hanede 2 aile yaşayıp kira giderini paylaşma gibi bir stratejiye başvurmaktadır. Gelir seviyeleri kira ve faturalara yetecek düzeyde olan katılımcıların tüketim alışkanlıklarını kısıtlamalarına rağmen temel ihtiyaçlarını karşılayamadıkları, borç alma veya Suriyeli esnaflara veresiye yazdırma gibi stratejilere başvurdukları tespit edilmiştir. Her katılımcının hanesinde en az bir çalışan olmasına rağmen bazı katılımcıların yiyecek gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için bile başvurduğu stratejinin veresiye yazdırmak olması Suriyeli sığınmacıların yoksulluğunun vahametini göstermektedir. Geçim sıkıntısıyla baş etmek için uygulanan bir diğer strateji kadınların iş gücüne katılmasıdır. Suriye’deki her toplum bu anlayışa sahip olmamakla birlikte kadınların istihdamda yer almasının olağan karşılanmadığı bir kültürel anlayışa sahip olduklarını ifade eden kadınların iş gücüne katılması önemli bir stratejidir. Bu strateji kadınların istihdamını onaylamayan zihniyetin değişmesini ve kadınların toplumsal yaşamda daha aktif rol alabilmesini sağlayabilecektir. Bazı hanelerde ise geçim sıkıntısı karşısında kadınların çalışması yerine erkeklerin ek iş yapma gibi stratejilere başvurduğu görülmektedir. Iř gücüne katıl(a)mayan kadınlar ise erkeklerin gelirine kanaat etmek zorunda kalmakta, tüketimini kısıtlamakta ve bazen özel ihtiyaçlarını temin edememektedir. Bu bağlamda bir strateji geliştirebilmeleri için olanakları bulunmamaktadır. Iř piyasasına dahil olamayan bir

başka kesim yaşlı Suriyeli sığınmacılardır. Yaşlarından dolayı iş piyasasından dışlanan Suriyeli sığınmacılar gelir elde etmekte zorlanmaktadır. Bazı katılımcılar sosyal sermayesi aracılığıyla bir işe girebilmişken bazı katılımcılar kağıt işçiliğiyle gelir elde etmeye çalışmaktadır. Yaşadıkları geçim zorlukları karşısında Suriyeli sığınmacılara Türk toplumundan da destek sağlanmaktadır. Katılımcıların bazıları ihtiyaçlarını çevresinden yardımlar sayesinde karşılayabildiğini ifade etmiştir. Herhangi bir kurumdan bağımsız olarak yapılan bu yardımlar Türk toplumu ile Suriyeli sığınmacılar arasında yardımlaşma ve dayanışmanın göçün 13. yılında da devam ettiğini göstermektedir.

5.3.3 Barınma sorunları

Türkiye'deki göçmenlerin barınma sorunlarına ilişkin bir kamu politikası veya hukuki düzenlemelere bakıldığında Avrupa ülkelerinde göçmenlerin barınma sorunlarını çözmeye yönelik göçmen konutları, kira yardımı, kira indirimi, kiranın vergiden düşülmesi gibi uygulamalar Türkiye'de bulunmamaktadır (Dutch Refugee Council, 1999; Larkin vd., 2018; OECD/EU, 2015, aktaran, Karasu ve Aksungur, 2022, s. 2042). Katılımcılar kiralari ödemekte zorlanmakla birlikte kiraya zam yapılmasından ve kendilerinden daha yüksek kira verecek kiracı olduğunda evden çıkarılma ihtimallerinden dolayı endişe duyduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların ev sahibi tarafından evden çıkarılmamak için ev sahibine kendilerini sevdirmeye yönelik birtakım stratejiler geliştirdikleri tespit edilmiştir. 35 yaşında kadın katılımcı (GN10) kendisinden daha fazla kira ödeyecek biri olduğunda ev sahibinin evden çıkaracağını ve o anın bittikleri an olduğunu ifade etmiştir. Evden çıkarılmalarından dolayı duydukları endişe sebebi olarak kimsenin Suriyelilere ev vermemesi, ev değiştirmenin birçok belgeyle uğraşmayı gerektirdiği ve maliyetli bir süreç olduğunu ifade etmiştir:

“Benden daha fazla kiraz ödeyen biri gelirse ev sahibi “Çık” der. O an bittiğimiz andır. Çünkü kimse Suriyelilere ev vermiyor ve ev değiştirmek için bir sürü belgeyle uğraşman gerekiyor. Bunların hepsi de para...” (GN10, K, 35)

35 yaşında kadın katılımcının (GN10) *“O an bittiğimiz andır. Çünkü kimse Suriyelilere ev vermiyor.”* ifadesi yaşadığı kaygıyı ve Suriyelilerin dışlandığı alanlardan birinin barınma olduğunu kanıtlar niteliktedir. Suriyelilere yönelik bu ötekileştirici tutum Suriyelilerin yeni bir ev bulmasını zorlaştırdığı gibi oturdukları evlerde de kendilerini

güvende hissedememelerine yol açmaktadır. Bununla birlikte GN10'un "...ve ev değiştirmek için bir sürü belgeyle uğraşman gerekiyor. Bunların hepsi de para..." ifadesinden sonra konu ile ilgili araştırma yapıldığında Suriyelilerin adres değişikliği için resmi kaynaklarda herhangi bir ücret ödediklerine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Göç İdaresi Başkanlığı'nın sitesinde: "Ülkemizde bulunan Suriyelilere Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında adres bildirim yükümlülüğü getirilmiş olup ikamet adreslerini değiştirmek isteyenlerin buldukları ilin İl Göç İdaresi Müdürlüklerine başvurmaları halinde gerekli güncelleme yapılabilmektedir." (goc.gov.tr) bilgisi yer almaktadır. Bu bağlamda Suriyelilerin adres değişikliği yapmaları için Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından bir ücret talebi söz konusu değildir. 34 yaşında erkek katılımcı da (GN20) evden çıkarılabileceklerine dair kaygıları olduğunu, 35 yaşında kadın katılımcı (GN10) gibi daha fazla kira veren biri geldiğinde evden çıkarılacaklarını ifade etmiştir:

"Evinde bile rahat değilsin. Her an ev sahibi 'Evi istiyorum' diyebilir. Daha fazla kira veren geldiği zaman çıkarmak istiyorum diyecektir." (GN20, E, 34)

Kendilerinden daha fazla kira veren biri geldiği anda evden çıkarılacaklarına dair endişeleri katılımcıların yasal olarak kendilerini güvende hissetmediklerini ve toplumdaki ikincil statülerini kabullendikleri için itiraz hakkını kendilerinde görmemelerinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda katılımcıların ev sahiplerinin evden çıkmalarını istemeleri durumunda, hiçbir itirazda bulunmadan evden çıkacakları görülmektedir. Yerel nüfusa karşı bu itaatkar tavır katılımcıların ev sahipleri tarafından suistimal edilmesine yol açabilecek niteliktedir. 23 yaşında kadın katılımcının (GN15) kira sözleşmesinde yazan miktarın iki katını ödüyor olduklarını belirtmesi bu yorumu destekler niteliktedir:

"Biz iki aile yaşıyoruz kira ödemekte zorlanıyoruz çünkü fazla kira ödüyoruz. Ev sahibi kira sözleşmesinde yazan ücreti almıyor. Kontratta 3000 TL yazıyor ama biz 6000 TL ödüyoruz." (GN15, K, 23)

Görüşmeci (Tercüman aracılığıyla): "Sözleşmede ne yazıyorsa onu ödemeniz gerekmiyor mu? Yasal olan bu. Neden 3000 TL fazla ödüyorsunuz?"

GN15: "Ev sahibi öyle istiyor abla. Vermek zorundayız. Şikayet etsen ne olacak?"

Kira sözleşmesinde yer alan miktarın iki katını kiracıdan alıyor olmak etik değerlere aykırı olmakla birlikte Suriyelilere yönelik sömürüye dayalı bir girişimdir. 23 yaşında kadın katılımcının (GN15) ifadeleri ev sahibi tarafından yapılan bu usulsüzlüğü şikayet ettiklerinde sonuç alamayacaklarına dair kabullenışten, başka deyişle öğrenilmiş çaresizlikten kaynakladığını kanıtlar niteliktedir. 34 yaşında kadın katılımcı (GN11) ev sahibinin bazı sorunlar çıkardığını, ancak evden çıktıkları takdirde gidebilecek yerleri olmadığı için ev sahibinin söylediklerine uyduklarını ifade etmiştir:

‘‘Ev sahibi biraz sorun çıkarıyor eve giriş çıkışımıza, gelen misafirleri istemiyor. Çocukların en ufak sesinde bizi uyarıyor. Tamam diyoruz mecbur çıksak nereye gideceğiz.’’ (GN11, K 34)

Suriyelilerin misafirlik geleneğine bağlı olmaları dolayısıyla sıklıkla birbirlerine misafirliğe gitmeleri, evlerde gürültüye sebep olmakta ve diğer bina sakinlerine rahatsızlık vermektedir. Bu gürültülerden dolayı 34 yaşında kadın katılımcının (GN11) ev sahibinden uyarı alması olağan bir durum olmakla birlikte *‘‘Çocukların en ufak sesinde bizi uyarıyor.’’* ifadesinden hareketle ev sahibinin kendilerine karşı tahammülsüz olduğunu düşünmekte ancak evden atılmamak için söyleneni yapmaktadır. Katılımcıların hemen hepsi evden atılma kaygısı yaşamakla birlikte bu kaygıdan kaynaklanan bazı tavizler vermektedirler. Evden atılmamak için geliştirdikleri stratejiler ise ev sahibinin söylediklerine itaat etme ve boyun eğme katılımcıların suistimal edilebileceği stratejilerdir. 23 yaşında kadın katılımcının (GN15) ev sahibine kira sözleşmesinin iki katını ödüyor olması bu suistimale örnek teşkil edebilecek niteliktedir. Katılımcıların bir diğer sorunu kiralara yapılan zamlardır. Kiralarını ödemekte zorlanan katılımcılar ev sahiplerinin zam yapmaması için bazı stratejiler geliştirmişlerdir. Bu stratejiler ev sahibiyle olan ilişkilerini güçlendirmeye ve ev sahibine kendilerini sevdirmeye yönelik stratejilerdir. Ev kiralalarına yapılan zamlara yetişemediğini ifade eden 48 yaşında kadın katılımcı (GN8) ev sahibiyle yakınlık kurarak ve evi süsleyerek kiralalarına yapılabilecek zammı engellemeye çalıştıklarını ifade etmiştir:

‘‘Kiraları sürekli artıyor yetişemiyoruz bizde evi süsleriz. Ev sahibi ile yakınlık kurarız ki zam yapmasın.’’ (GN8, K, 48)

20 yaşında erkek katılımcı (GN27) ev sahibi zam yapmasın diye evi ev sahibinden bir şey talep etmeden yenilediklerini ifade etmiştir:

“Ev kiraları artıyor ev sahibi çok zam yapmasın diye evi boyuyoruz parke yaptık muslukların hepsini sıfır taktık. Ev sahibinin evinde ne sorun varsa karşılıksız tamir ediyoruz.” (GN27, E, 20)

Suriyelilerin barınma konusunda ev bulmada güçlük çekme, kiraların yüksekliği, Suriyelilere ev kiralanmaması gibi zorluklar yaşadıkları görülmektedir. Ev sahiplerinin kiracıları sebepsiz yere evden çıkarması güncel kanunlar nezdinde oldukça zor olmasına rağmen (6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu), Suriyeli sığınmacılar ev sahipleri evden çıkmalarını istedikleri an evden çıkmak zorunda olduklarını düşünmektedir. Katılımcıların ev sahibi evden çıkmalarını istedikleri takdirde kendilerinde itiraz etme hakkını görmemeleri; yasal güvencelerinin olmadığı inançları ve toplumsal konumlarının ikincil statü olduğunu benimsediklerini göstermektedir. Buna ek olarak Suriyelilere ev kiralanmaması başka bir deyişle sosyal dışlanma, katılımcıların yeni ev bulmalarını güçleştireceğinden buldukları evlerde yaşamaya devam edebilmek için ev sahibinin söylediklerine itaat etme, fazla kira ödeme gibi kendilerinden taviz vermeyi içeren bazı stratejiler geliştirmek zorunda kalmışlardır. Kira artışı karşısında kiralarını ödemekte zorlanan katılımcılar ev sahiplerine kendilerini sevdirmek için oturdukları evleri yenileme, ev sahipleriyle olan ilişkilerini iyileştirme gibi stratejiler geliştirmişlerdir. Bu stratejiler katılımcıların evden çıkarılma ihtimallerini azaltabilecek girişimlerdir ancak katılımcıları ev sahipleri tarafından suistimale açık hale getirmektedirler. Katılımcıların hemen hepsinde bulunan evden çıkarılmaya ve kiraya zam gelmesine yönelik kaygılarının nedeni öncelikli olarak kiracı ve ev sahibi arasındaki hukuki süreçleri bilmemelerinden kaynaklanmaktadır. Uzun süredir Türkiye’de yaşayan katılımcıların savaş mağduru olarak göç etmek zorunda kalmaları, Türkiye’ye aidiyet geliştirememeleri, yerel nüfus tarafından maruz kaldıkları ötekileştirici tutumlar toplumsal konumlarını ikincil statü olarak benimsemeleri hak iddiasında bulunamamalarına yol açmaktadır. Bu bağlamda yapılan ve söylenenlere sessiz kalmak, itaat etmek zorunda olduğunu düşünen katılımcılar kendilerini suistimale açık hale getiren çaresiz stratejilere başvurmak zorunda kalmaktadır.

5.3.4 Ön yargı ve stereotipler

Ön yargı kabaca bir topluluğa veya topluluğun üyelerine karşı negatif tutumdur. Bu negatif tutumun oluşmasında bireyin gündelik hayat deneyimleri, kendi düşünceleri veya karşı grupta etkileşimleri değil toplumda tek tipleşmiş kalıp yargılar etkilidir (Gülsoy ve Kanbir, 2022, s. 281). Ön yargılı tutumların ürünü stereotiplerdir. Stereotip kavramı Walter Lippman tarafından öne sürülmüştür ve stereotipi “*kafamızda oluşturulmuş resimler*” şeklinde ifade etmiştir. Başka ifadeyle stereotipler, kalıp yargılar ve düşünce klişeleridir (Aşkın, 2024, s. 80). Suriyeli sığınmacılarla yapılan görüşmelerde yerel nüfusta Suriyelilere yönelik güçlü ön yargı ve stereotiplerin olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar bu ön yargı ve stereotiplere bazen nefret söylemleriyle bazen de kendilerine yöneltilen sorularla maruz kaldığını ifade etmiştir. Elde edilen veriler iki şekilde incelenecektir: Bunlardan ilki Suriyelilere yönelik yetersiz veya yanlış bilgidен kaynaklanan başka deyişle bilinçsiz ön yargıların beslediği nefret söylemleridir. Bu nefret söylemlerinin temeli Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin Suriyelilere sağladığı düşünülen ekonomik imkanlara dayanmaktadır. İkinci olarak Suriyelilere yerel nüfus tarafından yöneltilen sorulardır. Bu sorular yerel nüfus tarafından “Suriyeliler ilkel kültüre sahip”, “Suriyeliler suça meyilli” gibi stereotiplerle beslenen, aşağılayıcı üslupla yöneltilen sorulardır.

5.3.4.1 Türkiye’deki ekonomik sorunların sebebi olarak görülmelerine karşın Suriyeliler

Çalışmada Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin Suriyelilere çeşitli ekonomik yardımlar yaptığına yönelik yanlış kanıların, Suriyeli sığınmacılara yönelik suçlayıcı nefret söylemlerine neden olduğu gözlemlenmiştir. Söz konusu bu suçlamalar Suriyelilerin alışveriş yapma, misafirlğe gitme gibi gündelik yaşam pratikleri ve doğurganlıkları üzerinden yapılmaktadır. 37 yaşında kadın katılımcı (GN1) evine gelen misafirlerin kirayı paylaştığı kiracı olarak algılandığı, pazardan aldığı yiyecekler fazla olduğunda yerel nüfus tarafından zengin oldukları ve devletten maaş aldıkları şeklinde yorumlandığı, çok çocuk yaptıkları için masraflarının çok olduğu ve ülkeyi sömürmekle suçlandıkları, onu çok seven komşularının bile çocuk başına para aldıkları için daha fazla çocuk yapmaması gerektiği yönünde söylemlere maruz kaldığını ifade etmiştir:

Bize sürekli misafir geldiği için bize ‘‘Siz hep beraber oturuyorsunuz kiradan kaçmak için’’ diyorlar ama oysaki sadece misafir sabah geliyor akşam gidiyor. Mesela pazardan meyve sebze alırken biz toplu alıyoruz sizin gibi az az almıyoruz diye ‘‘Sen zenginsin. Siz devletten maaş alıyorsunuz’’ diyorlar ama almıyoruz diyoruz. Ya da işte ‘‘Siz çok masraflısınız çok çocuk yapıyorsunuz ülkeyi siz sömürüyorsunuz’’ diyorlar. Komşularım bile beni çok sevmelerine rağmen ‘‘4 çocuk yeter sana daha çocuk yapma ne kadar çocuk yaparsanız devlette size o kadar para veriyor’’ diyorlar. Doğrusunu anlatıyorum inanmıyorlar. (GN1, K, 37)

37 yaşında kadın katılımcının (GN1) ifadeleri Suriyelilere yönelik bilinçsiz yargıların bulunduğunu kanıtlar niteliktedir. Katılımcının yaptığı alışveriş ‘‘*Sen zenginsin. Siz devletten maaş alıyorsunuz*’’ şeklinde yorumlanırken, hanelerindeki çocuk sayısı için ‘‘*4 çocuk yeter sana daha çocuk yapma ne kadar çocuk yaparsanız devlette size o kadar para veriyor*’’ şeklinde söylemlere maruz kaldığı görülmektedir. Bu söylemler sosyal medyada ve diğer medya kanallarında artık kontrol edilemez hale gelen dezenformasyona dayanmaktadır. Suriyelilerin Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nden maaş aldığı iddiası bağımsız bir milletvekili ve bir köşe yazarı tarafından Türkiye’de bulunmayan bir üniversitede yazılmamış bir tez kaynak gösterilerek yayılmıştır. Bu bilginin yanlışlığını Mülteciler Derneği resmi sitesinde yayınlamış olup (multeciler.org.tr, 2022) Türkiye Cumhuriyeti’nin hiçbir zaman kendi bütçesinden Suriyelilere maaş ödemediği, belirli kriterleri sağlayan Suriyelilere verilen maaşların da Avrupa Birliği tarafından finanse edildiğini belirtmiştir. Aynı zamanda İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi yayınladığı raporda Suriyelilerin Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nden maaş aldığı yönünde bilinçsiz yargılar hakkında şunları yazmıştır:

Ülkemizdeki Suriyelilere devlet tarafından maaş bağlanmamakta ve kira yardımı yapılmamaktadır. Ancak, Avrupa Birliği tarafından finanse edilen Sosyal Uyum Yardımı Projesi kapsamında ihtiyaç sahibi yabancılara Kızılay Kart aracılığıyla kişi başı belli bir miktar yardım yapılmaktadır. Devlet tarafından Suriyelilere özel ayni ve nakdi yardımlar yapılmamaktadır. (goc.gov.tr)

Suriyelilere Avrupa Birliği tarafından sağlanan bu fonun oldukça düşük bir miktar olması nedeniyle sosyoekonomik düzeyi düşük olan Suriyeli sığınmacıları zenginleştirmesi mümkün değildir. Çocuk başına ücret aldıkları bilgisi araştırıldığında resmi kaynaklarda böyle bir bilgiye rastlanmamıştır. 37 yaşında kadın katılımcıya (GN1) yöneltilen ‘‘Siz çok masraflısınız çok çocuk yapıyorsunuz ülkeyi siz sömürüyorsunuz’’ şeklinde suçlayıcı söylemler artan Suriyeli nüfusunun Türkiye ekonomisine bir yük olarak görüldüğünü kanıtlar niteliktedir. Bu bağlamda önceden de vurgulandığı üzere yerel nüfus artık Suriyelileri artık savaş mağduru ve mazlum değil ‘‘gitmesi gerekenler’’ olarak görmektedir. 20 yaşında erkek katılımcı (GN27) arkadaşlarının onu geldiklerinde ekonominin batmasıyla suçladığını, devletten maaş aldıkları ve kira vermedikleri, her şeyin onlara bedava olduğu yönünde söylemlere maruz kaldığını ifade etmiştir:

‘‘Biz geldiğimizde ekonominin battığını söylüyor arkadaşlarım. Devletten maaş alıyormuşuz kira vermiyormuşuz. ‘‘Bütün her şey bedava’’ diyorlar. Ev sahibimiz bile zar zor ikna ettik kanıtlar gösterdik.’’ (GN27, E, 20)

59 yaşında kadın katılımcı (GN7) da yerel nüfusun evlerinin kira olmadığı, devletten maaş aldıkları ve paraları olduğunu ancak sakladıklarını düşündüklerini ifade etmiştir:

‘‘Evlerimizin kira olmadığını, devletten maaş aldığımızı, paramızın olduğunu ama bizim sakladığımızı düşünüyorlar bende öyle olmadığını anlatmaya çalışıyorum ama inanmıyorlar.’’ (GN7, K, 59)

Suriyelilerin Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nden maaş aldığı, kira ödemedikleri, paralarını sakladıkları hatta Türkiye’de ‘‘her şeyin bedava’’ olduğuna dair yerel nüfusta bilinçsiz yargılar bulunmaktadır. Katılımcıların evlerinde gerçekleştirilen görüşmeler barınma olanakları, yaşam koşulları hakkında gözlem yapılmasına olanak sağlamıştır. Bu gözlemler sonucunda katılımcılar hakkında zengin oldukları, çok masraf yaptıkları yönündeki yargıların doğruluk payı olmadığı teyit edilmiştir. 37 yaşında kadın katılımcı (GN1), 59 yaşında kadın katılımcı (GN7) ve 20 yaşında erkek katılımcı (GN27) tüm suçlamalara ve nefret söylemlerine karşı doğru olanları anlatmaya çalıştıklarını ancak söylediklerine inanılmadığını ifade etmiştir. Fikirlerin bu denli güçlü olması dezenformasyonun vahametini göstermektedir. Yerel nüfusun Suriyeliler konusunda negatif bilgileri doğruluğunu teyit etmeye gerek duymadan kabullenmeleri ancak pozitif

yönde bir doğruya inanmakta direnç göstermeleri neo-oryantalist bakış açısıyla beslenen Arap ırkçılığıyla açıklanabilir. Irkçı ideoloji, söz konusu Arap ırkına yönelik negatif bilgilere inanma eğilimini beslerken pozitif bilgilere inanma eğilimini köreltmektedir. 34 yaşında kadın katılımcı (GN11) ve 37 yaşında kadın katılımcı (GN9) insanların onlara inanmayacaklarına dair kabullenişleri dolayısıyla bu tür söylemlere karşı sessiz kaldıklarını ifade etmişlerdir:

‘‘En başta zengin olduğumuzu düşünüyorlar ev kiralarımızı devlet karşılıyor sanıyorlar... Ben de hiçbir şey demiyorum çünkü inanmayacaklarını biliyorum.’’ (GN11, K, 34)

‘‘Şöyle ön yargılar var ‘‘Siz çalışmıyorsunuz, siz zenginsiniz, devletten maaş alıyorsunuz’’ diyorlar. Anlatmaya çalışsak da inanmıyorlar artık bir şey demiyorum cevap vermiyorum.’’ (GN9, K, 37)

37 yaşında kadın katılımcının (GN9) *‘‘Anlatmaya çalışsak da inanmıyorlar artık bir şey demiyorum’’* ifadesinde doğruları anlatma çabalarının karşılık alamadığı ve artık kendisini ifade etmekten yorulduğu görülmektedir. 34 yaşında kadın katılımcının (GN11) *‘‘...çünkü inanmayacaklarını biliyorum’’* şeklinde gerekçelendirdiği bu sessizlik, öğrenilmiş çaresizliktir. Bu öğrenilmiş çaresizlik, Baudrillard’un *‘‘Bir şey yapamayacağını bilen kitlenin bir şey yapmak gibi bir sorunu yoktur.’’* (Baudrillard, 2011) ifadesini kanıtlar niteliktedir. Her iki katılımcının da maruz kaldığı negatif söylemler ve suçlamalar karşısında sessiz kalmayı tercih etmeleri, çaresiz bir strateji olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye’de yaşanan ekonomik sorunların tek sebebinin nüfusun bir kısmı tarafından Suriyelilerin varlığı ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Söz konusu yerel kesim yaşadıkları geçim sıkıntısının sebebi olarak gördükleri Suriyelilere suçlayıcı nefret söylemleriyle sözel şiddet uygulamaktadır. Bir toplumda yaşanan olumsuz süreçler için ‘‘biz’’den olmayan başka deyişle ‘‘öteki’’yi sorumlu tutmak daha kolay bir seçenektir. Kötü gidişat için bire bir suçlanacak kişiler aranabilir çünkü toplumsal kriz ortamında bireyler toplumun tamamını ya da son derece zararlı gördükleri diğer insanları suçlarlar (Girard, 1986, aktaran, Bauman, 2022, s. 73). Suriyelilere yönelik suçlayıcı söylemler göz önüne alındığında yerel nüfusun bir kısmının gözünde ekonomik sorunların ‘‘günah

keçisi’’nin Suriyeliler olduğu görölmektedir. Katılımcıların bu bağlamda ne tür stratejiler geliştirdiğine bakıldığında bazıları bu nefret söylemlerini çaresiz bir sessizlik ile karşılarken, bazıları doğruları açıklamaya çalışmaktadır. Ancak her iki durumda da yerel nüfusun katılımcılar karşısında baskın geldiği görölmektedir.

5.3.4.2 Toplumsal yaşamın aykırı aktörleri olarak görölmelerine karşın Suriyeliler

Devletin ideolojik aygıtlarından biri olan medyanın kamusal algı oluşturmada etkin bir rolü bulunmaktadır. Medya bir kanıt veya delil olmadan bile bir etnik kimliği kötü olarak gösterebilmektedir. Bu sübjektiflik sadece Suriyelileri değil, öteki kimliğe sahip diğer etnik grup ve kimlikleri de kapsamaktadır (Alp, 2018, s. 34). Suriyeliler hakkındaki stereotiplerin medya aracılığıyla bireylerin Suriyeli algısını şekillendirmede payı olduğu düşünülmektedir. Medyada yer alan suç haberlerinin faili bir Suriyeli olduğunda, bu haberlerde ‘‘Suriyeli’’ vurgusu göze çarpmaktadır. Etnik kökene yapılan bu vurgu sonrası izleyicilerin veya okuyucuların bir kısmı suçu bireysel değil etnik köken bağlamında değerlendirmektedir. Böyle bir durumda etnik kökeninden dolayı birçok Suriyeli sığınmacının itibarı sarsılmaktadır. 21 yaşında erkek katılımcı (GN22) Suriyelilerin insanlara hep kötü davrandığını ve kurallara uymadıklarını düşündüklerini ifade etmiş, insanlarla konuşarak ve davranışlarıyla bu ön yargılara yıkmaya çalıştığını belirtmiştir:

‘‘Mesela bizim insanlara karşı hep kötü davrandığımızı, kurallara uymayan insanlar olduğumuzu düşünüyorlar. Ben de bu önyargıyı yıkmak için elimden geldiğince daha çok insan ile konuşup davranışımı aslında bizim öyle kişiler olmadığımızı gösteriyorum.’’
(GN22, E, 21)

27 yaşında erkek katılımcı (GN26) Suriyelilerin her zaman sorun çıkardıklarını düşündüklerini ifade etmiş, bu ön yargıyı güzel bir üslupla onlarla konuşarak ön yargıları değiştirmeye çalıştığını belirtmiştir:

‘‘Evet çok insan önyargıya sahip işte Suriyeliler ne zaman gelse sorun çıkartıyor gibi söylemleri söylüyorlar. Ben de güzel bir üslupla onlara iyilerimiz de olduğunu açıklamaya çalışıyorum.’’ (GN26, E, 27)

21 yaşında erkek katılımcı (GN22) ve 27 yaşında erkek katılımcının (GN26) ifadeleri yerel nüfusun bazı kesimleri tarafından Suriyelilerin ‘‘toplumsal normlara aykırı davrananlar’’ şeklinde değerlendirildiğini kanıtlar niteliktedir. Her iki katılımcının da bu ön yargılar karşısında iletişim yoluyla kendilerinin ‘‘iyi insanlar’’ olduklarını göstermeye çalıştıkları görülmektedir. 56 yaşında erkek katılımcı (GN28) yerel nüfustaki bu algının insanların kötü davranan Suriyelilerle karşılaşmalarından dolayı oluştuğunu ifade etmiştir:

Karşılaştığım insanların çoğu iyi insanlardı tabi her insanın iyisi kötüsü var. Bazıları da bizi sevmiyor. Neden sevmiyorlar diye soracak olursanız televizyonlarda bizim kötü davranan insanımızla karşılaştıkları için diyebilirim yoksa ön yargılı olacaklarını zannetmiyorum. Bende bu ön yargıyı yıkmak için insanlara çok iyi davranıyorum dükkanıma geldiklerinde onlara fiyatta yardımcı oluyorum. (GN28, E, 56)

56 yaşında erkek katılımcı (GN28) Suriyelilere yönelik ön yargıların ‘‘kötü davranan insanımız’’ şeklinde ifade ettiği Suriyeli kesimle karşılaşmalardan dolayı oluştuğunu düşünmektedir. Bu karşılaşmaların olumsuz genellemeleri arttırdığına yönelik görüşü, GN28’i Suriyeliler arasında da iyi insanlar olduğunu kanıtlamaya itmiştir. Bu yorumu ‘‘Bende bu ön yargıyı yıkmak için insanlara çok iyi davranıyorum dükkanıma geldiklerinde onlara fiyatta yardımcı oluyorum.’’ ifadesi destekler niteliktedir. Çok iyi davranma ve fiyatta yardımcı olma, GN28’in ‘‘iyi insanlar’’ olarak görünme arzusundan dolayı kendinden ödün verdiği davranışlardır. 48 yaşında kadın katılımcı (GN8) benzer şekilde Suriyelilerin kötü davranışlar sergileyen insanlar olduğuna yönelik ön yargıların Suriyelilerin davranışlarından kaynaklandığını ifade etmiştir:

‘‘Şimdi bizden ilk gelenlere çok iyi davranıldı bu çok güzel ama bizim kötü insanımız evlerde düzgün oturmada evden çıkarken ev sahibine saygısızlık yaptı. Biz de bunu düzeltmek için evimizi boyarız temizleriz apartmanın merdivenlerini dahi yıkarız.’’ (GN8, K, 48)

48 yaşında kadın katılımcı (GN8) ‘‘kötü davranan insanımız’’ şeklinde betimlediği kesime eleştiride bulunmuştur. Bu olumsuz ön yargıları değiştirmek için ve 56 yaşında erkek katılımcı (GN28) gibi bazı stratejiler geliştiren GN8’in, oturdukları evin

merdivenlerini dahi yıkadıkları görülmektedir. 34 yaşındaki erkek katılımcı (GN20) da GN8 ve GN28 gibi Suriyelilere yönelik ön yargıları yıkmak için bazı stratejilere başvurmuştur. 34 yaşındaki erkek katılımcı (GN20), 56 yaşında erkek katılımcıya (GN28) benzer şekilde müşterilerine fiyatta indirim yaptığını belirtmiştir. Suriyelilerin kötü ve cimri insanlar olduğuna dair bir ön yargının olduğunu vurgulayan GN20, bu ön yargıyı yıkmak için müşterilerine indirim yaptığını ve ufak hediyeler verdiğini ifade etmiştir:

“Kötü insanlar ve cimri insanlar olduğumuz ön yargısı var. Mesela bunu yenmek için dükkana gelen müşterilere küçük ürünleri hediye ederim, onlara indirim yaparım böylece bu fikri düşünceyi ortadan kaldırmaya çalışırım.” (GN20, E, 34)

Katılımcıların Suriyelilerin tamamının “toplumsal normlara aykırı davranışlar” ön yargısından rahatsız oldukları görülmektedir. Kendi etnik gruplarından birtakım insanların olumsuz davranışlarının tüm Suriyelilere genellenmesi karşısında, katılımcılar Suriyeliler arasında da iyi insanlar olduğunu kanıtlamaya çalışmaktadır. Bunu gündelik hayat etkileşimleri yoluyla insanlarla iletişim kurarak, iyi yönde davranışlar sergileyerek yapmaya çalıştıkları görülmektedir. İyi insanlar olduklarını kanıtlamak için geliştirdikleri bu stratejilerde bazı katılımcıların kendilerinden ödün verdikleri görülmektedir. 56 yaşında erkek katılımcının (GN28) “onlara fiyatta yardımcı oluyorum”, 48 yaşında kadın katılımcının (GN8) “Biz de bunu düzeltmek için evimizi boyarız temizleriz apartmanın merdivenlerini dahi yıkarız.”, 34 yaşındaki erkek katılımcının (GN20) “bunu yenmek için dükkana gelen müşterilere küçük ürünleri hediye ederim, onlara indirim yaparım.” ifadeleri katılımcıların iyi görünme arzusundan dolayı kendilerinden ödün verdiklerini kanıtlar niteliktedir. Katılımcıların yerel nüfusa karşı “çok iyi davranma”, “fiyatta indirim yapma”, “küçük hediyeler verme”, “apartman merdivenlerini silme” gibi ödün verme davranışları, Suriyeliler hakkındaki ön yargıları yıkmak için kullandıkları stratejiler olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.3.4.3 “Aşağı kültür” olarak görülmelerine karşın Suriyeliler

Suriyelilerin çoğunluğunu işsiz ve genç erkeklerin oluşturması, doğurganlık oranının yüksek olması, kadınların eğitim seviyesinin Türkiye ortalamasına göre düşük olması (Tekin Önür ve Onur, 2021, s. 63), şeriat hukukunun bir kısmını kültürlerinde

barındırıyor olmaları gibi sebeplerden dolayı gelişmişlik düzeyleri açısından Türkiye'nin gerisinde görülmektedir. Bu bakış yanlış değildir ancak Türk toplumunun bazı kesimlerinde Suriye kültürü ve gelişmişlik düzeyi hakkında bilinçsiz yargılar bulunmaktadır. Arap toplumu olmaları dolayısıyla neo-oryantalist söylemlerle beslenen bilinç, modernlikle bağdaştıramadığı Suriye halkını çağ dışı yaşam biçimleriyle bağdaştırmaktadır. "Aşağı kültür" olarak görülen Suriyeliler, gündelik hayat pratikleri üzerinden bazı sorulara maruz kalmaktadır. 23 yaşında kadın katılımcı (GN15) Suriyelilerin ilkel, çoğu şeyi bilmeyen, çadırda yaşayan insanlar olarak görüldüğünü, muzun Suriye'deki varlığının sorgulandığını ve tüm bunların doğrusunu anlatmaya çalıştığını ifade etmiştir:

"Bizim çok ilkel insanlar olduğumuzu düşünüyorlar çoğu şeyi bilmediğimizi kullanmadığımızı, çadırda oturduğumuzu sanıyorlar hatta geçen gün bana "Sizde muz var mı?" diye soranlar oldu. Bizi nasıl görüyorlar bunları soruyorlar bilmiyorum ama anlatmaya çalışıyorum doğrusunu." (GN15, K, 23)

28 yaşında erkek katılımcı (GN21) makarna ve çay gibi ürünlerin Suriye'de olup olmadığı yönünde sorularla karşılaştığını, sakın bir şekilde açıklamaya çalıştığını ifade etmiştir:

"Bana "Suriye'de çay var mı? Makarna var mı?" diye soranlar var garip ama ben sakın bir şekilde açıklıyorum elimden gelen tek şey bu." (GN21, E, 28)

23 yaşında kadın katılımcı (GN15) ve 28 yaşında erkek katılımcının (GN21) ifadelerinden de anlaşılacağı üzere Türk toplumunun bazı kesimlerinde Suriyelilerin modern çağın yaşam biçimlerinin gerisinde, gelişmemiş bir topluluk oldukları yönünde algı bulunmaktadır. Bu algının aşırı boyuta geldiğini Suriyelilerin çadırda yaşadıkları, çay ve makarna gibi basit tüketim ürünlerinin bile varlığının sorgulanması kanıtlar niteliktedir. Doğruluk payı olmayan bu algılar Türkiye'de batılılaşma süreciyle benimsenen oryantalist bakış açısıyla oluşturulmuş bilinçsiz ön yargılardır. Katılımcıların bu ön yargılar karşısında yaşam biçimlerinin aslını anlatmaya çalıştıkları görülmektedir. Bazı soruların dikkat çekici düzeyde aşağılayıcı bir yanı bulunmaktadır. 23 yaşında erkek katılımcı (GN25) Suriye'de televizyon, tuvalet ve buzdolabının varlığı

hakkında sorulara maruz kaldığını, güzelce doğruları anlattığını ve fikirlerini değiştirmeyi başardığını ifade etmiştir:

“Evet var bizi ilkel insanlar zannediyorlar hiçbir şey görmemiş zannediyorlar. ‘Suriye’de tuvalet var mı, buzdolabı var mı, televizyon var mı?’ diye sorular soruyorlar. Güzelce anlatıyorum bunları yenmek için fikirlerini değiştirmeyi başarıyorum.” (GN25, E, 23)

23 yaşında erkek katılımcının (GN25) maruz kaldığı sorular sadece merak ve ön yargıyla değil, Suriyelileri bir aşağılama biçimi olarak da değerlendirilebilir. İcadı 100 yılı aşmış televizyon ve buzdolabı gibi aletlerin Suriye’deki varlığının sorgulanması 23 yaşındaki kadın katılımcı (GN15) ve 23 yaşında erkek katılımcının (GN25) ifade ettiği gibi Suriyelilerin ilkel görülmesinden kaynaklanmaktadır. Buna ek olarak GN25’e yöneltilen *“Suriye’de tuvalet var mı?”* benzeri trajikomik sorular, karşılaşılan kimliğin aşağılandığını kanıtlar niteliktedir. Suriyelilere yönelik bir diğer aşağılama biçimi tüm Suriyelilerin yoksul olduğuna yönelik yargılardır. 27 yaşında erkek katılımcı (GN23) Suriyelileri fakir sandıklarını, Suriyeli olduğu için elinde güzel telefon olmasının yadırgandığını ancak aldırış etmediğini, teşekkür edip uzaklaştığını ifade etmiştir:

“Yani bizi hep fakir sanıyorlar sokakta biri elimde güzel bir telefon gördüğü zaman ‘Sen Suriyelisin nasıl bu telefonu kullanıyorsun’ diyen var ama ben aldırış etmiyorum. ‘Teşekkürler’ diyorum uzaklaşıyorum.” (GN23, E, 27)

Savaş mağduru olarak Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin çoğu bu süreçte mülksüzleştiği için Türkiye’de ekonomik zorluklar yaşamışlardır. Ancak Suriyelilerin tamamı mülksüzleşmemiş, bazıları ülkelerinden getirdikleri ekonomik sermaye vasıtasıyla Türkiye’de yeniden iş kurmuştur. Savaş mağduru olmaları dolayısıyla göç sürecinde yoksullaşan Suriyelilerin bir kısmı hala yoksulken bir kısmı ortalama yaşam standartlarına erişmiştir. Kullandıkları ürünlerdeki kaliteyi onlara yakıştıramama gibi yaklaşım, Suriyelilerin tamamının yoksul olduğuna veya yoksul olmaları gerektiğine yönelik yargıyla şekillenmektedir. Oysa 8 yıldır Türkiye’de bulunan ve ticaret ile uğraşan 27 yaşında erkek katılımcının (GN23) normal standartlarda hatta standartların üstünde yaşayabilmesi olağan bir durumdur. Yerel nüfusun bazı kesimlerinin algı düzeyindeki ‘Suriyeli’ imajı, Suriyelilerin geçici koruma statüsünden kaynaklanan

ikincil statüsü konforlu yaşamın onlara yakıştırılmamasına yol açmaktadır. Bu bağlamda söz konusu kesimin Suriyelilerin yoksul ve birtakım olanaklardan yoksun olması gerektiğine yönünde yargıları bulunmaktadır. Suriyelilere yönelik ön yargıların oluşmasında Türkiye Cumhuriyet Devleti'nin Suriyeli sığınmacılara sağladığı düşünülen imkan ve ayrıcalıklar, medyada haberlere konu olan Suriyelilerin norm dışı davranışlarının bireysel değil etnik köken bağlamında değerlendirilmesi ve Suriyelilerin gelişmişlik düzeyi hakkında doğru bilinen yanlışların etkili olduğu görülmektedir. Tüm ön yargıların ortak paydası neo-oryantalist bakış açısıyla bireylerin bilinçlerine yerleşmiş ‘Suriyeli’ stereotiplerinden oluşması ve ayrımcılıkla sonuçlanmasıdır. 26 yaşında kadın katılımcının (GN14) ifadeleri çalışmada tespit edilmiş tüm ön yargıları özetler niteliktedir:

Bizim kötü olduğumuzu düşünüyorlar ben Suriyeliler arasında da iyi insanlar olduğunu anlatmaya çalışıyorum ama bilmiyorum inanmıyorlar pek. Bazen biz uzaydan gelmiş gibi davranıyorlar. Suriye’de televizyon var mıydı? Dışarı çıkıyor muydunuz? Evinizde bulaşık makinesi var mıydı? Gibi sorular soruyorlar sanki Suriye çok eski geri bir yer, biz hayat yaşamamışız uzaydan gelmiş gibi sorular soruyorlar bunlar rahatsız ediyor bizi. Ben bizim de buradaki insanlar gibi hayatımız olduğunu anlatmaya çalışıyorum. Bizim pis insanlar olduğumuzu düşünüyorlar ama biz de Türk kadınları gibi temiz kadınlarız. Bak evimize temiziz. Burada devletin bize baktığını çok para verdiğini ve zengin yaşadığımızı düşünüyorlar ama öyle değil çoğumuz yokluk yaşıyoruz. Her yerin iyisi kötüsü var Türklerin de iyisi var kötüsü var Suriyelilerin de öyle ama biz kötü insanlar değiliz bunu davranışlarımızla bize kötü davrandıklarında iyi davranarak anlatmaya çalışıyorum. (GN14, K, 26)

Katılımcıların Suriyelilere yönelik ön yargıları değiştirebilmek için bazı stratejilere başvurdukları görülmektedir. Katılımcıların bir kısmı davranışlarıyla ve kimi zaman kendilerinden ödün vererek bu ön yargıların değişmesi için çabalarken, bir kısmı sakinliğini koruyup yanlış bilinenlerin doğrusunu açıklamaya çalışmaktadır. Ancak katılımcılardan bazıları bu çabaların olumsuz sonuçlandığını, söylediklerine inanılmadığını ifade etmiştir. Yerel nüfusun bazı kesimlerinde ‘Suriyeli’ stereotipleri güçlü ön yargılar oluşturmuştur. Söz konusu ön yargılar Suriyelilere yönelik pozitif

bilgilere karşı direnç göstermektedir. Türkiye’de modernleşme eğilimleriyle batıdan esinlenen oryantalist bakış açısı, bireyleri tüm bu olumsuz algıları teyit etmeden özümsemeye daha açık hale getirmiştir. Öyle ki insanların toplumsal normlara aykırı davranışlar sergilediği, televizyonun bile olmadığı, insanların temiz olmadığı, iyi bir telefon markasının yakıştırılmadığı bir ‘‘Suriyeli’’ imajı benimsenmiştir: Suriyeli kelimesi olumsuz bir etiket haline gelmiştir. Bu noktada akla Goffman’ın damga kuramı gelmektedir. Goffman’ın damga kuramında 3 farklı damga tipinden biri Suriyeliler konusunda olduğu gibi ulus, ırk, din gibi unsurlardan kaynaklanan etnolojik damgalardır (Goffman, 2014, s. 33). Bir damga olarak Suriyeli olmanın, Suriyelilerin toplumsal kimliklerinin oluşmasında etkili olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bazı kesimlerinde Arap ırkçılığı ve bu bağlamda oluşan ‘‘Suriyeli’’ imajı toplumda kabul görmeleri önünde engel teşkil eden bir damga haline gelmiştir. Bu damga Suriyelilerin gündelik hayatlarını zorlaştırmakla birlikte gündelik hayat şiddetiyle karşılaşmalarına neden olmaktadır. Suriyeli sığınmacılar çeşitli stratejiler geliştirmeye çalışsa da tektipleştirici, aşağılayıcı yakıştırmalardan kurtulamadıkları görülmektedir.

5.3.5 Ayrımcılık ve sosyal dışlanma

Suriyelilere yönelik ön yargılar davranışsal olarak ayrımcılık şeklinde kendisini göstermektedir. ‘‘Biz’’ ve ‘‘öteki’’ arasında yapılan ayırım, öteki olana tepkili olmaya yol açmaktadır. Toplumda yaşayan tüm bireylere eşitliğin uygulanmasına engel olan ayrımcılık, insan haklarını sınırlamaktadır. Sosyal dışlanma ise ayrımcılıkla ilişkili olup bireylerin ayrımcılık dolayısıyla toplumun dışına itilmesidir (Yıldırım, 2021, s. 322). Türkiye’deki Suriyeliler üzerine ilgili alan yazında ve katılımcıların ifadelerinde de görüldüğü üzere Suriyeli sığınmacılara yönelik ayrımcılık ve sosyal dışlanma son yıllarda artış göstermiştir. Katılımcıların ayrımcılık deneyimleri sorgulandığında ayrımcılığın Suriyeli sığınmacıların gündelik hayatının bir parçası haline geldiği tespit edilmiştir.

5.3.5.1 ‘‘Burası onların ülkesi...’’

23 yaşında kadın katılımcı (GN15) eczanede, hastanede, çarşıda yaşadığı ayrımcılığı anlatırken tüm bunlar karşısında sessiz kaldığını veya söyleneni yaptığını ifade etmiştir:

Evet geçen gün hastaneden reçete aldım eczaneye gittim. Görevli ‘‘Biz buraya Suriyeli almıyoruz’’ dedi başka yere gittim orada da ilacın parasını aldılar. İki hafta önce hastaneye gitmişim. Çok hasta olmuşum doktor kapıyı kapattırdı serum taktırmak için para istedi. Kardeşim Türkçe biliyor. Ona para vermememiz gerektiğini, parasız serum takılabileceğini söylediğinde doktor taktırmadı serumu sonra bir şey diyemedik. Biz giderken kimseye para istediğini söylemeyelim diye uyardı. Bir gün Sultanbeyli’de alışveriş yaparken hamile olduğum için yorulduğum için mağazanın merdivenlerine oturmuşum. Bir kadın ayağıyla bana vurup ‘‘Kalk buradan Suriyeli’’ demişti. Kalkmışım. Burası onların ülkesi biz bir şey diyemeyiz abla. (GN15, K, 23)

23 yaşında kadın katılımcının (GN15) eczaneye alınmaması ve doktorun kendisinden ücret talep etmesi sağlık hizmetlerinden yararlanamamasına yol açmıştır. Alışveriş yaparken dinlenmek için oturduğu yerden şiddete uğrayarak kaldırılmış olması yaşadığı ayrımcılığın trajik yönünü kanıtlar niteliktedir. GN15’in Bourdieucu ifadeyle, kendi habitusundan bir başka habitusa geçmeye çalıştığında o alanın aktörleri tarafından dışlandığı görülmektedir. Bu dışlayıcı davranışlar Suriyelilere yönelik ayrımcılığın ciddi bir nefretle şekillendiğini kanıtlar niteliktedir. Söz konusu nefret, görüldüğü üzere şiddet boyutuna kadar ulaşmış bir seviyededir. GN15’in yaşadığı ayrımcılık ve sosyal dışlanma karşısında ne tür stratejiler geliştirdiğine bakıldığında ise ‘‘sessizlik’’ ve ‘‘boyun eğme’’ başka deyişle çaresizlik stratejileri söz konusudur. Bu sessizlik ve boyun eğişin arkasındaki motivasyona bakıldığında GN15’in kendisini Türkiye’de misafir veya yabancı olarak gördüğü ve ikincil statüyü kabullendiği görülmektedir. ‘‘Burası onların ülkesi biz bir şey diyemeyiz’’ ifadesi bu yorumu destekler niteliktedir.

5.3.5.2 ‘‘Sona ne kalırsa yiyoruz.’’

23 yaşında erkek katılımcı (GN25) çalıştığı yerde Suriyelilere Türk çalışanlardan daha az yemek verildiği, maaşlarının Türk çalışanlardan az olduğu, serviste arka koltuklarda oturtulduklarını aktarmıştır. Bunlar karşısında kendisinin ve diğer Suriyelilerin işe ihtiyaçları olduğu için seslerini çıkaramadıklarını ifade etmiştir:

Mesela iş yerinde Türk çalışanlara daha fazla yemek koyuyorlar ama biz en sona ne kalırsa yiyoruz ve az koyuyorlar. Maaşlarımız onlarınkinden az. Serviste ön

tarafında yer olsa bile bize ‘‘Arkada oturun’’ diyorlar. Sadece ben bu durumda değilim benim gibi 30 Suriyeli kişi de aynı şekilde muamele g6r6yor ama işe ihtiyaçımız var sesimizi çikaramıyoruz.(GN25, E, 23)

23 yaşında erkek katılımcının (GN25) ‘‘T6rk çalışanlara daha fazla yemek koyuyorlar ama biz en sona ne kalırsa yiyoruz ve az koyuyorlar.’’ ifadesi Suriyelilerin yaşadığı ayrımcılığın trajik bir 6rneğidir. Suriyelilere daha az yemek verilmesi ve serviste 6n koltuklara oturmalarına m6saade edilmemesi Suriyelilere ikinci sınıf insan muamelesi yapıldığını g6stermektedir. T6rk çalışanlardan daha az maaş alıyor olmaları, çoğu Suriyeli sığınmacının yaşadığı ekonomik dışlanmadan kaynaklanan emek s6m6r6s6d6r. GN25 ve arkadaşlarının bu ahlaki olmayan davranışlar karşısında neler yaptıklarına bakıldığında 23 yaşında kadın katılımcıya (GN15) benzer şekilde çaresizlik stratejilerine başvurma; ‘‘sessizlik’’ ve ‘‘boyun eğme’’ s6z konusudur. GN25’in ‘‘İşe ihtiyaçımız var sesimizi çikaramıyoruz’’ ifadesinde de g6r6leceği 6zere ekonomik zorluklar ve paraya olan ihtiyaç sessizlik ve boyun eğişin arkasındaki motivasyondur.

5.3.5.3 Suriyelilere karşı saldırı ve hakaretler

Çalışmada Suriyeli sığınmacıların yerel n6fus tarafından şiddet içeren çeşitli eylemlere maruz kaldıkları tespit edilmiştir. 35 yaşında kadın katılımcı (GN10) kızıyla birlikte sokakta y6r6rken yaşlı bir adam tarafından hakarete uğradıklarını ve oradan uzaklaştıklarını ifade etmiştir:

İnsanlar bize çok garip bakıyor... Kızımın sokakta y6r6rken yaşlı bir amca yanımıza geldi bağırmaya başladı. Ben ne dediğini anlamadım. Kızım T6rke biliyor bize k6f6r ettiğini s6yledi. İkimiz de korktuk uzaklaştık oradan. Kızlarımıza sokakta erkekler hakaret ediyor. Bir şey yapamayız uzaklaşıyoruz. Kızlarımızı da uyarıyoruz bir şey s6ylemeyip uzaklaşmaları için. (GN10, K, 35)

Suriyeli sığınmacıların yaşadığı ayrımcılığın bir başka 6rneği hakarete uğramalarıdır. 35 yaşında kadın katılımcı (GN10) ve kızının sokakta y6r6rken aniden hakarete uğraması yalnızca Suriyelilere y6nelik ayrımcılıkla değil kadına şiddet boyutuyla da ele alınmalıdır. ‘‘Kızlarımıza sokakta erkekler hakaret ediyor.’’ ifadesinden anlaşılacağı 6zere bu şiddet tek seferlik bir durum değildir. Kadınların erkeklerin şiddetine maruz

kaldığı göz önünde bulundurulduğunda ‘‘öteki kadın’’ olmak ‘‘öteki’’ olmaktan çok daha zorlayıcı bir süreçtir. GN10 ve kızlarının sokakta hakarete uğradıkları esnada oradan uzaklaştıkları ve hiçbir şey söylemedikleri görülmektedir. Bu kaçış ve sessizlik, korku ve endişe üzerine temellenen çaresizlik stratejileridir.

28 yaşındaki erkek katılımcı (GN21) plakasından Suriyeli olduğu anlaşılan aracına saldırı yapıldığını, bu saldırılar sonrasında plakasını Türk iş yerine kaydettiğini ifade etmiştir:

Bize kötü gözle bakılıyor. Bir gün toptancılık yaparken bir yere girdim, malzeme bıraktım çıktım. Sonra yaşlı bir adam arabasını önüme park etti sonra inip arabama saldırmaya başladı. O zaman plakam misafir araç plakasıydı M harfi ile başlayan. Birbirimize giriştik sonra karakola kadar gitti olay. Allahtan bana Suriyeli misin diye sormadı polis. Yoksa beni ülkeden atarlardı hiç uğraşmazlardı. Zaten polis arabası bir araba arkamızdaydı. Bana şikayetçi olmak isteyip istemediğimi sordular. Ben de olmadım. Yine plakam misafirken arabamın camlarını kırdılar seçim zamanında. Yani bu tür şeyler beni gerçekten üzüyor. Plakamı normal plaka yaptım bu saldırılardan dolayı. Bir tane Türk iş yerine kaydettim. (GN21, E, 28)

28 yaşında erkek katılımcının (GN21) uğradığı saldırı karşısında bir suçu olmamasına rağmen, ‘‘*Allahtan bana Suriyeli misin diye sormadı polis. Yoksa beni ülkeden atarlardı hiç uğraşmazlardı.*’’ ifadesi karakolda yaşadığı korkuyu kanıtlar niteliktedir. Bu ifade GN21’in geçici koruma statüsüne sahip olmasına rağmen kendini yasal olarak güvende hissetmediğini, Suriyeli olduğu için direkt ‘‘suçlu’’ konumunda olacağını düşündüğünü göstermektedir. Bu düşünce ‘‘Suriyeli’’ olmanın bir damga haline gelmesinin sonuçlarındandır. Böyle bir durumda etnik kökeni GN21’in hakkını aramasına da engel teşkil etmektedir. GN21’in bahsettiği bir diğer saldırının seçim zamanında olduğuna dair yaptığı vurgu, seçim sürecinde Suriyeliler üzerinden yapılan propagandaların gündelik hayata sirayet edişi şeklinde yorumlanabilir. GN21 bu saldırılardan korunmak, can ve mal güvenliğini sağlamak için plakasını değiştirdiğini, plakasını Türk bir şirkete kaydettirdiğini ifade etmiştir. Türk gibi görünmek için başvurduğu bu yöntem ‘‘kimliğe bürünme’’ stratejisidir. Ayrıca görüşme esnasında GN21 sadece kendisinin değil birçok Suriyelinin plakasını Türk şirketlere kaydettirdiği bilgisini vermiştir. Böylece Türk gibi

görünmek, başka deyişle kimliğe bürünme Suriyeli sığınmacıların ayrımcılığa uğramaktan kaçınmak için başvurdukları yaygın bir stratejidir.

5.3.5.4 İlkokul düzeyine inen ayrımcılık: “suri bum bum...”

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde ayrımcılığın yetişkinler arasında değil çocuklar arasında da yaygınlaştığı tespit edilmiştir. Katılımcılar yaşadıkları ayrımcılıktan söz ederken çocuklarının maruz kaldığı ayrımcılığa da değinmiştir. 26 yaşında kadın katılımcı (GN14) Arapça konuştuğunda kendisine yöneltilen nefret söylemlerini aktarırken çocuğunun okulda şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir:

Arapça konuşunca insanlar Suriyeli olduğumu anlayıp “Pis Suriyeli git, sizden bıktık” diyorlar. Ben cevap vermiyorum çünkü biz yabancıyız bir şey desem yine biz suçlu oluyoruz önüne bakıyorum konuşmuyorum. Kızım üçüncü sınıfa gidiyor. Okulda ona çok küfür ediyorlar Suriyeli olduğu için çocuklar dövüyor. Bu durumda bir şey yapamıyorum. Öğretmenine söylemesini, onlardan uzak durmasını, susmasını söylüyorum. Bazen bu yüzden okula gitmek istemiyordum zorla da olsa yolluyordum okumasını çok istiyordum. (GN14, K, 26)

26 yaşında kadın katılımcının (GN14) maruz kaldığı “*Pis Suriyeli git, sizden bıktık.*” gibi bir ifade yerel nüfusun bir kısmında Suriyelilere yönelik güçlü bir nefret duygusunun varlığını kanıtlar niteliktedir. Suriyeli sığınmacılara yönelik bu nefretin çocuklara da aşılındığı ve çocuklar arasında akran zorbalığına yol açtığı görülmektedir. GN14’ün “*Ben cevap vermiyorum çünkü biz yabancıyız bir şey desem yine biz suçlu oluyoruz.*” ifadesi yine Suriyeli olmanın haklı olmaya engel olacağı yönündeki kabullenişe örnek teşkil etmektedir. Uğradığı hakaretlere cevap vermediğini ve önüne baktığını ifade eden GN14’ün çocuklarına da benzer şekilde davranmaları için telkinde bulunduğu göz önüne alındığında, çaresizliğin ve çaresiz stratejilerin bir sonraki nesle aktarıldığı görülmektedir. 59 yaşındaki kadın katılımcı (GN7) kızlarından birinin okullara alınmadığını, diğerinin okulda gördüğü şiddet dolayısıyla eğitimini yarıda bıraktığını ifade etmiştir:

Kızlarımdan biri okula burada devam etmek istedi yaşı büyük diye okula almadılar. 4-5 okul gezdik kabul etmediler kızım okumayı çok istiyordu. Diğer

kızım 8. sınıfta okuldaki çocuklar okuldaki Suriyelileri dövdüğü için okulu bıraktı artık okumak istemiyor. Suriyeli çocukları ortalarına alıp taş atıp dövüyorlarmış. (GN7, K, 59)

59 yaşında kadın katılımcının (GN7) kızlarından birinin eğitim kurumlarından dışlandığı için, diğeri okulda gördüğü şiddet dolayısıyla eğitimlerine devam edememişlerdir. Geçici koruma statüsüne sahip çocukların eğitime devam etme hakkı bulunmasına rağmen (Geçici Koruma Yönetmeliği, MADDE-26) yaşça büyük olduğu gerekçesiyle bir kız çocuğunun eğitim hakkına engel olunduğu görülmektedir. Diğer kız çocuğunun ise 26 yaşında kadın katılımcının (GN14) çocuğuna benzer şekilde okulda ayrımcılığa uğraması dolayısıyla eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalması söz konusu okul idarelerinin denetimsizliklerden kaynaklanmaktadır. Hali hazırda Türkiye'ye nazaran eğitim seviyesinin düşük olduğu Suriyeli sığınmacıların maruz kaldıkları ayrımcılık ve dışlanmadan dolayı eğitimlerine devam etmemeleri, Türkiye'de ileriye dönük eğitimsiz toplulukların artmasıyla sonuçlanacaktır. Çocuklar arasında ırkçılığın akran zorbalığına, şiddete dönüştüğü görülmektedir. 59 yaşında kadın katılımcının (GN7) *'Suriyeli çocukları ortalarına alıp taş atıp dövüyorlarmış.'* ifadesi okullarda çocuklar arasındaki ırkçılığın bir diğer görünümünün çeteleşme olduğunu göstermektedir. Suriyelilere karşı çeteleşmenin mahallelerde de yaygınlaştığı tespit edilmiştir. 27 yaşında kadın katılımcının (GN1) küçük çocukların onlara tükürdüklerini, çocuklarına sataştıklarını, aileleriyle konuştuğunda suçlu görüldüklerini ifade etmiştir. Konuşmakla bu sorunu çözemeyen katılımcı, mahalledeki çocuklara abur cubur alarak kendilerini korumaya çalıştıklarını ifade etmiştir:

Aşağıdaki mahalleden geçerken bile küçük çocuklar gelip bize tükürüyor *'Suri suri'* diyorlar. Çocuklarımı ablama gönderdiğimde hep sataşırılar. Onların aileleri ile konuştum ama ailesi beni suçlu gördü. *'Çocuğun buradan geçmesin o zaman'* diyor. Sonra artık onlara abur cubur almaya başladık geçerken bir şey yapmasınlar diye. (GN1, K, 27)

27 yaşında kadın katılımcının (GN1) ifadeleri, yaşadığı mahalledeki çocuklarda Suriyelilere yönelik şiddet eğiliminin yüksek olduğunu göstermektedir. GN1 bu sorunu çocukların ebeveynleriyle konuşarak çözmeye çalışsa da *'Çocuğun buradan geçmesin o*

zaman” şeklinde suçlandığı görülmektedir. Bu suçlama 26 yaşında kadın katılımcının (GN14) ‘*..bir şey desem yine biz suçlu oluyoruz*’ ifadesini kanıtlar niteliktedir. Ailelerle konuşarak bu sorunu çözemeyen GN1’in çocuklara abur cubur alarak kendilerini korumaya çalıştıkları görülmektedir. Suriyeli sığınmacı çocukların kabul görmeleri, güvenli alan oluşturabilmeleri amacıyla uygulanan bu strateji; mahalledeki çocuklar açısından bakıldığında ileriye dönük haraç alma davranışını tetikleyebilecek bir stratejidir. Çocukların abur cubur gibi pekiştireçlerle şiddet içerikli davranışlardan vazgeçmeye alışması, ileride mahallelerde haracı alışkanlık haline getirmiş çetelerin artmasına sebep olabilecek bir tehdittir. Çocukların Suriyelileri bir başka aşağılama biçimi ‘*Suri suri*’ şeklinde kullandıkları hitaptır. 43 yaşında erkek katılımcı (GN24) da çocuklarıyla okulda ‘*Suriyeli, Suri deli, Suri bum bum*’ dalga geçildiğini, çocuklarının Türk arkadaş istediğini ancak Suriyeli oldukları için arkadaşlık kuramadıklarını ifade etmiştir:

Çocuklarım sürekli Türk arkadaş arıyor. Onunla eğlenebileceği, evine gidebileceği, arkadaşının da bize gelebileceği. Gerçek arkadaş arayışı içerisinde ama diğer çocuklar benim çocuklarım Suriyeli olduğu için onlarla arkadaş olmak istemiyor. Okula ilk başladıkları zaman ‘*Suriyeli, Suri deli, Suri bum bum*’ diye dalga geçiyorlarmış. O zaman okula gitmek istemiyorlardı. (GN24, E, 43)

Çocukların ‘*Suriyeli, Suri deli, Suri bum bum*’ şeklinde etnik kökenleri ve savaş mağduriyetleri üzerinden dalga geçmeleri çocukların zihinlerine işlemiş ırkçı ideolojiyle beslenen Suriyeli imajını göstermektedir. 43 yaşında erkek katılımcının (GN24) çocukları yaşadıkları akran zorbalığına rağmen toplumdan izole olmak ve içe kapanmak değil Türk arkadaşına sahip olmak istemektedir. Türk çocukların habituslarında kendilerine alan açmak ve o alanda kabul görmek isteyen GN24’ün çocuklarının bu arzusunun karşılık bulamadığı görülmektedir. Çocuklar arasındaki bu ırkçılık ve sosyal dışlanma, ileride 59 yaşında kadın katılımcının (GN7) kızına benzer şekilde eğitimi yarıda bırakmalarıyla sonuçlanma noktasında risk teşkil etmektedir. Çocukların Suriyeli çocuklara sırf Suriyeli oldukları için şiddet içerikli davranışlarda bulunması ırkçı ideolojiyle beslenen ‘*Suriyeli*’ damgasının küçük çocukların zihinlerinde de yer aldığını göstermektedir. Sokaklarda, mahallelerde, sosyal mecralarda yayılan nefret

söylemlerinin sadece yetişkin düzeyinde bireylere değil çocuklara da etki ettiği görülmektedir. Bu etki çocukların gruplar halinde Suriyeli çocuklara şiddet uygulayacak kadar ileriye gitmelerine sebep olmaktadır. Irkçılığa bağlı şiddetin ilkökul düzeylerine kadar inmiş olması karşısında Suriyelilerin bunlara engel olmak için hangi stratejilere başvurdukları incelendiğinde; 27 yaşında kadın katılımcının (GN1) çocuklara hediye alma gibi bir strateji geliştirdiği ancak diğer katılımcıların çaresizlik stratejileri olan ‘‘sessiz kalma’’ ve ‘‘toplumsal izolasyon’’ gibi stratejiler uyguladıkları tespit edilmiştir.

5.3.6 Kamusal alan sorunu

Katılımcıların kamusal alanda kendilerini güvende hissettikleri mekan ve bölgelerin olup olmadığı, varsa bu mekanların neler olduğu irdelenmiştir. Katılımcıların çoğu dışarıda konforlu alanlarının olmadığını belirtmiştir. Dışarıda kendilerini rahat hissedemediğini belirten katılımcılar artan kimlik denetimlerine ve ayrımcılığa uğrama endişesine vurgu yapmıştır. Şimdilerde çok fazla kimlik denetimi yapıldığını belirten 20 yaşında erkek katılımcı (GN27) evrakları güncel olmasına rağmen kimliğini kaybetme veya tutuklanma endişesinden dolayı dışarıda tedirgin hissettiğini ifade etmiştir:

‘‘Şu anda çok fazla kimlik denetimi yapılıyor. Evraklarım ve kimliğim güncel ama gezmek için başka yerlere gidemiyorum. Kimliğim alınır veya tutuklanırım diye korkuyorum.’’
(GN27, E, 20)

27 yaşında erkek katılımcı (GN23) çalışanın polis tarafından tutuklandığını, benzer olaylar olduğunda sadece evinde rahat hissedebildiğini ifade etmiştir:

Normalde iş yerimde ve evimde rahatım ama geçenlerde çalışanın başına şöyle bir olay geldi; polisler yol izin belgesi sordu. Normalde burada oturmuyor başka bir yerde oturuyor. E-devletini açamadı bir sorun çıktı polisler hemen aldı onu. 1 gün nezarete kalmış sonra bırakmışlar. Böyle olaylar duyunca insan sadece evinde rahat hissedebiliyor (GN23, E,27)

Katılımcıların Türkiye’deki varlığı geçici koruma statüsü ile yasal olsa da yapılan kimlik denetimleri ve benzeri uygulamalar endişe yaratmaktadır. Özellikle 2023 yılından itibaren denetimler artış göstermektedir. Suriyeli sığınmacılar üzerinde gözetim

mekanizması oluşturan bu denetimlerin katılımcılar üzerinde baskı oluşturduğu ve güvenli alanları özel alan ile sınırlandırdığı görülmektedir. Katılımcılar arasında bulunan kaçak göçmenler de artan denetimlerden yakınmış ve dışarıda kendilerini rahat hissedemediklerini ifade etmişlerdir. 43 yaşında kadın katılımcı (GN3) kimliklere bakıldığı için dışarıda rahat edemediğini, gelininin kaçak yollarla Türkiye'ye geldiğinden dolayı bakkala gitmek için bile dışarı çıkmadığını ifade etmiştir:

“Çok rahat hissetmem. Kimliklere bakılıyor artık, o yüzden. Misal gelinimiz hiç çıkmıyor dışarı. Bakkala bile çıkmaz kimliği yok, kaçak getirttik. Bak sizin yanınıza bile gelmiyor.”
(GN3, K, 43)

43 yaşında kadın katılımcı (GN3) ile yapılan görüşme esnasında kaçak yolla geldiğini söyledikleri gelinlerinin yanımıza gelmeyip odadan çıkmamasını başta anlamamış olsak da GN3 kimlik denetimlerinden söz ederken gelininin bizden çekindiğini ifade etmiştir:

Görüşmeci (Tercüman aracılığıyla): *“Kendisine rahatsızlık mı verdik acaba?”*

GN3: *“Yok rahatsızlık olur mu tekrar hoş geldiniz. O korkuyor, kimliği yok. Gelmek istemedi, olsun. Biz konuşalım.”*

Görüşmeci (Tercüman aracılığıyla): *“Hasta olduğunda ne yapıyorsunuz? Hastaneye gitmiyor mu?”*

GN3: *“Çok şükür ağır hastalık olmadı. Hamile kalmaması için uyarıyoruz, dikkat etmesi için. Çünkü hastaneye gitmek zorunda kalırız.”*

Bir ülkedeki varlığının yasal güvencesi olmadığına bireyin kendini ne kadar kısıtlayabileceğini 43 yaşında kadın katılımcının (GN3) evinde yapılan görüşmede gözlemlene fırsatı bulduk. Yanımıza çıkmaktan korkan genç Suriyeli kadının hiçbir koşulda dışarı çıkmadığı hatta hastaneye gitmek zorunda kalacağı için hamile kalmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu bağlamda katılımcının sınır dışı edilmemek için uyguladığı strateji, kendini özel alana hapsedmek ve kurumlarda yer almasını zorunlu kılacak girişimlerden kaçınmaktır. 51 yaşında kadın katılımcı (GN4) da benzer şekilde kaçak yollarla Türkiye'ye geldiği için geçici koruma kimliğinin olmadığını, denetimler arttığı için ihtiyacı olmadığına dışarı çıkmadığını ifade etmiştir:

‘‘Kaçak geldiğim için kimliğim yok. O yüzden dışarıda rahat hissetmiyorum denetimler artmış. İhtiyacım olmadığında çıkmıyorum. ’’ (GN4, K, 51)

Düzensiz göç ile mücadele kapsamında devletin baskı aygıtlarını kullanarak yaptığı kimlik denetimleri özellikle kaçak yollarla Türkiye’ye göç etmiş olan katılımcıların kamusal alanda kendilerini güvende hissedememelerine neden olmaktadır. Katılımcılar, sanki onları sürekli bir ‘‘göz’’ izliyormuş gibi hissetmektedir. 27 yaşında erkek katılımcının (GN23) *‘‘Böyle olaylar duyunca insan sadece evinde rahat hissedebiliyor.’’* ifadesi bu yorumu destekler niteliktedir. Bu bağlamda kamusal alan katılımcıların panoptikonu (Bentham, 2008) haline gelmektedir. Katılımcılar her an kimlik denetimi ile karşılaşacakları endişesiyle kamusal alanda kendilerini güvende hissetmediği için evden ihtiyaç olmadığı sürece çıkmama, hiçbir şekilde evin kapısının dışına dahil çıkmama gibi stratejiler geliştirmiştir. Denetimlerden sonra kamusal alanı Suriyeli sığınmacılar için güvensiz alanlar haline getiren bir diğer unsur ayrımcılığa uğrama ve bu bağlamda zarar görme endişesidir. 52 yaşında erkek katılımcının (GN19) ırkçılık yaşamamasına rağmen arkadaşlarının maruz kaldığı ayrımcılıktan dolayı kamusal alanda rahat hissedemediğini ifade etmiştir.

‘‘Bana karşı hiç ırkçılık yapılmadı ama arkadaşlarımdan çok duyuyorum onlara nasıl davranıldığını. Bu yüzden dışarıda pek rahat edemiyorum. Bana da ırkçılık yapılır diye.’’ (GN19, E, 52)

27 yaşında erkek katılımcının (GN23) benzer şekilde 52 yaşında erkek katılımcı (GN19) da deneyimlemediği ancak diğer Suriyelilerin başına gelen olumsuzluklardan dolayı kaygı yaşamaktadır. Daha önce de katılımcıların ifadelerinde diğer Suriyeli sığınmacılardan duydukları olaylar karşısında kendileri ve aileleri adına endişelendikleri görülmüştür. Bu bağlamda endişe, Suriyeli sığınmacıların birbirlerine aktardıkları toplumsal bir sorun haline gelmektedir. 37 yaşındaki kadın katılımcı (GN1) ise rahat ettiği hiçbir yer olmadığını, Suriyeli olduğu için zarar görme ihtimali olduğunu ifade etmiştir:

‘‘Artık rahat ettiğim hiçbir yer yok çünkü Suriyeli olduğumuz için güvenemiyoruz biri bize bir şey der ya da başka bir şey yaparsa diye.’’ (GN1, K, 37)

37 yaşındaki kadın katılımcının (GN1) *“Suriyeli olduğumuz için güvenemiyoruz biri bize bir şey der ya da başka bir şey yaparsa diye.”* ifadesi Suriyeli sığınmacıların kamusal alan sorununu kanıtlar niteliktedir. Bourdieu oyun metaforunda oyunun oynandığı yeri *“alan”* olarak kavramsallaştırmıştır. Bu alanda oyuncular hem iş birliği hem rekabet halindedir ve ellerindeki kozlar sahip oldukları sermayelerdir. Suriyeli sığınmacıların yerel nüfusla (oyuncular) bir araya geldiği alanlarda sahip oldukları kültürel sermaye dolayısıyla maruz kaldıkları olumsuzluklar alanın dışına itilmelerine neden olmaktadır. Böylece Türkiye’de başka alanlara dahil olmak yerine kendi habitusunda yaşamayı tercih eden, entegre olmak yerine izole olan kapalı toplumlar oluşmaktadır. Kamusal alanın güvensiz alanlar haline geldiği görülen bu noktada katılımcıların hangi mekanlarda kendilerini rahat, güvende hissettiklerine bakıldığında güvenli alanların katılımcıların sahip oldukları sermayeler ve habitusları ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. 48 yaşında kadın katılımcı (GN8) ve 27 yaşında erkek katılımcı (GN26) iş yerlerinde kendilerini rahat hissettiklerini ifade edip bunun sebebi olarak komşu esnafları, müşterilerini tanıyor olmalarını öne sürmüşlerdir:

“Dükkanında rahatım. Komşularım beni tanıyor, müşterilerimi tanıyorum.” (GN8, K, 48)

“Dükkanında... Çünkü buradaki insanlar beni tanıyor ve bu bana güvende hissettiriyor.” (GN26, E, 27)

27 yaşında erkek katılımcının (GN26) *“Buradaki insanlar beni tanıyor ve bu bana güvende hissettiriyor”* ifadesi sosyal sermayenin güvenli alan oluşturmadaki pozitif yönde etkisini kanıtlar niteliktedir. Her iki katılımcı da iş yerlerinin çevresinde tanıdığı insanlara vurgu yapmıştır. Bu durum önceki bölümlerde değinildiği üzere Suriyelilere yönelik ön yargıların ayrımcılığa yol açmasından kaynaklanmasıyla ilişkili görülmektedir. Katılımcılar Suriyelilerin suça eğilimli olduklarına yönelik genellemelerin olduğunu ifade etmiş, 48 yaşında kadın katılımcı (GN8) bu yüzden dışarıda yaşadığı endişeden bahsetmiştir. Komşu esnaflar ve müşteriler tarafından tanınmıyor oldukları için iş yeri ve çevreleri katılımcıların nasıl bireyler olduklarını bilen insanlardan oluşmaktadır. Bu durumda bir ayrımcılık veya ön yargı söz konusu olmayacağından bu mekanlar güvenli alanlara dönüşmüştür. Bir diğer güvenli alanlar katılımcıların evlerinin çevresini kapsayan mahalleleridir. 29 yaşındaki kadın katılımcı

(GN13) ve 28 yaşındaki erkek katılımcı (GN16) sadece evlerinin çevresinde rahat olduklarını çünkü tanıdıkları ve tanındıkları yerler olduğunu ifade etmişlerdir:

‘‘Sadece evimin etrafında rahatım çünkü az çok tanıyorum evimin etrafındaki insanları.’’
(GN13, K, 29)

‘‘Sadece evimin olduğu mahallede çok rahatım. Çünkü oradaki insanlar beni tanıyor ve kendimi güvende hissediyorum. İstanbul’un diğer yerlerinde öyle değil. Rahat hissedemem.’’ (GN16, E, 28)

60 yaşında erkek katılımcı (GN29) tanınmadığı yerlere gitse rahat olamayacağını, yaşadığı çevreyi tanıdığı için rahat olduğunu ifade etmiştir:

‘‘Ben sadece dükkan ve eve gidip geliyorum. Yani tanındığım yerde rahatım diyebilirim. Burayı, bu çevreyi tanıyorum o yüzden rahatım. Tanınmadığım yerlere gitsem rahat olmam.’’ (GN29, E, 60)

21 yaşında erkek katılımcının (GN22) Türkiye’ye geldiği ilk yıllardan beri Sultanbeyli İlçesi ile okulunun bulunduğu Kağıthane İlçesi arasında bir karşılaştırma yaptığı görülmektedir:

‘‘Sultanbeyli’nde. Çünkü ilk geldiğim yer. Buraya alıştım. Burada çok insan tanıdım. Burada okudum. En rahat yerim burası. Okulum Kağıthane’de. Mesela oraya gidip gelirken rahat hissetmiyorum tedirgin oluyorum polis çevirir, biri bir şey der diye.’’
(GN22, E, 21)

Katılımcıların tanımadıkları ve tanınmadıkları insanların olduğu yerde rahat hissedememelerine yaptıkları vurgu dikkat çekmektedir. Bu durum katılımcıların kendi habitusları dışına çıktıklarında tehdit algıladıklarını göstermektedir. Kendi habituslarında belli düzeyde ‘‘biz’’ duygusunu besleyebilen katılımcılar bu habitusun dışına çıktıklarında toplumsal konumlarının ‘‘öteki’’ olduğu ile yüzleşmekte (polis denetimleri, kötü bakışlar ve hakaretler) ve bu durum katılımcılarda endişe yaratmaktadır. Bu bağlamda güvenli alanın biz duygusuyla, güvensiz alanın öteki duygusuyla ilişkili olduğu da görülmektedir. Bu yorumu 56 yaşındaki erkek katılımcının (GN28) Türkiye vatandaşlığına sahip olduğu için yaşadığı özgüven kanıtları niteliktedir:

‘‘Vatandaşlığım olduğu için her yerde rahat hissediyorum. Kimse bir şey diyemez. Ben de Türk vatandaşıyım.’’ (GN28, E, 56)

56 yaşındaki erkek katılımcının (GN28) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını almış olması Türkiye’ye aidiyetini pekiştirmiş, yeni bir toplumsal kimlik geliştirmesine olanak sağlamıştır. *‘‘Kimse bir şey diyemez. Ben de Türk vatandaşıyım.’’* ifadesi, vatandaşlık almanın beraberinde getirdiği özgüveni kanıtlamakla birlikte herhangi bir ayrımcı tutum karşısında kullanacağı savunma biçimidir. Her yerde rahat olduğunu ifade eden tek katılımcı olan GN28, Türk vatandaşlığını bir güvence olarak görmektedir. Bu güvence Suriyelilere verilen vatandaşlığın bir sonucu olarak da karşımıza çıkmaktadır.

5.3.6.1 ‘‘Keşke Suriyeli olmasaydım...’’

Katılımcıların ifadeleri, ayrımcılık ve ırkçılığın katılımcıların gündelik hayatının bir parçası haline geldiğini göstermektedir. Suriyelilerin gündelik hayatta maruz kaldıkları ayrımcılık şiddet boyutuna uzanmakta, ırkçı ideoloji söylemsel düzeyde kalmayıp eylemsel düzeye geçmektedir. İlkokul seviyesine kadar inen ırkçılık *‘‘Suri bum bum, Suri deli’’* gibi dramatik ifadelerle kendisini göstermekte ve Suriyeli olmanın damgalanma biçimi olduğunu kanıtlamaktadır. Çalışmada katılımcıların çoğunun kamusal alanda ‘‘Suriyeli’’ olarak fark edilmek istememelerinin, damgalanmanın bir sonucu olduğu tespit edilmiştir. 27 yaşında erkek katılımcı (GN26) Arapça konuştuklarında Suriyeli olduklarının anlaşıldığını ve maruz kaldığı bakışlardan dolayı Suriyeli olmamayı dilediğini ifade etmiştir:

‘‘Mesela bir kafede otururken Arapça konuşuyoruz insanlar kötü bakıyor. Öyle zamanlarda ‘‘Keşke Suriyeli olmasaydım’’ diyorum’’ (GN26, E, 27)

27 yaşında erkek katılımcı (GN26) ve arkadaşlarının Arapça konuştukları esnada kötü bakışlara maruz kalması, Arap kültürünün sembolü haline gelmiş olan Arapçanın Arap fobisini tetikleyerek insanlara rahatsızlık vermesinden kaynaklanmaktadır. Konuşulan dilden rahatsız olan insanların bakışları, GN26 ve arkadaşları üzerinde bir baskı oluşturmaktadır. Bu baskıya sebep olan şey ‘‘Suriyeli olmak’’ olduğundan, bu etnik kimlikten utanç duymaya başlayan GN26’nın *‘‘Keşke Suriyeli olmasaydım’’* gibi

dramatik bir dileği bulunmaktadır. 21 yaşında erkek katılımcı (GN22) da benzer şekilde, insanların kötü bakışlarına maruz kaldığı için Suriyeli olmak istemediğini ifade etmiştir:

“Dışarıda insanlar Suriyeli olduğumu fark ettiklerinde kötü bakıyorlar. Diğer arkadaşlarımdan duyuyorum küfür edenler bile var. Şu anki duruma baktığımız zaman burada hiç Suriyeli olmak istemiyorum.” (GN22, E, 21)

Suriyelilerin kamusal alanda fark edilmek istemiyor oluşlarındaki nedenler arasında kötü bakışlara yapılan vurgu dikkat çekmektedir. 35 yaşında kadın katılımcı (GN10) ve 29 yaşında kadın katılımcı (GN13) bu kötü bakışlar karşısında duydukları rahatsızlıktan dolayı fark edilmek istemediklerini ifade etmişlerdir:

“Dışarıda her yerde Suriyeli olduğum fark edilmesin istiyorum ama benim kıyafetimden anlaşılıyor Suriyeli olduğum. Zaten bütün gözler üzerimde oluyor ve bundan insan rahatsız oluyor.” (GN10, K, 35)

“Bize bakan insanlardan dolayı fark edilmek istemiyorum.” (GN13, K, 29)

Suriyeli sığınmacıların kamusal alanda fark edilmek istememeleri, hatta Suriyeli olmamayı dilemeleri, kötü bakışlar ve ayrımcılıkla beslenen eylemlerden kaynaklanmaktadır. Katılımcıların ifadelerine göre üzerlerinde baskı kurduğu anlaşılan bu “kötü bakışlar” yerel nüfusun Suriyeli sığınmacılar üzerinde kurduğu bir *iktidar biçimi* olarak ifade edilebilir. Foucault’a göre iktidar sadece politik düzeyde değildir; aşk ilişkisi, sözlü iletişim, kurumsal veya ekonomik ilişki gibi tüm insan ilişkilerinde iktidar vardır (Saraçoğlu, 2022, s. 1528). İşe gitmek, gezmek veya alışveriş yapmak için dışarı çıkan katılımcıların bu esnada yerel nüfusun kötü bakışlarına maruz kalması, onlara bir gözetim altında olduklarını hissettirmekte ve bundan duydukları rahatsızlık onları ilerde de ele alınacağı üzere Arapça konuşmama, fark edilmemeye çalışma gibi görünmez olmak için çeşitli stratejilere başvurmak zorunda bıraktırmaktadır. 27 yaşındaki erkek katılımcının (GN23) ifadesinde görüleceği üzere kötü bakışlar haricinde, devlet tarafından yaptırılan kimlik denetimleri de bir gözetim şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. 27 yaşındaki erkek katılımcı (GN23) polislerin kimlik kontrolü esnasında korktuğunu ve Suriyeli olmamayı dilediğini ifade etmiştir:

‘‘Sokakta polis kimlik kontrolü yaptığı zaman korkuyorum. O zaman diyorum. Keşke Suriyeli olmasaydım da bu durumu yaşamaydım.’’ (GN23, E, 27)

Gözetimin bir diğer şekli devletin baskı aygıtları (Althusser, 2010, s. 17) tarafından yapılan kimlik kontrolleridir. Göçmen kaçakçılığıyla başa çıkmak için yapılması gereken bu denetimler, 27 yaşındaki erkek katılımcının (GN23) *‘‘Sokakta polis kimlik kontrolü yaptığı zaman korkuyorum.’’* ifadesinde görüleceği üzere Suriyeli sığınmacılar üzerinde bir korku yaratmaktadır. Türkiye’deki varlığı geçici koruma statüsü ile yasal olsa bile kimlik denetimleri bir baskı oluşturmakta, Suriyeli olmaktan yakınmaya yol açmaktadır.

48 yaşında kadın katılımcı (GN8) ve 54 yaşında kadın katılımcı (GN5) medyada bir Suriyelinin suç işlediğine dair haberi yer aldığı anda tedirgin olduklarını, özellikle otobüslerde fark edilmek istemediklerini dile getirmişlerdir:

‘‘En çok otobüste fark edilmek istemiyorum. Hatta haberlerde Suriyeli biri suç işlediği zaman sokakta ve herhangi bir yerde fark edilmek istemiyorum.’’ (GN8, K, 48)

‘‘Özellikle kötü olay olduğunda televizyonda Suriyelilerin bir kötü bir şey yaptığını gördüğümde çok korkuyorum. Özellikle Otobüse binerken tedirgin oluyorum. Suriyeli olduğum fark edilmesin istiyorum.’’ (GN5, K, 54)

Faili Suriyeli olan suçlar medyada yayınlandığında katılımcıların endişe duydukları ve kamusal alanda fark edilmeyi istemedikleri görülmektedir. Suriyelilerin suça meyilli olduklarına yönelik ön yargıların tartışıldığı bölümde medyanın bu algıyı oluşturmada önemli rol oynadığı belirtilmişti. 48 yaşında kadın katılımcı (GN8) ve 54 yaşında kadın katılımcının (GN5) haberlere ve sonrasında fark edilmek istememelerine yaptıkları vurgu, medyanın bu rolü ve yerel nüfustaki genelleme eğiliminin farkında olduklarını göstermektedir. Katılımcıların otobüslere yaptığı vurgu dikkat çekmekte olup otobüslerin bireylerin kolay fark edilebilecekleri alanlar olması dolayısıyla endişelerini arttırdığı görülmektedir.

Kamusal alanda Suriyelilere yönelik ayrımcılık, hakaret, kötü bakışlar, kimlik denetimleri gibi eylemler katılımcıların kendilerini güvende hissedememelerine yol açmaktadır. Her an bir şey olabileceğine dair duyulan bu tedirginliğin katılımcıların Suriyeli olarak fark edilmek istememeleri, Suriyeli olmaktan utanç duymaları gibi

dramatik durumlara yol açmaktadır. Katılımcılar Suriyeli olmaktan yakınsa da etnik kimliklerini değiştirmelerinin mümkün olmaması dolayısıyla başka stratejiler geliştirmek zorunda kalmışlardır. Katılımcılar kamusal alanda fark edilmemek için Suriyeli olduklarını belli etmemeye çalışmakta, bunu etnik kimliklerini simgeleyen unsurları gizlemekle yapmaktadırlar. Bu bağlamda Araplığın bir sembolü olan Arapça ön plana çıkmaktadır. Özellikle otobüsler olmak üzere kamusal alanlarda kimlik gizlemede önemli bir araç olan dilin, kullanımından kaçınılmaktadır.

5.3.6.2 Bastırılmış kimlikler: ‘Arapça konuşmamak için her şeyi yapıyorum!’

Katılımcıların büyük çoğunluğunun yaşadığı ayrımcılık, maruz kaldıkları diğer sorunların da temelidir. Kamusal alanda dışlanma, sözel ve fiziksel şiddete, kötü bakışlara maruz kalma gibi farklı şekillerde ayrımcılığı deneyimledikleri görülmektedir. Katılımcılar ayrımcılığa maruz kaldıklarında genel olarak ortamdaki uzaklaşma, sessiz kalma gibi çaresiz stratejilere başvurmaktadır. Yaşadıkları ayrımcılığın bir sonucu olarak kamusal alanda artan endişeleri karşısında katılımcılar, Suriyeli olduklarının fark edilmemesini istemektedir. Bu noktada katılımcıların en çok başvurduğu stratejiler ‘kimlik gizleme’ veya ‘Türk kimliğiyle özdeşleşme’ olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkçe bilen katılımcılar dışarıda Türkçe konuştuğunu, bilmeyen katılımcıların dışarıda konuşmamayı tercih ettiği tespit edilmiştir. Toplam 29 katılımcıyla yapılan görüşmede 24 katılımcının dışarıda Arapça konuşmadığını ifade etmesi dikkat çekmiştir:

‘Konuşmamaya çalışıyorum çünkü dışarıda gençler ‘Suriyeli’ diye bağıyorlar, küfür ediyorlar bize. Uzaklaşıyorum oradan bir şey demiyorum.’ (GN12, K, 27)

‘Dışarı çıktığımda Arapça konuşmuyorum. Korkuyorum insanlar kötü bakacak diye.’ (GN6, K, 20)

‘Türkçe konuşmaya çalışırım. İnsanlar rahatsız oluyor gibi düşünüyorum, kötü bakıyorlar.’ (GN5, K, 54)

Katılımcıların ifadeleri, kamusal alanda ötekileştirici tutumlarla karşı karşıya kalmamak için Arapça konuşmamayı önlem olarak gördüklerini kanıtlar niteliktedir. 27 yaşında kadın katılımcının (GN12) ‘...çünkü dışarıda gençler ‘Suriyeli’ diye bağıyorlar,

küfür ediyorlar bize.” 20 yaşında kadın katılımcının (GN6) *“Korkuyorum insanlar kötü bakacak diye.”* ifadesinden anlaşılacağı üzere kimlik gizleme, katılımcıların kamusal alanda algıladıkları risklerden kendilerini korumak için başvurdukları stratejidir. 20 yaşında kadın katılımcı (GN2) ise Arapça konuşmak istediğini ancak eşinin Türkçe konuşması için uyardığını ifade etmiştir:

“Ben konuşabiliyorum ama dışarıda eşim Türkçe konuşmam için uyarır. Çünkü bizi sevmeyen insanlar da var, sorun olmasın diye. Bana laf ederler diye eşim Türkçe konuşmamı ister.” (GN2, K, 20)

20 yaşında kadın katılımcının (GN2) eşinin Türkçe konuşması yönündeki ısrarının sebebi, diğer katılımcıların ifadelerine benzer şekilde algılanan risklerden dolayı yaşadığı tedirginliktir. Bu bağlamda baskın kültürün dilini konuşmak söz konusu topluma entegre olmakla değil, kendilerini koruma biçimi olarak uygulanan bir strateji şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Türkçe bilmeyen katılımcılar için ise tek seçenek susmak olmaktadır. 37 yaşında kadın katılımcı (GN1) ve 34 yaşında erkek katılımcı (GN20) Arapça bilmedikleri için hiç konuşmadıklarını ifade etmişlerdir.

“Konuşmuyorum. Konuşmamak için her şeyi yapıyorum dışarıda. Fark edilmek bile istemiyorum artık.” (GN1, K, 37)

“Hiç konuşmuyorum. İnsanların kötü bakışlarından dolayı fark edilmek istemiyorum.” (GN20, E, 34)

37 yaşında kadın katılımcının (GN1) *“Konuşmamak için her şeyi yapıyorum dışarıda.”* ifadesi çaresiz bir stratejinin söyleme yansımasıdır. GN1’in devamında *“Fark edilmek bile istemiyorum artık.”* aktarımı bir toplumda “öteki” oluşun bireyde yarattığı tahribatı kanıtlar niteliktedir. Bu tahribat, gündelik hayatın temel bir eylemi olan konuşmayı bile sınırlandırmak zorunda bırakmaktadır. Bu bağlamda kendi habituslarından başka bir habitusa dahil olmak isteyen katılımcılar o alanda sessizce var olmaya çalışmaktadırlar.

5.3.6.3 Kamusal alanın küçük odaları: otobüsler

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde otobüslerin kimlik gizleme veya Türk kimliğiyle özdeşleşme çabalarının en yoğun olduğu mekanlar olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin

fiziksel olarak yakın oldukları bir alan olması, eylemlerinin görünürlüğünü arttırmasıyla toplu taşımalar kamusal alandaki küçük odalar şeklinde ifade edilebilir. Bu küçük odalarda fark edilmek sokakta, çarşıda veya alışveriş merkezlerinde fark edilmekten daha kolaydır dolayısıyla bu küçük odalarda katılımcılar diğer mekanlara kıyasla daha tedirgindir. 35 yaşında kadın katılımcı (GN10) otobüste telefonu çalsa dahi açmadığını, oğlu otobüstayken onunla konuştuğunda kimse ona bir şey demesin diye Türkçe konuştuğunu ifade etmiştir:

“Oğlumla konuşurken bile artık Türkçe konuşuyorum o otobüste olduğu zaman kimse ona bir şey demesin diye. Benim telefonum çalsa açmıyorum.” (GN10, 35, K)

52 yaşında erkek katılımcı (GN19) ise dışarıda Arapça konuştuğunu ancak otobüste konuşmamayı tercih ettiğini, telefonu çaldığında arayan Türkçe bilen biriye telefonu açtığını ifade etmiştir:

“Konuşuyorum dışarıda. Sadece otobüste biri aradığında Türkçe bilen biriye Türkçe konuşurum insanlar Suriyeli olduğumu fark etmesin diye. Çünkü sevmeyen biri olabilir. Yanımda oturan laf eder, rahatsız olabilirler diye Arapça konuşmuyorum.” (GN19, E, 52)

Katılımcıların Türkçe konuştukları alanların otobüsler olması dikkat çekmektedir. Katılımcıların genelde bir koruma stratejisi olarak otobüslerde Arapça konuşmazken, 52 yaşında erkek katılımcı (GN19) ek olarak Arapça konuşmasının insanlara rahatsızlık vereceğini düşünmektedir. Bu rahatsızlığın en belirgin tepkisi “kötü bakışlar” olmaktadır. Katılımcılar Arapça konuştuklarında kötü bakışlara maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir:

“Özellikle otobüse bindiğim zaman Arapça konuşmamaya çalışıyorum. İnsanlar benden rahatsız oluyor gibi bakışlar atıyorlar.” (GN9, K, 37)

“Toplu taşımada konuşmuyorum. Annem Arapça bilmiyor, bazen onunla konuştuğumda herkes bize bakıyor.” (GN27, E, 20)

‘‘Telefonum çalsa açmıyorum. Açmak zorundaysam sessiz konuşuyorum. Özellikle otobüste hiç konuşmuyorum çünkü Arapça konuşunca insanlar kötü bakıyor, söyleniyor...’’ (GN14, K, 26)

Toplu taşımada Arapça konuşmaktan kaçınmanın sebeplerinde tekrar ‘‘kötü bakışlar’’ göze çarpmaktadır. Daha önce değinildiği üzere bu kötü bakışlar Suriyeli sığınmacılar üzerinde baskı yaratmaktadır. Bu baskı katılımcıları eylemlerini sınırlandırmak zorunda bırakmakta, iletişimin temeli olan konuşmaktan bile kaçınmalarına yol açmaktadır. 26 yaşında kadın katılımcının (GN14) ‘‘Açmak zorundaysam sessiz konuşuyorum.’’ ifadesi dramatik olmakla beraber gözetimin bireylerin davranışlarını yönlendirme gücünü kanıtlar niteliktedir. 60 yaşında erkek katılımcı (GN29) da benzer şekilde otobüse vurgu yapıp camilerde de telefonu sessizde kullandığını, aramalara cevap vermediğini sadece mesaj yazdığını ifade etmiştir:

‘‘Konuşmuyorum genelde. Otobüste olsun camide olsun telefon sessizedir. Aramalara cevap vermem sadece mesaj yazarım.’’ (GN29, E, 60)

‘‘Türkçe konuşma’’, ‘‘Türkçe bilinmiyorsa hiç konuşmama’’, ‘‘gelen aramalara cevap vermeme’’, ‘‘sadece mesaj yoluyla iletişim kurma’’, ‘‘telefon sessizde dolaşma’’ gibi kısıtlayıcı eylemler kimlik gizleme stratejileridir. Katılımcıların bu stratejileri Arapça konuşmama üzerine şekillendirdiği görülmektedir. Burada Araplığın sembolü olan Arapçanın Suriyeli sığınmacıların kimliklerini gizlemede önemli bir araç olduğu karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların bu stratejileri geliştirme nedenlerine bakıldığında, birçok ötekileştirici tutuma maruz kalmaları söz konusudur. Bu tutumlar içinde ‘‘kötü bakışlar’’ dikkat çekmektedir. Katılımcıların neredeyse tamamı kötü bakışlara maruz kaldığını, bu bakışlara maruz kalmamak için fark edilmek istemediğini ifade etmiştir. Yerel nüfusun başka deyişle çoğunluğun, azınlığı oluşturan Suriyeli sığınmacılar üzerindeki bu bakışları veya gözetiminin Suriyeli sığınmacıların eylemlerini yönlendirici gücü bulunmaktadır. Yerel nüfusun Suriyeli sığınmacılar üzerindeki bu gözetimi panoptikon kavramından öte Mathiesen’in *sinoptikon* kavramı ile değerlendirilebilir. Sinoptikon çoğunluğun azınlığı izlediği ve bu şekilde kurulan iktidar biçimine karşılık gelmektedir (Vurgun, 2020, s. 6). Suriyeli sığınmacıların kendilerini koruma stratejisi olarak kimlik gizleme veya Türk kimliğiyle özdeşleşme çabaları, bu bağlamda

eylemlerini kısıtladıkları göz önüne alındığında yerel nüfusun kötü bakışları Suriyeli sığınmacılar üzerinde iktidar kurdukları şeklinde yorum yapılabilir.

İnternet siteleri, sosyal medya, sokaklar, parklar gibi birçok alanda Suriyelilere yönelik olumsuz söylem ve davranışlara rastlanmaktadır. Irkçılığın sadece düşünceyle kalmayıp şiddet boyutuna evrilebildiği böyle bir ortamda katılımcıların tüm bu olumsuzluklardan kendilerini korumak için “kimlik gizleme” ve “Türk kimliğiyle özdeşleşme”yi strateji olarak kullandıkları görülmektedir. Bir milletin, ırkın sembolü olarak “dil” bireyin etnik kökeninin algılanışında önemli bir unsurdur. Kamusal alanda bir kişinin Araplığın sembolü olan Arapça konuşması yerel nüfusun bir kısmında dil temelli ırkçılıktan kaynaklanan negatif algıları ortaya çıkarmaktadır. Irkçı ve dışlayıcı tutumlara önlem olarak katılımcıların Türkçe bilenlerin Türkçe konuşması, bilmeyenlerin sessiz kalmaları hatta hiç konuşmamaları etnik kimliklerini gizlemede dilin önemli bir araç olarak görüldüğünü kanıtlamaktadır. Savaştan birçok zorlukla kaçıp bir başka ülkede yaşama yeniden tutunmak için çabalayan insanların bunu fark edilmemeye çalışarak sessizce başarmak zorunda kalmaları, var olmaya çalışırken aslında bir o kadar da yok olmaya çalıştıklarını göstermektedir.

6 BÖLÜM SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada Suriyeli sığınmacıların gündelik hayattaki zorluklarla baş etme stratejilerinin sosyolojik perspektifte incelenmesi hedeflenerek yola çıkılmıştır. Bu bağlamda temel olarak Suriyeli sığınmacıların gündelik hayatta karşılaştıkları zorluklar, bu zorluklarla nasıl mücadele ettikleri ve hangi stratejilere başvurdukları çalışmada yer alan kuramsal çerçeve etrafında incelenmiştir. Bununla birlikte katılımcıların demografik ve sosyodemografik özelliklerine, göç süreçleri ve Türkiye'deki ilk yılları hakkındaki anlatılarına, Türk toplumunu nasıl algıladıklarına ve geri dönüş eğilimlerine yer verilmiştir. Çalışmada Suriyeli sığınmacıların gündelik hayat zorluklarıyla baş etme stratejileri; dil sorunu, ekonomik zorluklar, barınma sorunları, ön yargı ve stereotipler, ayrımcılık ve sosyal dışlanma, kamusal alan sorunları olmak üzere altı başlık altında ele alınmıştır. Suriyeli sığınmacılar Türkçe bilmedikleri için birçok iletişim sorunu yaşamış olup büyük bir kısmı halen bu sorunları yaşamaya devam etmektedir. Türkçe bilmedikleri için yaşadıkları zorlukları dili öğrenerek aşmaya çalışan katılımcılar, gündelik hayat etkileşimleri aracılığıyla yerel nüfustan Türkçe öğrenmeye çalışma, kısa süre dil kursuna gitme gibi stratejilere başvurmuşlardır. Ancak bu stratejiler çok temel düzeyde Türkçe öğrenebilmelerine imkan sağlamış, katılımcılar arasında kendini ifade edebilecek düzeyde Türkçe bilen Suriyeli sığınmacıya rastlanmamıştır. Suriyeli sığınmacıların ekonomik olarak iş gücü piyasasından dışlanma, enformel sektörlerde düşük ücret karşılığında çalıştırılma ve emek sömürüsüne maruz kalma, temel gereksinimlerini karşılayamama ya da karşılamada güçlük çekme gibi zorluklar yaşadıkları tespit edilmiştir. Ek işte çalışma, kadınların iş piyasasında yer almadığı kültürel anlayışa rağmen kadınların iş gücüne katılması, sosyal sermaye aracılığıyla iş bulma, borç alma, veresiye yazdırma, ihtiyaçlardan kısma, tek hanede iki aile yaşama; Suriyeli sığınmacıların ekonomik zorluklarla başa çıkmak için geliştirdikleri stratejilerdir. Suriyeli sığınmacıların ev sahiplerinin kira kontratında yazan miktardan fazla ücret alması, kiralara zam yapılması, ev sahiplerinin negatif tutumları dolayısıyla özel alan olan evlerde bile rahat edilememesi, evden çıkarılma endişesi, Suriyeli oldukları için ev bulmada zorluk yaşamaları Suriyeli sığınmacıların barınma sorunlarından biridir. Suriyeli sığınmacılar ev sahipleriyle ilişkilerini olumlu yönde geliştirip ev sahiplerine kendilerini

sevdirmeye çalışma, oturdukları evleri yenileme ve süsleme, ev sahiplerinin negatif tutumları karşısında sessiz kalma ve boyun eğme gibi stratejiler geliştirdikleri tespit edilmiştir. Çalışmada yerel nüfusun bazı kesimlerinde Suriyelilerin ilkel ve suç meyilli olarak algılandığı, Suriyeli olmanın bir damgalanma biçimi haline geldiği, bu damgalanmanın bir sonucu olarak katılımcıların aşağılayıcı ve suçlayıcı söylemlere maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Suriyeli sığınmacıların tüm bu negatif tutumlar karşısında iyi bilinme arzusuyla yanlış bilinenlerin doğrusunu sözel olarak ifade etme ve davranışlarıyla kanıtlamaya çalışma, hatta bazı durumlarda kendilerinden ödün verme gibi stratejiler geliştirdikleri; yerel nüfusun güçlü ön yargıları karşısında söylediklerine inanılmayacağını düşünen Suriyeli sığınmacıların ise öğrenilmiş çaresizliğin bir sonucu olarak sessiz kalma, teşekkür edip uzaklaşma gibi stratejiler geliştirdikleri tespit edilmiştir. Tüm ön yargı ve stereotiplerin sonuçlarından ayrımcılık ve sosyal dışlanma, katılımcıların gündelik hayatlarında yer edinmiştir. Ayrımcılık ve sosyal dışlanma Suriyelilerin gündelik hayatlarının bir parçası haline gelmiş, toplumsal yaşamda yalnızca söylemsel düzeyde kalmayıp fiziksel şiddet boyutuna kadar evrilmiştir. Suriyeli sığınmacıların ayrımcılık ve sosyal dışlanma karşısında etnik kimliklerini gizleme, Türk kimliğine bürünme, onlara ayrımcılık yapan gruplara ufak hediyelerle jestler yapma, toplumdan izole olma, sessiz kalma ve ikincil statüyü kabullenip boyun eğme gibi stratejiler geliştirdikleri tespit edilmiştir. Ayrımcılık ve sosyal dışlanma deneyimlerinin Suriyeli sığınmacılarda kaygı meydana getirdiği, bununla birlikte artan kimlik denetimleri ile kamusal alanın Suriyeli sığınmacılar için güvensiz alanlar haline geldiği tespit edilmiştir. Kamusal alanda kimliklerini gizleme ve Türk kimliğine bürünme Suriyeli sığınmacıların nefret söylemleri ve şiddetten kendilerini korumak için sıklıkla başvurdukları önemli stratejilerdir. Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları gündelik hayat zorluklarının ortak noktası Türkiye’deki yasal statüleri ve ayrımcılığa dayanmalarıdır. Bu zorluklarla nasıl mücadele edildiği incelendiğinde Suriyeli sığınmacıların geliştirdiği stratejilerin “çaresizlik stratejileri” olduğu açıktır. Bu çaresizlik stratejilerinin ardındaki motivasyonlar ise Türkiye’de yabancı olmaları, ikincil statüyü kabul etmeleri, ihtiyaç sahibi olmaları, zarar görme ve sınır dışı edilme endişelerine sahip olmalarıdır. Bu stratejiler nadiren işe yarasa da, ağırlıklı olarak Suriyelileri pasifize eden stratejilerdir.

13. yılında Suriye’deki savaşın halen devam etmesi ve bölgedeki belirsizlik, Suriyelilerin Türkiye’de bir düzen kuruyor ve çocuklarının da Türkiye’de yetişiyor olması göz önünde

bulundurulduğunda Türkiye’de kalıcı hale geldikleri açıktır. Katılımcı anlatılarından yerel nüfusun da Suriyelilerin Türkiye’de kalıcı hale geldiğinin farkında olduğu ve bundan büyük ölçüde rahatsızlık duydukları tespit edilmiştir. Bu rahatsızlık ilkökul düzeyine kadar inmiş, ötekileştirici ve aşağılayıcı tutumlar şiddet boyutuna gelmiştir. Tarih boyunca merhametiyle düşmanlarından dahi takdir görmüş Türk toplumunun Suriyelilere karşı eylemlerinin artık ahlaki olmayan seviyeye gelmesi birçok açıdan incelenmesi gereken toplumsal bir sorundur. Suriyeli sığınmacıların yaşamlarının hemen hemen her alanında var olduğu ve gündelik hayat zorluklarının da temellendiği tespit edilen ayrımcılık, onların sadece “yabancı” olarak görülmesiyle açıklanamaz. Türk toplumunun iç savaşın ilk yıllarında Suriyelileri savaş mağduru ve mazlum olarak görerek onlara yardımsever tutum beslemesi ancak zamanla bu algının negatif yönde değişmesinin altındaki politik, ekonomik ve sosyo-kültürel süreçler analiz edilmelidir. Çalışmada Suriyelilere yönelik nefret ve ayrımcılığın ekonomik yönünün güçlü olması dikkat çekmektedir. Türkiye’deki Suriyeliler geçici koruma kapsamında olsa da pratikte belirsiz statüleri enformel sektörlerde çalıştırılmalarına ve ikinci sınıf insan muamelesi görmelerine neden olmaktadır. Böylece sömürüye dayalı çalışma koşulları yaygınlaşmakta ve Suriyeliler ucuz iş gücü olarak tercih edilmektedir. Bu durum Türk vatandaşlarının istihdamını olumsuz yönde etkilemekle birlikte iki toplum arasında rekabet oluşturmaktadır. Suriyelilerin de kayıtlı çalıştırılması için gerekli düzenlemelerin gerçekleştirilmesi ve yaptırımların uygulanması, söz konusu rekabet ve nefreti azaltmaya yönelik fayda sağlayacaktır. Bununla birlikte yanlış bilinçlenmeyle yaygınlaşan ilkel ve tehlikeli Suriyeli imajı, Türk toplumu için tehdit olarak algılanmaktadır. Bir ırka yönelik ön yargıları değiştirmeye hizmet edecek uygulamaların gerçekleştirilmesi elzemdir. Çünkü ön yargı ve nefretten doğan gündelik hayat zorlukları, çaresizlik stratejilerini gündelik hayatın gerekliliği haline getirmektedir. Söz konusu stratejiler toplumsal refahı olumsuz etkileyecek niteliktedir.

Günümüzde Türkiye’deki Suriyeliler Türk toplumu için toplumsal sorun haline gelmiştir. Böyle bir toplumsal kontekste birlikte yaşam kültürünü pozitif yönde etkileyecek uygulamalar geliştirilmelidir. Aksi halde sadece Suriyeliler için değil, Türk toplumunun refahını da azaltacak fenomenler meydana gelecektir. Suriyelilerin gündelik hayat zorluklarıyla başa çıkmak için geliştirdikleri çaresizlik stratejilerinin olası riskleri; Türkiye’de kapalı toplumların oluşması, akraba evliliğinin, eğitimsiz ve çocuk yaşta

evlendirilmiş toplulukların, gündelik hayat şiddeti sonucu ruhsal problemlere sahip ve suça meyilli bireylerin artmasıdır. İleriye dönük yıllarda Türkiye'yi olumsuz etkileyebilecek bu risklerin önüne geçilmesi için Suriyelilerin ülkelerine geri dönmeleri ütopyik bir seçenek olmakla beraber, birlikte yaşam kültürünü geliştirmeye yönelik uygulamalar hayata geçirilmelidir. Türkiye'deki Suriyeliler konusunu Türk toplumu cephesinden de ele alan araştırmalara ağırlık verilmesi, Türk toplumunun Suriyelilere yönelik tutumlarının negatif yönde değişen seyrini anlamak için önem arz etmektedir. İki toplumu da rasyonel bir şekilde analiz etmek, birlikte yaşam kültürünü geliştirecek uygulamaların planlanma sürecine ve toplumsal düzeyde sağlanacak faydanın artırılmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akyıldız, İ. E. (2019). Göç Hareketliliğinin E. Lee Kuramı Perspektifinden Yorumlanması: Türkiye Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.15.03.2024 tarihinde <https://acikerisim.uludag.edu.tr/items/fa7fa15e-f9e3-4160-8f03-53db0a73625f> adresinden alındı.
- Alp, H. (2018). Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Ayrımcı ve Ötekileştirici Söylemin Yerel Medyada Yeniden Üretilmesi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 22-37.
- Althusser, L. (2010). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Arı, F. (2022). Çağdaş Göç Kuramları ve Sosyal Uyum Arasındaki İlişki Üzerine Bir Değerlendirme. *International Social Sciences Studies*, 3785-3798.
- Aslan, G. G., ve Güngör , F. (2019). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Göç Sonrası Yaşadığı Sorunlar: İstanbul Örneği. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*.
- Aşkın, M. (2024). Çocuklarda Önyargıları Belirleyen Faktörler Önyargının Sosyal Psikolojideki Yeri ve Önemi . *Edebiyat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 79-84.
- Avşar, Ö. Y., ve Seçim, Y. (2020). Suriye Göçmenlerinin Mutfak Kültürü Uyum Süreci; Konya Örneği. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 209-221.
- Aydın, N. (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri: Etnoloji. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*.
- Baudrillard, J. (2011). *Çaresiz Stratejiler*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Bentham, J. (2008). *Panoptikon-Gözün İktidarı*. (Z. Özarslan , ve B. Çoban, Çev.) : İstanbul: Su Yayınları.
- Binay, B., ve Tatlıcan, Ü. (2020). Sembolik Etkileşimcilik ve Gündelik Hayatın Sosyolojisi. A. Esgin, ve G. Çeğin içinde, *Gündelik Hayat Sosyolojisi: Temalar, Sorunsallar ve Güzergahlar* (s. 147-190).
- Binici, U., ve Tatlıcan, Ü. (2020). Harold Garfinkel'in Etnometolojisinde Gündelik Hayat. A. Esgin , ve G. Çeğin içinde, *Gündelik Hayat Sosyolojisi: Temalar, Sorunsallar ve Güzergahlar* (s. 213-234). Ankara : Phoenix.
- Bourdieu, P. (2010). Sermaye Biçimleri. (M. Şahin, ve A. Z. Ünal, Dü) *Sosyal Sermaye, Değişim*, 45-75.

- Bourdieu, P. (2015). *Pratik Nedenler / Eylem Kuramı Üzerine*. (H. U. Tanrıöver, Çev.) İstanbul: Hil Yayınları.
- Bourdieu, P., ve Wacquant, L. (2014). *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. Muğla Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*.
- Deniz, Ç., ve Kentel, F. (2016). De Certeau: Operasyonlar, Strateji, Taktik Ve Kent. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)* , 747-761.
- Deniz, Ç., Hülür, B., ve Ekinci, Y. (2016). "*Bizim Müstakbel Hep Harap Oldu*": Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı, Antep . İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Diker, N. P. (2021). Suriyeli Mültecilerin Karşılaştıkları Sosyal Dışlanma ve Geliştirdikleri Direniş Taktikleri: Ankara Örneği. *Ankara Araştırmaları Dergisi*.
- Doğan, B., ve Karakuyu, M. (2016). Suriyeli Göçmenlerin Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Özelliklerinin Analizi: İstanbul Beyoğlu Örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*.
- Erdem, S. (2019). Yapısal Sembolik Etkileşimcilik ve Kimlik Teorisi. *Sosyal ve Beşeri Bilimleri Dergisi*, 51-66.
- Erşahin, R. (2021). Bir çay içelim mi? Sosyokültürel açıdan çay. *Tourism and Recreation*, 55-65.
- Ertürk, M. (2021). Gündelik Hayat Sosyolojisinin İki Kutbunda Süreklilik:Michel De Certeau'nun Dipnotundaki Henri Lefebvre. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 319-350.
- Esgin, A., ve Çeğin, G. (2020). Gündelik Hayat Sosyolojisi: Tarihsel Süreç ve Temel İlkeler. A. Esgin, ve G. Çeğin içinde, *Gündelik Hayat Sosyolojisi* (s. 13-35). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Eşici, H., ve Şahin, M. (2020). Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Göçmenler İle Türklerin Birlikte Yaşam Kültürü: Değerler, Fırsatlar, Engeller. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 72-99.
- Goffman, E. (2014). *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine İdare Edilişi Üzerine Notlar*. (L. Ünsaldı, ve Ş. Geniş, Çev.) Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Gofman, E. (2020). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. (B. Cezar, Çev.) İstanbul: Metis Yayıncılık.

- Göç İdaresi Başkanlığı. (2023, Mayıs). Geçici Koruma. *goc.gov.tr*. Göç İdaresi Başkanlığı 14. 10. 2024 tarihinde Web Sitesi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden alındı.
- Göç İdaresi Başkanlığı. (t.y.) Ülkemizde Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriye Uyruklu Yabancılar Hakkında Doğru Bilinen Yanlışlar. 10.05.2024 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/Brosurler/dog-bilinen-yanl/Dogru-Bilinen-Yanlislar-.pdf> adresinden alındı.
- Gönç Şavran, T. (2013). Modern Sosyoloji Tarihi. T. Gönç Şavran, S. Suğur, F. Koçak Turhanoglu, ve N. Karkiner içinde, *Modern Sosyoloji Tarihi* (s. 116-142). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Güçer, M., Karaca, s., ve Dinçer, B. (2013). *Sınırlar Arası Yaşam Savaşı Suriyeli Mülteciler*. USAK: Sosyal Araştırmalar Merkezi .
- Gül, A., ve Özen, Y. (2007). Sosyal ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren-Örnekleme Sorunu. *Population-Sampling Issue On Social And Educational Research Studies*, 394-422.
- Güllüpinar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 53-85.
- Gülsoy, S., ve Kanbir, F. (2022). Türkiye Akademisyenlerinde Göç Algısı ve Suriyeli Göçmenlere Yönelik Önyargı İlişkisi. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 279-295.
- Güneş Aslan, G., ve Güngör, F. (2019). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Göç Sonrası Yaşadığı Sorunlar: İstanbul Örneği. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 1062-1632.
- İncetahtacı, N. (2020). Gaziantep'teki Suriyeli Ailelerin Baş Etme Stratejileri. *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 19(2). <http://dx.doi.org/10.21547/jss.688357>
- Kaplan, M., ve Yardımcıoğlu, M. (2020). Alan, Habitus Ve Sermaye Kavramlarıyla Pierre Bourdieu. *HABITUS Toplumbilim Dergisi*, 23-38.
- Karaman, T. (2023, Haziran). Göçmenlerde Benlik ve Kimlik Sunumu. *Yüksek Lisans Tezi*. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi. 10.03.2024 tarihinde <https://earsiv.kmu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11492/7611/Karaman%2C%20Tufan.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı.
- Kavas, A., Avşar, İ., Kadkoy, O., ve Bilgiç, E. Ç. (2019). *İstanbul'da Suriyeliler ve Savaş Sonrası Suriye Gettoları*. Ankara: TEPAV.

- Kaya, M. (2022). İnanç Temelli Suriyeli Mülteci Topluluklarda Geri Dönüş Eğilimleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Türkiye'nin Göç Siyaseti Özel Sayısı*, 74-89.
- Kayahan Yüksel, D., ve Yüksel, A. (2022). Göç ve Dil Edinimi: Türkiye’de Mevcut Durum ve Eğitim Politikaları Üzerine Bir İnceleme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 158-169.
- Kırış, E. (2019). Fransız Sosyoloji’inde Gündelik Hayat Çalışmaları. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 131-145.
- Koytak, E. (2012). Tahakküme Hükmetmek: Bourdieu Sosyolojisinde Toplum ve Bilim İlişkisi. *Sosyoloji Dergisi*, 85-101.
- Koyuncu, A. (2018). Misafirlikten Vatandaşlığa Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler. *Middle East Journal Of Refugee Studies*, 171-195.
- Köse, H. (2020). Yaban Bilinç ya da Lefebvre'ye Göre Gündelik Hayat. G. Çeğın, ve A. Esgin içinde, *Gündelik Hayat Sosyolojisi: Temalar, Sorunsallar ve Güzergahlar* (s. 305-341). Ankara: Phoenix.
- Layder, D. (2014). *Sosyal Teoriye Giriş*. (Ü. Tatlıcan, Çev.) İstanbul: Küre Yayınları.
- Mülteciler Derneği, (2022, Ocak). Suriyelilerle İlgili Doğru Bilinen Yanlışlar 10.02.2024 tarihinde multeciler.org.tr: <https://multeciler.org.tr/suriyelilerle-ilgili-dogru-bilinen-yanlislar/> adresinden alındı.
- Oral, S., ve Doğan, B. (2020). Toplumsal Gerçekliğin İnşasında Etnometodoloji Ve Sembolik Etkileşimcilik Kuramlarının Etkisini Kavramak. *Hafıza Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 39-50.
- Orhan, C. (2020). A. Esgin, ve G. Çeğın içinde, *Gündelik Hayat Sosyolojisi: Temalar Sorunsallar ve Güzergahlar* (s. 191-212). Ankara: Phoenix.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 332-343.
- Palabıyık, A. (2020). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde Habitus, Sermaye Ve Alan Üzerine. *HABITUS Toplum Bilim Dergisi*.
- Saraçoğlu, A. D. (2022). Michel Foucault’nun İktidar Kavramı. *Social Sciences Studies Journal*, 2587-1587.
- Şahankaya Adar, A. (2018). Türkiye’de Yeni Prekaryaya Suriyeli İşgücü mü? *Çalışma ve Toplum*, 13-36.

- Şahin, K., ve Elbeyli, M. (2022). Suriyelilerin yemek kültürüne kamusal alandan bakmak: Kilis Örneği. *Antropoloji*, 80-88.
- Şahin, Ö., ve Balta, E. (2001). Gündelik Yaşamı Dönüştürmek ve Marksist Düşünce. Ankara: *Praksis* (4), 185-217.
- Şentürk, Ü. (2020). Husserl ve Schutz: Fenomenolojik Perspektif. *Gündelik Hayat Sosyolojisi* (s. 235-266). içinde Ankara: Phoenix.
- Şimşek, D. (2018). Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları Ve Sosyal Sınıf: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* , 367-392.
- Tekin Önür, H., ve Onur, S. (2021). Türk Halkının Gözünde Suriyeli Sığınmacılar : Şehzadeler İlçesi (Manisa) Örneği. *Al-Farabi International Journal on Social Sciences*, 46-70.
- Toker, A. (2022). Sosyal Bilimlerde Nitel Veri Analizi İçin Bir Kılavuz. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Ö319-Ö345.
- Türk, E. (2020). Suriyeli Göçmenlerin Türk Vatandaşlığı Hakkındaki Görüş ve Beklentileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 162-176.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022, Aralık). *Nüfus ve Konut Sayımı, 2021*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Population-and-Housing-Census-2021-45866>
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2023). *Çalışma İzni İstatistikleri, 10.05. 2024*. csgb.gov.tr: <https://www.csgb.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/resmi-istatistik-programi/calisma-izin-istatistikleri/>
- Uluslararası Göç Hukuku. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. IOM Uluslararası Göç Örgütü. 10 .06 .2024 tarihinde https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf adresinden alındı.
- Uzun, M. (2021). Uluslararası Göç, Göç Kuramları: Fransa'daki Türk Göçmen Kadınların Egemen Kültürle Bütünleşme Problemi. *MSKÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 433-450.
- Vurgun, S. (2020). Panoptik bir Toplumdan Sinoptik Bir Topluma Dönüşüm Cesur Yeni Dünya ve Öjenik Uygulamalar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara. Anı Yayıncılık .
- Yalçın, H. (2022). Bir Araştırma Deseni Olarak Fenomenoloji. *Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 213-232.

Yarçı, S. (2011). Pierre Bourdieu'da Sosyal Sermaye Kavramı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 125-135.

Yikebali, M. (2018). Sembolik Etkileşimcilik ve Çağdaş Sosyal Teori:Topluma Yeni Bakışlar. *Doktora Tezi*. İstanbul: T.C. İstanbul Üniversitesi. 12.06.2024 tarihinde <https://avesis.istanbul.edu.tr/yonetilen-tez/4f8ebadb-b729-47d6-82e7-dbcee91860cb/sembolik-etkilesimcilik-ve-cagdas-sosyal-teori-topluma-yeni-bakislar> adresinden alındı.

Yıldırım, S. (2021). Ayrımcılık Temelli Dışlanma: Türkiye’de Çalışma Hayatında Kadınlar. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 321-346.

Yılmaz Altun, Ö. (2023). Gündelik Hayat ve Gündelik Hayatın Sosyolojisi: Bir Literatür Çalışması. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 142-172.

EKLER

Ek:1: Etik Kurul Kararı

“Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ÖZ GEÇMİŞ

Ayşenur TEVETOĞLU

Eğitim

Derece	Yıl	Üniversite, Enstitü, Anabilim/Anasanat Dalı
Yüksek Lisans	2025	Maltepe Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı
Lisans	2022	Maltepe Üniversitesi, Sosyoloji&Psikoloji (ÇAP)

